

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ – БУРГАС

О П Е Р А Т И В Н А П Р О Г Р А М А “ О К О Л Н А С Р Е Д А 2 0 0 7 – 2 0 1 3 г . ”

Проект: № DIR -5113325-13-110 „Дейности по устойчиво управление на резервати и поддържани резервати в териториалния обхват на РИОСВ-Бургас, поддържащи и възстановителни дейности”

УТВЪРДИЛ:

МИНИСТЪР НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

/...../

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ – БУРГАС

8000 гр. Бургас, ж.к. "Лазур", ул. Перушица 67, ет. 3

тел: 056/ 813 205 факс: 056/ 813 200, e-mail: riosvbs@unacs.bg, www.riosvbs.eu

АКТУАЛИЗИРАН ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДДЪРЖАН РЕЗЕРВАТ „АРДАЧЛЪКА”

2017 г.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Съдържание

Речник на специфични думи и съкращения	8
резюме	22
Ч А С Т 0: ВЪВЕДЕНИЕ	26
0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА	26
0.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА - УЧАСТНИЦИ, ОБЩЕСТВЕНИ ОБСЪЖДАНЯ	27
0.2.1. Колектив от експерти, участвали в разработването на плана, в съответните области 27	
0.2.2. Процес на актуализиране на плана за управление - основни етапи и всички участници и заинтересовани страни	27
0.2.3. Проведени работни срещи и консултации, обсъждания - неформални и работни срещи с участието на заинтересованите държавни органи и институции, научни, обществени и неправителствени организации	28
0.2.4. Резултати от задължителното обществено обсъждане	29
0.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА	30
ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	33
ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ	33
1.0. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ	33
1.0.1. Местоположение на поддържания резерват според физикогеографското райониране, административното деление, както и близки селищни образувания, градове, села и особености	33
1.0.2. Обзорна едромасщабна карта с разположението на поддържания резерват	33
1.0.3. Граници на поддържания резерват съгласно Заповед № 2674/29.06.1971 г. на Министерство на горите и горската промишленост и Заповед № РД-366/15.10.1999 г. на Министерство на околната среда и водите	34
1.0.4. Карта, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея защитена местност (бивша буферна зона) “Керсенлик” и др. прилежащи територии с обща информация за тях и връзките на резервата със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници	34
1.0.5. Несъответствия, установени при теренните проучвания между КВС и действителното положение на терена	34
1.0.6. Измервания с геодезически инструменти и GPS устройства	35
1.0.7. Административни граници и пътища	35
1.0.8. Прилежащи територии и обекти	35
1.0.9. Граници и номера на поземлени имоти	35
1.0.10. Водоизточници, термални извори, каптажи, чешми, паметници и др. характерни ориентири	35

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.1.	Площ на защитената територия	35
1.2.	фондова и административна принадлежност	35
1.2.1.	Фондова принадлежност на резервата	35
1.2.2.	Разпределение на площите по административна принадлежност	36
1.3.	законов статут на поддържан резерват “АРДАЧЛЪКА”	36
1.3.1.	Исторически преглед на статута и предназначението на територията в миналото 36	
1.3.2.	Кратък преглед на причините и стъпките за обявяването на защитената територия 36	
1.3.3.	Актуализиран законов статут на поддържан резерват „Ардачлъка“, произтичащ от националното законодателство - закони и техните поднормативни актове:	37
1.4.	СОБСТВЕНОСТ	46
1.5.	УПРАВЛЕНСКА СТРУКТУРА	46
1.5.1.	Организационна структура и администрация	46
1.5.2.	Структура на управление и основните функции на персонала на РИОСВ-Бургас по длъжности. Общ брой на необходимия персонал и разпределението му по длъжности 49	
1.5.3.	Материално-техническо обезпечаване	52
1.6.	СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ	54
1.6.1.	Съществуващи и в процес на изпълнение програми, планове и проектни разработки за последните 10 години, свързани със строителство, ползване на ресурси и др. дейности на територията на ПР, като: устройствен проект, общински териториално- устройствени планове, и др., ако има такива	54
1.6.2.	Степен на реализация и актуалност, като цяло или на части от описаните проектни разработки	54
1.6.3.	Опис на научните разработки, свързани с ПР	54
1.6.4.	Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с ПР.	55
1.7.	СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА	55
1.7.1.	Зони и режими съгласно утвърдени проекти, отнасящи се до поддържания резерват и защитената местност. Карта на съществуващото функционално зонироване и режими в подходящ мащаб на площите в ПР.	55
1.7.2.	Функционално зонироване и режим на зоните – описание и отразяване с площ и процентно участие спрямо общата площ на ПР	55
1.7.3.	Информация за наличие на определени режими, произтичащи от законови и подзаконови нормативни актове	56
	ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ	57
1.8.	КЛИМАТ	57
1.8.1.	Фактори за формиране на местния климат	57

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.8.2.	Елементи на климата	58
1.9.	ГЕОЛОГИЯ И ГЕОМОРФОЛОГИЯ	62
1.9.1.	Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия	62
1.9.2.	Геоморфология на релефа	63
1.10.	ХИДРОЛОГИЯ И ХИДРОБИОЛОГИЯ	65
1.10.1.	Хидрология и хидрография	65
1.10.2.	Хидрохимия	66
1.10.3.	Хидробиология	66
1.11.	ПОЧВИ	68
1.11.1.	Разпространение и характеристика на почвите	68
1.11.2.	Почвени процеси	69
	БИОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	71
1.12.	ЕКОСИСТЕМИ И БИОТОПИ	71
1.12.1.	Обща характеристика на биотопите на видово и екосистемно ниво	71
1.13.	ФЛОРА	80
1.13.1.	Нисши растения и гъби	80
1.13.2.	Висши растения	84
1.14	ФАУНА	94
1.14.1	Безгръбначни животни	94
1.14.2	Риби	97
1.14.3	Земноводни и влечуги	98
1.14.4	Птици	99
1.14.5	Бозайници	101
	КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА	105
1.15	ПОЛЗВАНЕ НА РЕЗЕРВАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ	105
1.15.1	Население и демографска характеристика на община Котел, област Сливен	105
1.15.2	Селищна мрежа	112
1.15.3	Техническа инфраструктура, застроени площи и сгради	113
1.15.4	Селско стопанство	116
1.15.5	Горско стопанство	118
1.15.6	Лов, риболов, събиране на природни продукти	121
1.15.7	Туризм, рекреация, спорт, услуги	123
1.15.8	По-значими дейности и занаяти в района	125
1.15.9	Информираност на обществеността за резервата и отношението към него	125
1.16	настоящо ползване на прилежащите територии и влиянието върху поддържания	

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

резерват	127
1.16.1 Граници, разположение, собственост, административна и фондова принадлежност на защитената местност	127
1.16.2 Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащата на поддържания резерват защитена местност	127
1.16.3 Ловно- и рибноустройствените дейности в защитена местност “Керсенлик”, вкл. конкретните райони и начините на ползване	128
1.16.4 Настоящи дейности на населението: земеделие, риболов, животновъдство, промишлени производства, строителство на инфраструктурни обекти, туризъм, народни занаяти и традиционни производства, в случай, че такава информация не е представена в т. 1.15	128
1.16.5 Вид, състояние и влияние на застроените прилежащи територии	128
1.16.6 Обекти от техническата инфраструктура (пътища, строителство, водоснабдителни съоръжения и др.), които имат отношение към територията на поддържания резерват	128
1.16.7 Начин на ползване на земеделските земи и други селскостопански обекти в прилежащите територии	128
1.16.8 Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащите територии. Случаи на залесяване с нетипични/инвазивни, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с поддържания резерват в бившата буферна зона - защитена местност “Керсенлик”.	128
1.16.9 Туристическа дейност и рекреационни ресурси в прилежащата на поддържания резерват защитена местност	128
1.17 КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО	128
1.17.1 Списък със значимите археологически обекти и архитектурни паметници и исторически места в прилежащите територии: църкви, мемориали, етнографски обекти и др.	128
1.17.2 Дейности от миналото, свързани с поминъка на населението и местните занаяти (рибарство, отглеждане на технически култури, пчеларство, билкарство и т.н.)	129
1.18 ЛАНДШАФТ	130
1.18.1 Структура на ландшафта	130
1.18.2 Естетически качества	131
1.19 състояние на компонентите на околната среда	131
ПЪРВА ОЦЕНКА	132
1.20 екологична оценка	132
1.20.1 Уязвимост	132
1.20.2 Рядкост	136
1.20.3 Естественост	137
1.20.4 Типичност	138
1.20.5 Размери	139

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.20.6	Биологично разнообразие	141
1.20.7	Стабилност и нестабилност	144
1.21	социална и икономическа оценка	146
1.21.1	Социално-икономически условия	148
1.21.2	Собственост	150
1.21.3	Управление	150
1.21.4	Формиране на основните и на специфичните проблеми на територията	152
1.22	потенциална стойност на защитената територия	152
1.23	ОЦЕНКА НА ПОСТИГАНЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РЕЖИМИТЕ И ЗАДАЧИТЕ, РАЗПИСАНИ В ЧАСТИ 2, 3 И 4 НА ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДДЪРЖАН РЕЗЕРВАТ „АРДАЧЛЪКА“, УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД № РД - 590/04.07.2002 г. НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ (ДВ БР. 85/05.09.2002 г.)	154
1.23.1	Анализ на състоянието на предмета и целите на опазване в ПР „Ардачлъка“ в следствие на изпълнението или неизпълнението на заложените дългосрочни цели и ограничения от Планът за управление от 2002 г.	154
1.23.2	Анализ на степента на опазване и възстановяване на природни местообитания и местообитания на растителни и животински видове, предмет на опазване в следствие на съществуващото зонирание и функционално предназначение на зоните	155
1.23.3	Анализ на степента на опазване и възстановяване на местообитания, растителни и животински видове, предмет на опазване в следствие на реализирането или нереализирането на предвидените планове и проекти	155
Ч А С Т 2:	ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ	156
2.1.	ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ	156
2.1.1.	Определяне на главните цели	156
2.1.2.	Определяне на второстепенните цели	157
2.2.	ограничения	158
2.2.1.	Тенденции от естествен характер	158
2.2.2.	Тенденции от антропогенен характер	162
2.2.3.	Други ограничения и тенденции	164
ВТОРА ОЦЕНКА	. . . . .	165
2.3.	Ефект на ограниченията върху дългосрочните цели	165
2.4.	Потенциални възможности на защитената територия	179
2.4.1.	Потенциал на територията по отношение консервация на хабитати и видове при установен модел и режим на ниво на подпочвени води и заливане	179
2.4.2.	Потенциални възможности за развитие на научно-познавателен туризъм и други рекреационни дейности на местно, национално и международно ниво.	179
2.4.3.	Други	179
ЧАСТ 3:	РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА	
Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”		

ДЕЙНОСТИТЕ	180
3.1. ЗОНИРАНЕ И ФУНКЦИОНАЛНО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ НА ЗОНИТЕ	180
3.1.1. Териториално разположение на зони съобразно спецификата и целите на резервата	180
3.2. РЕЖИМИ И НОРМИ	181
ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ ..	185
4.1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ	185
4.1.1. Приоритетизиране на основните направления на работа за 10 годишния период на действие на Плана	185
4.1.2. Критерии за определяне	185
4.2. Програми	186
4.2.1 Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове“	186
4.2.2 Програма „Дейности в горите“	186
4.2.3 Програма „Научни изследвания и мониторинг“	186
4.2.4 Програма „Развитие на посещения с научни и образователни цели“	186
4.2.5 Програма „Връзки с обществеността и образование“	186
4.2.6 Програма „Институционално развитие“	186
4.3. ПРОЕКТИ	187
4.4. ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ	191
4.5. РАБОТЕН ПЛАН	192
ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ	197
5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	197
5.1.1. Преглед на актуалността на поставените цели на управление на ПР и необходимост от корекции на петата година от влизане в сила на Плана, както и проверка доколко планираните и осъществени проекти и задачи ефективно водят до постигането на целите	197
5.1.2. Схема за извършване на прегледа, включваща участници и критерии	197
5.2. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАДАЧИТЕ	197
ПРИЛОЖЕНИЯ	199

РЕЧНИК НА СПЕЦИФИЧНИ ДУМИ И СЪКРАЩЕНИЯ

Специфични думи

Абиотични фактори	Условията на неживата природа, които въздействат върху организмите и имат пряко значение за живота им.
Аборигенен, автохтонен	Първичен, местен.
Автохтонен вид	Съществуващ вид в ареала на видообразуването.
Антропогенен	Предизвикан от човека.
Антропогенни фактори	Съвкупност от разнообразни човешки дейности, които действат върху живата и неживата природа.
Ареал	Територия на географско разпространение на таксони живи организми (вид, род, семейство и т.н.) или съобщества (синтаксони от различен ранг).
Асоциация	Основна синтаксономична единица при класификация на растителността.
Безпокойство	Резултатът от различни човешки дейности върху дивите животни, изразяващ се в уплашено, възбудено или раздразнено състояние и невъзможност да осъществяват присъщите им поведенчески действия в заетата от тях зона. Води до отрицателен за животното резултат - от изменения в поведението до напускане на естествения му район на обитаване.
Биологично разнообразие	Многообразието на живите организми на видово и надвидово равнище, многообразието на съобщества, местообитания и екосистеми от различни равнища.
Биотичен	Свързан с живите организми и живата природа.
Биотични фактори	Взаимодействия между организмите при съвместния им живот.

Бракониерство	<p>Нарушаване на законовите норми за опазване на природните ценности с цел лично облагодетелстване. Включва всички форми на посегателства към всички типове природни ценности, включително:</p> <ul style="list-style-type: none"> - убиването, улавянето, преследването и нараняването на диви животни; вземане, пренасяне и превозване на намерени ранени и убити животни или разпознаваеми части от тях; събиране на яйца и индивиди; търговия с диви животни; - престой или движение на лица на територията на парка с извадени от калъф и сглобени гладкоцевни и нарезни пушки, огнестрелно оръжие с автоматична и полуавтоматична стрелба. <p>Бракониерството представлява престъпление по Наказателно-процесуалния кодекс с изключение на маловажните случаи, които се считат за административни нарушения.</p>
Вид	Група популации, индивидите в които обменят генетичен материал свободно помежду си, но не с индивиди от популации от други видове.
Възможност за възстановяване	<p>Усилие (във време и ресурси) за възстановяване в ЗГ на вид или хабитат (EUROSITE).</p> <p>Чрез този критерий се установява стойността на елемента: колкото по-трудно е възстановяването, толкова по-важно е опазването на съответния елемент.</p>
Възстановяване	Пресъздаването на цели съобщества от организми и местообитания по модел на естествено възникващите.
Генетични ресурси	Материали от растителен, животински или микроорганизмов произход, съдържащи функционални единици на наследственост и имащи реална или потенциална стойност.
Гола сеч	Изсичането на цялата дървесна растителност върху площ над 1 декар или сливането на голи сечища, чиято обща площ е над 1 dka.
Гори	<p>Земя, заета от горскодървесна растителност с площ над 1 dka.</p> <p>(ЗГ, чл.2, ал1.)</p>

Горски територии	Всяка територия извън строителните граници на населените места, предназначена основно за гори и обхващаща гори, храсти, земи за залесяване, недървопроизводителни земи, посочени в единния кадастър, с изключение на горите, създадени върху земи от поземления фонд (чл.2,(2),(3) от Закона за горите).
Демутация	Естествено възстановяване на природната растителност на мястото на деградирана или унищожена от човека растителност.
Дендробионт	Организъм, живеещ върху даден дървесен вид растение.
Диагностични видове	Група от видове с оптимално развитие в рамките на определен синтаксон.
Дива природа	Участък от природата, който не е нарушен от дейността на човека, естествен ландшафт с характерни диви растения и животни и съобщества от тях.
Доминантен вид	Вид, който преобладава по численост, оказва съществено влияние върху средата и обмяна на енергия в биоценозата.
Едификатор	Вид, който обуславя условията за живот в съобществото.
Екологичен коридор	Територия, която осигурява връзката на популации, съобщества, екосистеми или местообитания и осигурява безпрепятствената миграция на индивиди и генетичен материал.
Екологични групи растения	Групи от растения със сходни приспособителни признаци, които се образуват предимно под влияние на един доминиращ фактор в дадените условия (влажност, температура, светлина, механичен и химичен състав на почвата и др.).
Екологична ниша	Пространствено и функционално място на вида в екосистемата; съвкупността от условията на живот в екосистемата, съответстващи на изискванията, към средата от ценопопулациите на даден вид.
Екологично равновесие	Състояние на балансираност в екосистемата между биоценозата и биотопа на всички надорганизмови равнища.

Екологичен туризъм	Допринася за опазване на биологичното разнообразие; минимално нарушаване на дивата природа; инструмент за развитие на устойчиви форми на поминък, предимно селски и в малки населени места; осигурява екологична информация, екологично обучение и консултантски услуги; включва отговорно поведение от страна на туристите и засилване на екологичното съзнание; интегриран с културния туризъм, допринася за опазване на културното наследство.
Екологична сукцесия	Последователна смяна на една екосистема с друга под въздействието на фактори, които съществено изменят или разрушават първоначалната и се създават условия за развитието на друга екосистема, по-приспособена към новите условия.
Екосистема	Динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица.
Екотонна зона	Гранична зона между две екосистеми.
Експлеренти	Растения, които имат слаба конкурентноспособност, но способни много бързо да заемат освободените от силните конкуренти територии.
Ендемит	Вид, който се среща само в определен географски район.
Епигеобионти	Обитатели на горния приземен слой.
Естественост	Незасегнатост от човешка дейност; липса на окултуряване или опитомяване (EUROSITE).
Застрашен вид	Вид, който е заплашен от изчезване в целия си ареал или в голяма част от него.
Застрашен таксон	Таксон, чиято численост на популациите и област на разпространение намаляват по начин, по който в определен обозрим период може да престане да се среща в дадения район (локално застрашен), в страната (национално застрашен) или на планетата (глобално, световно застрашен); съществуват подробни международно признати класификации на степените на застрашеност и критериите на определянето им.

Защитен таксон	Таксон, поставен под режим на опазване със закон или друг нормативен документ, за който се забраняват всички действия, които могат да нанесат вреди на индивидите, на гнездата или леговищата им, на местата, които те обитават, включително безпокойство, взимане на намерени мъртви индивиди, пренасяне и т.н.
Зониране	Разделяне на защитената територия на части, наричани зони, които се използват за целите на управлението, обикновено временно (продължителността на съществуването им може да бъде по-малка от периода на действие на плана). Във всяка зона предписанията за управление са приблизително еднакви и се различават по тип и интензивност от тези в другите зони на плана.
Идеална цел	Изказ, който полага идеалното управление на територията, при условие че отсъстват ограничители и модифициращи фактори и управляващата организация има пълен контрол над територията (EUROSITE).
Интерпретативни дейности	Дейности, които имат за цел да представят ценностите на ЗТ, проблемите на управление и важността му за отделния човек. Състоят се в съчетание от послания чрез "екскурзоводски" беседи, печатни, визуални и други материали, примери и човешко взаимодействие, илюстриращо значимостта на територията. Извършват се главно в защитената територия, но в някои случаи и извън нея. Най-често терминът се използва за дейностите по обслужване на посетителите.
Климакс	Последен, относително устойчив стадий на естествено развитие на съобществото и на екосистемата като цяло, който най-пълно съответства на екологичните условия в дадената местност в съответния период.
Конкуренция	Взаимоотношение между популациите, възникващо при използване на общ хранителен ресурс.

Консервационно значение	Вид или друг таксон, съобщество, екосистема, природно местообитание, признати в научно издание за застрашени в някаква степен или притежаващи съществена екологична роля (например включени в национални или международни червени книги или списъци, в приложения към конвенции или директиви и други подобни документи).
Ксерофилен	Сухолюбив, приспособен към живот в условия на недостиг на вода и понижена влажност.
Ландшафт	Обособена територия, появата на някои от елементите, на която са възникнали като резултат на действия и взаимодействия между природни и/или човешки фактори.
Мезофил	Организъм, предпочитащ средни (умерени) условия на овлажнение на въздуха и почвата.
Местообитание на вид	Районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира в някои от етапите на своя жизнен цикъл.
Мониторинг	Продължително във времето еднотипно проследяване състоянието на даден показател, фактор, структура и т.н., с цел оценка, прогнозиране, контрол и въздействие за тяхното оптимизиране; система за наблюдения.
Насаждение	Гора или горски участък, заети (покрити) с горскодървесна растителност.
Нестабилност	Степен на променливост на ЗТ и отделните ѝ елементи (EUROSITE).
Обилие	Показател за количественото участие на вида, изразен пряко или косвено.
Ограничител (ограничителен фактор)	Дейност, фактор или действие, които могат да попречат на управляващата организация да постигне целите си (EUROSITE).
Одит	Преглед на изпълнението на плана или част от него, за установяване качеството на плана или на неговото приложение, извършен от управляващата организация (вътрешен одит) или от външна независима институция, която не е свързана директно с територията (външен одит), обикновено при покана от управляващата организация (EUROSITE).

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

Оперативна цел	Идеална цел, трансформирана от реално действащите ограничители и стимулатори. Реалистична цел, която управляващата организация се стреми да постигне при дадените обстоятелства (EUROSITE).
Организъм	Всяко живо тяло, което е съставено от съгласувано действащи органи и съществува самостоятелно. Организмът е индивид в популация на отделен вид.
Орнитологично важно място	Природозащитно значима територия или акватория, определена по международно признати цифрови критерии на BirdLife International и включена в световната мрежа от такива места; местата са признати като елементи на европейските екологични мрежи по Директивата за птиците и директивата за хабитатите; в България има 50 ОБМ, идентифицирани и обект на Мониторинг от Българското дружество за защита на птиците.
Оценка	Оценка на набавената информация, водеща до определяне на значението на отделните абиотични, биотични и социално-икономически фактори.
Пластични видове	Видове с големи адаптивни възможности.
Подвид	Подразделение на вида, което се състои от група популации, придобили в процеса на еволюцията устойчиви белези и особености, изолационни бариери от пространствен или времеви тип и други белези, по които се отличават незначително от другите групи от същия вид, но с които могат да дават плодовито потомство в природата.
Поддържащи и възстановителни дейности	Комплекс от мерки и действия, които целят осигуряването на условия за поддържане настоящото състояние на дадени компоненти на природната среда или възстановяване на желано предишно тяхно състояние (напр. възстановяване на увредени находища на растителни видове и местообитания на животински видове; паша; рекултивация на ерозирани участъци чрез зачимяване или затревяване).

Популация	Група от индивиди на даден вид, които населяват определено пространство, взаимно се кръстосват, имат общи морфологични, физиологични и поведенчески особености и са свързани функционално помежду си/ група от индивиди с общ произход, които обменят генетичен материал помежду си много повече, отколкото с индивиди от друга подобна група.
Посетителски център	Нов тип място за почивка, забавление, обучение и възпитание.
Потенциал на територията	Възможностите на територията в екологичен, социален, културен или икономически план (EUROSITE).
Потенциално застрашен вид	Вид, за който е вероятно скорошното му преминаване в категорията на застрашените видове, ако факторите, причинили заплахата продължават да съществуват.
Преглед	Дейност, чрез която се извършва серия от количествени наблюдения като разпределение, качество, плътност и честота на природните характеристики, за да се направи оценка на ЗТ (EUROSITE).
Приоритетен вид, Приоритетно местообитание	Видове или местообитания, които поради своята биологическа ценност се нуждаят от специални мерки за опазване, или са определени като такива по силата на международни споразумения.
Природно местообитание	Естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални територии, характеризиращи се със специфични географски, абиотични и биотични особености.
Програма	Група проекти, с които се изпълнява определена оперативна цел/цели в определен период от време.
Програма CORINE Biotopes	Общоевропейска програма, експериментален проект за събиране, координация и осигуряване на съгласуваност на информацията за състоянието на околната среда и природните ресурси в Общността, лансирана от Европейската комисия през 1985 г.; в България функционира от 1994 г., природозащитно значимите места са идентифицирани в 141 сайта.
Програма "Човек и биосфера"	Известна още като Програма MAB (Man and Biosphere), програма на UNESCO от 1970 г. за развиване в природозащитните, обществените и държавните институции на основа за разумно ползване на природните ресурси; лансирала е концепцията за "биосферни резервати".

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

Работен план	План за действие за специфичен период от време (обикновено година и не повече от пет).
Размер	Достатъчност на площта на територията за поддържане на жизнени популации от най-важните компоненти на нейната биота (EUROSITE).
Разнообразие	Степен на разнообразие на хабитати и хабитатни структури, биологични групи и видове в регионален и национален план (EUROSITE).
Ревизия	Оценка на ефективността на целия план или част от него в постигането на изказаните цели. Предприема се обикновено от персонала на управляващата организация (EUROSITE).
Регулиране числеността на животинските видове	Целенасочена промяна в броя на техните индивиди (увеличаване или намаляване).
Редки видове	Видове, чиито популации са малки и ако не непосредствено, то косвено или потенциално са застрашени.
Режим на опазване	Съвкупността от разрешени и забранени действия за дадена територия, определени от закона и целите, функциите и предназначението на въпросната територия.
Реликт	Таксон, който е преживял до днешно време от минали геологични епохи.
Реликтен вид	Вид, който в миналите геологични епохи е имал широко разпространение, а днес заема неголеми територии.
Рудерализация	Разпространение на антропофити при деградация на местообитанията.
Рядкост	Малочисленост на популацията и ограничено териториално разпространение на вида.
Рядък таксон	Таксон, чиято численост на популацията е сведена до минимум или има силно разпръснато разпространение; една от категориите застрашени таксони, напоследък избягвана поради трудности в категоричното ѝ определяне и припокриване с другите.
Сайт	В CORINE Biotopes Project - място, район, територия от особена природозащитна ценност, определена на базата, на международно признати критерии.

Серия	Съвкупност от взаимносвързаните растителни съобщества в определен сукцесионен ред, който достига до климакс.
Синтаксон	Тип фитоценоза от определена синтаксономична категория; основна синтаксономична категория е асоциацията.
Синузия	Пространствено и екологично обособена част от фитоценозата, съставена от растения принадлежащи към една или няколко близки жизнени форми.
Специален интерес	Атрактивност на елементите на територията (местообитания, видове) за посетителите (EUROSITE).
Стабилност	Степен на устойчивост на ЗТ и отделните ѝ елементи към природните процеси и антропогенната намеса (EUROSITE).
Стенобионтен	Организъм, който живее при постоянни, непроменящи се стойности на факторите на средата.
Стенотопен	Организъм, който може да съществува само в строго специфични, много силно ограничени условия на средата. Организъм с тесни екологични изисквания.
Сциофити	Сенколюбиви растения, които не понасят пълно осветление и техният оптимум е при по-слаба интензивност на светлината.
Субдоминант	Растителен вид, който взема главно участие в състава и изграждането на определен етаж от дадена фитоценоза, но е с по-малко обилие от доминантния вид във фитоценозата.
Субендемит	Таксон, който освен в дадена област, има изолирани находища и в друга близка географска област.
Съобщество (Биоценоза)	Система от съвместно живеещи в границите на определено пространство организми, представени от своите индивиди и популации; в рамките на биоценозата могат да се разграничат няколко подсистеми, в които участват различни групи организми: растения (фитоценоза), животни (зооценоза), гъби (микоценоза), водорасли (алгоценоза), бактерии (бактериоценоза).

Таксон	Съвкупност от организми, разглеждани като формални обединения на съответните нива от йерархичната класификация; наименование на класификационните единици, отразяващи мястото в системата на даден организъм (основни таксони - форма/вариетет, подвид, вид, род, семейство, разред, клас, тип, царство).
Типичност	Обичайна реакция на растителните и животински съобщества към местните абиотични фактори (геоложки, почвени, климатични особености и воден режим) и определени ползвания в рамките на дълъг период от време (EUROSITE).
Троглобионт	Вид, постоянен обитател на пещери и подземни убежища.
Трудна възстановимост	Възстановяването на вида или хабитата е възможно при усърдно управление в рамките на 10-15 г.
Туризм	Икономическа дейност, която е насочена към създаването, предлагането и реализирането на стоки и услуги, формиращи туристическия продукт.
Управление	Единен и научно обоснован комплекс от мерки, целящ постигане на определените по закон цели, функции и предназначение на защитената територия (включително охрана, контрол, преки природозащитни действия на терена, регулиране на ползванията, природозащитно образование и осведомяване на обществеността и т.н.); <i>1.Контрол на процесите в ЗТ в съответствие с плана за управление</i> <i>2.Практическото приложение на плана за управление</i> <i>3.Предприемане на всякакво действие или проект, идентифициран в плана за управление, в т.ч. идентифициране на нови възможности (EUROSITE).</i>

Устойчиво управление	Управление на ползването, развитието и опазването на природните ресурси по начин и степен, които дават възможност на настоящите поколения и общности да си осигуряват социални, икономически и културни блага, без да се: а) намалява възможността на бъдещите поколения и общности да задоволяват социални, икономически и културни нужди; б) нарушава способността на екосистемите да осъществяват своите почвозащитни и климаторегулиращи функции; в) намалява значително биологичното разнообразие.
Устройствени и технически планове и проекти	Устройствените проекти, планове и програми, техническите проекти за борба с ерозията, териториално-устройствени планове, строителни планове и други, предмет на други закони.
Уязвим таксон	Една от категориите застрашени таксони, отнасяща се до таксони, чиито екологични и биологични особености обуславят рязко влошаване на състоянието на популациите им, дори при еднократни или незначителни изменения на средата или човешки въздействия.
Уязвимост (крехкост)	Степен на чувствителност на ЗТ и нейните елементи към определени процеси и явления (EUROSITE).
Фитоценоза (Растително съобщество)	Всяка конкретна растителна групировка, на известно пространство, еднородна по състав структура и взаимодействия между съставлящите я растения и между тях и средата. Фитоценозата е съставна част на биоценоза и екосистемата.
Фауна	Всички таксони животни на определена площ.
Флора	Всички таксони растения на определена площ.
Хабитат	Виж Природно местообитание.
Хабитус	Външен вид, съвкупност от признаци, характеризиращи типа структура или телосложение на отделния индивид.
Хелиофити	Светлолюбиви растения, които се развиват оптимално при пълна слънчева светлина.
Хемисциофити	Сенкоиздръжливи растения, които се развиват при пълна слънчева светлина, но могат да понасят и голямо засенчване.

Хидробионт	Организъм, който през целия или част от жизнения си цикъл обитава водна среда.
Хидрофил	Водолюбив.
Хищничество	Взаимоотношение между популациите, при което един вид живее за сметка на друг.
Хранителна верига	Поредица от видове организми, в която всеки организъм е храна на следващия от веригата.
Численост на популацията	Броят на индивидите в популацията на дадена територия или в даден обем.

Съкращения

АФПД	Административни, финансови и правни дейности
БДУВДР	Басейнова дирекция за управление на водите Дунавски район
БИ	Биотичен индекс
БРЗТЗЗ	Биологично разнообразие, защитени територии и защитени зони
ДГС	Държавно горско стопанство
ДЛС	Държавно ловно стопанство
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗ	Защитена зона
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗМ	Защитена местност
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗТ	Защитена територия
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
КВС	Карта на възстановената собственост
КОПС	Комитет за опазване на природната среда
КТ	Консервационна тежест
ЛТУ	Лесотехнически Университет
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МС	Министерски съвет
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
НДЕ	Норми на допустими емисии
НАСЕМ	Национална система за екологичен мониторинг
НСМБР	Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие
НИМХ	Национален институт по метеорология и хидрология
НПО	Неправителствени организации

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НСЗП	Национална служба за защита на природата
НСИ	Национален статистически институт
ОВАВВФФ	Опазване на води, атмосферен въздух и вредни физични фактори
ОПОС	Оперативна програма околна среда
ОХВ	Опасни химични вещества
ОУП	Общ устройствен план
ПДК	Пределно допустима концентрация
ПД	Дирекция „Превантивна дейност
ПК	Поземлена комисия
ПР	Поддържан резерват
ПУ	План за управление
ПУДООС	Предприятие за управление дейностите по опазване на околната среда
ПУРБ	План за управление на речните басейни
ПУП	Подробен Устройствовен План
Р	Резерват
РБ	Република България
РДВР	Регионална дирекция на вътрешните работи
РДГ	Регионална дирекция по горите
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РПУ	Районно полицейско управление
УОПКРОХВ	Управление на отпадъци, почви, комплексни разрешителни и опасни химични вещества
ТП	Териториално поделение
DD	Недостатъчно данни
IBI	Ирландския биотичен индекс
GPS	Глобална система за позициониране
IUCN	Международен съюз за защита на природата

РЕЗЮМЕ

Поддържан резерват “Ардачлъка” попада на територията на област Сливен, община Котел, землището на село Боринци и село Стрелци.

Режимът на използване и управление на поддържания резерват (ПР) е определен от Закона за защитените територии, Заповед на председателя на комитета за опазване на околната среда за обявяване на резервата и Плана за управление на ПР.

Финансиране

Възложител на плана за управление е РИОСВ-Бургас. Изготвянето на ПУ се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”.

Задание

Разработването на ПУ се предхожда от Задание за изготвяне на ПУ, утвърдено от Министъра на околната среда и водите. Заданието определя обхвата и съдържанието на ПУ.

ПУ е резултат от планови и целенасочени проучвания, проведени през 2014 г. от екип на консорциум „Стратегическо планиране 2014“, с водещ партньор „П-Юнайтед“ ООД.

При изготвянето на ПУ бе осигурено активно участие на заинтересованите институции и лица: областна и общинска администрация, МОСВ, РИОСВ-Бургас, РДГ, ДГС, НПО, собственици, и др..

Част 1 Описание и оценка на ЗТ

Направени са основни характеристики и оценки. Представена е основната изходна информация, отнасяща се до дадености и особености на резервата във физико-географски, исторически, биологически, правен и социален аспект.

➤ Абиотични фактори – включва данни за:

- климат;
- геология и геоморфология;
- хидрология и хидробиология;
- почви.

Резултатите от анализите са коментирани с кратки обяснителни текстове. Данните от тях са представени в подходящ вид в приложение към ПУ.

➤ Биологична характеристика – включва данни за:

- екосистеми, биотопи и местообитания;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- растителност и горскодървесна растителност (таксация, инвентаризация и др.);
- флора (нисши растения и гъби – мъхообразни, лишей, макромицети, висши растения, лечебни растения);
- фауна (безгръбначни животни, риби, земноводни и влечуги, птици, бозайници, вкл. прилепи).

➤ **Културна и социално-икономическа характеристика – включва данни за:**

- ползване на резервата и социално-икономически аспекти;
- настоящо ползване на прилежащите територии;
- културно-историческо наследство;
- ландшафт.

На базата на събраната информация и анализи е описано състоянието на околната среда по компоненти.

ПЪРВА ОЦЕНКА

Направена е екологична оценка на базата на събраната информация за абиотичните и биотичните компоненти и елементи и социално-икономическата характеристика, по следните критерии:

➤ уязвимост;	➤ размери;
➤ рядкост;	➤ биологично разнообразие;
➤ естественост;	➤ стабилност и нестабилност.
➤ типичност;	

Направена е социално-икономическа оценка и е определена потенциалната стойност на защитената територия по значимост.

Част 2 Дългосрочни цели и ограничения

Определяне на главни и второстепенни цели.

Определянето на дългосрочните цели и ограничения е направено съгласно изискванията на Закона за защитените територии и приетата система за категоризация на Международния съюз за защита на природата IUCN.

На базата на констатациите и оценките в Част 1 от ПУ са формулирани главните цели, към постигането, на които трябва да се насочат управленските решения и конкретните дейности в резервата през следващите 10 години.

Формулираните главни цели са следните:

Главна цел 1: Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества

Главна цел 2: Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове и местообитания

Главна цел 3: Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта

Формулираните второстепенни цели са следните:

Второстепенна цел 1: Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности

Второстепенна цел 2: Институционално развитие

Ограничения

Систематизирани са тенденциите и факторите, ограничаващи възможностите за постигане на целите на ПУ. Влиянието им е оценено по скала, съгласно Заданието за изготвяне на ПУ.

ВТОРА ОЦЕНКА

Ограниченията и заплахите за постигане на главните и второстепенни цели, съответстват на направените констатации и оценки. Оценката е направена като се използва един критерии или свободно съчетание на подходящи критерии.

Оценен и анализиран е ефектът на ограниченията върху главните и второстепенните цели. Оценени са тенденциите, както от естествен (абиотични и биотични), така и от антропогенен характер.

Определени са потенциалните възможности на резервата. Оценката е направена в съответствие с определените цели. Тя е основа за определяне на програми и проекти в Част 4 от ПУ.

Част 3 Режими, норми, условия и препоръки за осъществяване на дейностите

В тази част са определени режимите за дейностите и свързаните с тях норми, условия и препоръки.

Предложените режими и норми са определени на базата на нормативно определени изисквания и аналитичната информация и оценки, представени в Част 1 от

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

ПУ. Тяхното налагане цели преодоляване или ограничаване на въздействието на заплахите, идентифицирани в Част 2, осигуряване на условия за контрол и взимане на гъвкави управленски решения.

Зониране

С цел осъществяване на дългосрочните цели на Плана за управление, територията на ПР е разделена на 3 зони с определено функционално предназначение – зона А, зона Б и зона В.

Част 4 Оперативни задачи и предписания за опазване и ползване

В тази част са степенувани по приоритет основните направления на работа за 10 годишния период на действие на ПУ.

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, са формулирани следните основни приоритети по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на ПР „Ардачлъка“:

- Провеждане на възстановителни мероприятия по отношение на насажденията от обикновена ела.
- Управление на природните ресурси чрез опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие.
- Координация на научни изследвания и публикации;
- Подобряване на условията за преминаване на посетители по нормативно определените пътеки, подновяване и добавяне на нови указателни табели;
- Природозащитно образование;
- Информационно осигуряване;
- Връзки с обществеността;
- Комплексен и дългосрочен мониторинг за опазване на биологичното разнообразие;
- Прилагане на законодателството и нормативната база.

Описани са програмите, които ще се изпълняват в рамките на действие на ПУ.

С Програмите се постигат целите на управлението. За всяка от програмите са посочени проекти, които могат да се изпълняват през целия период на действие на Плана за управление.

Предвидени са следните програми и проекти:

1. Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието –

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

местообитания и видове“ - включва 1 проект;

2. **Програма „Дейности в горите“** - включва 2 проекта;

3. **Програма „Научни изследвания и мониторинг“** - включва 2 проекта;

4. **Програма „Развитие на посещения с научни и образователни цели“** - включва 1 проект;

5. **Програма „Връзки с обществеността и образование“** - включва 2 проекта;

6. **Програма „Институционално развитие“** - включва 1 проект;

Разработен е работен план, който включва дейности и проекти за първите 3 години от действие на ПУ. В него са включени проектите от всички програми, които следва да се изпълняват от началото на действие на плана.

Част 5 Преглед на изпълнението на целите и задачите

Предложена е схема за извършване на прегледа на целите, с участници и критерии.

Разработена е схема за текущ годишен преглед на задачите, оценка и отчет на изпълнението на задачите, дейностите и проектите.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Неразделна част от ПУ са приложенията, съгласно Заданието за изготвяне на ПУ на ПР, вкл. тематични карти, цифров модел на територията и база данни.

Ч А С Т 0: ВЪВЕДЕНИЕ

0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА

Законовата и нормативна основа за разработване на Плана за управление (ПУ) на поддържан резерват (ПР) „Ардачлъка“, са следните документи:

- Закон за защитените територии (обн. в ДВ бр. 133 от 11.11.1998 г., изм. ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013 г., изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г., изм. ДВ. бр.61 от 11 Август 2015г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017 г.);
- Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии (обн., ДВ, бр. 13/15.02.2000 г., изм. и доп., бр. 55 от 20.07.2012 г., изм. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2017г.);
- Заповеди/постановления за обявяване и промени в територията на ПР:
  - *Постановление на Министерски Съвет № 1394 от 27.02.1950 г. за обявяване на ЗТ;*
  - *Постановление на Министерски Съвет № 1171 от 29.09.1951 г. за промяна;*
  - *Заповед на Министерство на Горите и Горската промишленост № 2674 от 29.06.1971 г. за промяна в площта (намаляване на площта);*
  - *Заповед на КОПС при МС № 728 от 30.07.1986 г. за обявяване на буферна зона*
  - *Заповед на МОСВ № РД – 366 от 15.10.1999 г. за прекатегоризиране на резерват „Ардачлъка“ в поддържан резерват със същото име*
  - *Заповед на МОСВ № РД-590 от 04.07.2002 г. за утвърждаване на План за управление на ПР;*
  - *Заповед на МОСВ № РД-1035 от 29.09.2004 г. за определяне на пътека за посетители;*
  - *Заповед на МОСВ № РД – 422 ОТ 18.06.2007. за прекатегоризиране на буферната зона в защитена местност.*
- Договор за възлагане изготвянето на План за управление на ПР „Ардачлъка“ от 19.08.2014 г., сключен между изпълнителя Консорциум „Стратегическо планиране 2014“ и Възложителя Регионалната инспекция по околната среда и водите-Бургас;
- Задание за разработване на ПУ на ПР, утвърдено от Министъра на околната среда и водите.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

В **Приложение № 6** е представено Задание за разработване на ПУ на ПР „Ардачлъка“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите. В **Приложение № 5** са дадени копия от заповеди с № 2674, 728, РД-366, РД-590, РД-1035 и РД-422.

Основание за разработване на ПУ е необходимостта от:

- Съвременен управление на категорията „**поддържан резерват**“ в съответствие с националните и международни изисквания;
- Координирането на усилията на оторизираните държавни органи с правата и интересите на ползвателите за опазване на разнообразието в ПР;
- Създаване и стимулиране на регионален и национален интерес към ценностите на ПР.

0.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА - УЧАСТНИЦИ, ОБЩЕСТВЕНИ ОБСЪЖДАНЯ

0.2.1. Колектив от експерти, участвали в разработването на плана, в съответните области

Планът за управление е разработен от колектив от високо квалифицирани експерти в съответните области, вкл. експерти лесовъди и биолози. Всички експерти са високо квалифицирани, с богат опит в областта, в която работят, и изготвянето на ПУ на защитени територии, и са без конфликт на интереси.

В **Приложение № 9** е представен списък на колектива експерти, които са участвали в разработването на плана за управление.

0.2.2. Процес на актуализиране на плана за управление - основни етапи и всички участници и заинтересовани страни

В процеса на разработването на актуализирания ПУ са спазени максимално изискванията на утвърденото **“Задание за разработване на ПУ на ПР „Ардачлъка”** – по отношение на: теренни проучвания; провеждане на работни срещи и обсъждания за всеки етап от работата; анализите; методите; оценките; зонироването и перспективните, планове, програми и проекти, както и по отношение на оформянето и представянето на проекта и картния материал към него и др..

Изготвянето на ПУ започва в края на м. август 2014 г. Началото е поставено с подписването на Договор между РИОСВ-Бургас и Консорциум „Стратегическо планиране 2014“ на 19.08.2014 г.

Последваща стъпка е окончателното сформироване на експертни екипи; издаване на необходимите разрешителни за извършване на работата по проекта; идентифициране

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

на заинтересованите институции и субекти; провеждане на работни срещи; идентифициране и набиране на съществуващата информация; извършване теренната работа от експертните екипи, вкл. таксация на горските територии; набиране на необходимата допълнителна информация. До края на м. ноември 2014 г. са извършени теренни проучвания, свързани със събиране на информация и материали, проведени са работни срещи – както официални, така и в оперативен порядък.

На базата на наличната информация и проведените теренни проучвания през 2014 г. е извършен анализ на данните и оценка на екологичната и социално-икономическата значимост на ПР, отчетени са основните заплахи и са набелязани дългосрочните цели и ограничения. За осъществяване дейностите на територията на резервата са предложени дългосрочни и краткосрочни програми, планове и проекти.

Последователността на процесите “Стъпка по стъпка” на изготвяне на ПУ, както и План-график за действие и организация по изпълнението на проекта, са представени в **Приложение № 7.**

0.2.3. Проведени работни срещи и консултации, обсъждания - неформални и работни срещи с участието на заинтересованите държавни органи и институции, научни, обществени и неправителствени организации

ПУ на ПР е разработен със съдействието и помощта на:

- Министерство на околната среда и водите;
- Регионална инспекция на околната среда и водите гр. Бургас;
- ИАОС;
- Басейнова Дирекция за управление на водите Дунавски район с център

Плевен;

- Община Котел;
- РДГ;
- ДГС;
- Областна администрация;
- Обществени институции и организации;
- Неправителствени организации и др.

За да осигури активно участие на заинтересованите страни - МОСВ, местни институции и ведомства (Общинска, Областна администрация, РИОСВ, РДГ, ДГС, ПК, ВиК, Електроснабдяване и др.) и заинтересованите неправителствени организации, в процеса на разработване на ПУ, Консорциум “Стратегическо планиране 2014” организира и проведе редица както официални срещи, така и такива в оперативен порядък, различни консултации и обсъждания (**Приложение № 23**).

0.2.4. Резултати от задължителното обществено обсъждане

За да осигури активно участие на заинтересованите централни (МОСВ) и местни институции и ведомства (Общинска, Областна администрация, РИОСВ, РДГ, ДГС, ВиК, Електроснабдяване и др.) и заинтересованите неправителствени организации, в процеса на разработване на ПУ, консорциум “СП 2014”, съвместно с РИОСВ-Бургас, организира и проведе предвидените в Заданието обществено обсъждане, работни срещи и съвещания.

Екипът на консорциум “СП 2014”, с водещ партньор „П-Юнайтед“ ООД, подготви дневния ред и участва в провеждането им, заедно с екипа на управление на проекта и заинтересованите страни, вкл. НПО.

Официалното обществено обсъждане бе организирано и проведено стриктно по процедурата, определена с Наредба за разработване на планове за управление с участието на всички заинтересовани централни и местни органи и на обществеността.

Общественото обсъждане на проекта на ПУ (вкл. информационно, визуализационно, разяснително и рекламнo обезпечаване) се проведе на 01.04.2015 г. от 10,00 часа, в сградата на община Котел, гр. Котел. Покани бяха изпратени до над 15 заинтересовани централни ведомства, научни и академични институции, НПО и др..

В **Приложение № 22** е представена информация, свързана с проведеното обществено обсъждане, както следва: обяви, публикувани в един местен и един централен вестник в законоустановения срок; обяви, поставени на видно място в общините в законоустановения срок; справка за осигурен обществен достъп до проекта на ПУ в законоустановения срок; справка за изпратените писма-покани за общественото обсъждане в законоустановения срок; програма за общественото обсъждане; презентация; официален протокол от общественото обсъждане за изразените становища, бележки и препоръки; мотивирана справка за неотразените бележки и препоръки, възражения и становища и др..

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

0.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА

0.3.1. Предназначение на Плана, от гледна точка на:

0.3.1.1. Опазване на флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях специфични ландшафтни и екосистемни условия

С проучванията при разработването на ПУ се осигурява достатъчна осведоменост и знания за флората и фауната, за тяхното състояние и взаимосвързки. В значителна степен се допълва информацията за условията, в които видовете съществуват.

С провежданите теренни проучвания и наблюдения, се дава възможност да се потвърдят съществуващите данни и да се получат нови.

Информацията за растителността, екосистемите, биотопите и ландшафтите, осигурява достатъчно съпоставима аналитична, а в отделни случаи и интерпретирана информация за състоянието на наблюдаваните видове и техните местообитания.

ПУ осигурява необходимата информация за типовете природни местообитания и видове, предмет на европейски директиви.

0.3.1.2. Перспективи за природосъобразно управление и оценка за научната и образователна стойност на резервата

С ПУ са създадени достатъчно предпоставки за ефективното изпълнение на дейността по управление на ПР и опазване на биологичното разнообразие и естествените процеси, които протичат в тях. Това прави територията с висока стойност за научни и образователни дейности.

ПУ осигурява необходимата гъвкавост при вземане на решения в процеса на планиране, като позволява адаптиране на плана в съответствие с промените в общите условия (напр. законодателство, биологично разнообразие и др..).

0.3.1.3. Осигуряване на база от данни за поддържан резерват „Ардачлъка“ и набелязване на мониторингови схеми за нейното допълване

Чрез направените проучвания се допълва съществуващата база данни и се създава ГИС за ПР по отношение на екосистемите, биотопите, флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях ландшафтни.

Набраната база от данни гарантира информационната основа за провеждане на ефективна природозащитна политика и ще обслужва обществените нужди от информация за състоянието на биологичното разнообразие в ЗТ. Видове и

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

местообитания, които имат местно и регионално значение ще се предложат за включване в НСМБР.

ПУ осигурява база данни и Географска информационна система за ЗТ.

Чрез направените изследвания се поставя началото или се допълва създадената вече база данни за ЗТ, което е и основата за предвидения мониторинг на най-важните елементи на ЗТ.

0.3.2. Главни особености на Плана, отчитащи спецификата на резерватната територия, като се имат в предвид:

0.3.2.1. Локалните биотични и абиотични условия

В ПУ е взето предвид, че ПР представлява ценен ресурс от гледна точка на съществуващото биологично и ландшафтно разнообразие и възможността за практикуване на научни и образователни дейности. Както и, че ЗТ има значение за опазване на биологичното разнообразие на национално и международно ниво. ПР е включен в Екологичната мрежа Натура 2000 – ЗЗ “Котленска планина” - Защитена зона по Директивата 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания.

0.3.2.2. Местните социално-икономически и културни условия

Връзката между култура и устойчиво развитие все по-ясно се очертава като фундаментален принцип на местните политики.

Защитените територии са предназначени както за опазване на биологичното разнообразие и природните ресурси, така и за свързаните с тях културни ценности. Това поражда и необходимостта от използването на най-подходящ инструмент за ефективното им управление. ПУ на ЗТ се налага като документ, който се разработва с цел регламентиране на действията по опазване на природата и устойчивото ползване на нейните ресурси и свързаните с нея културни ценности.

В ПУ са взети в предвид местните социално-икономически и културни условия, които са важна предпоставка за развитието на района, в който попада ЗТ, както и за интереса, който представлява.

0.3.2.3. Значение на резерватната територия за формирането на цялостен природен комплекс заедно със съседната защитена местност и други прилежащи територии

Взаимовръзката между биотичните и абиотичните компоненти, добре съхранената природна среда в ПР и възможността за опазването ѝ, позволяват тя да бъде част от цялостен природен комплекс заедно със ЗМ и други прилежащи територии. Не се прогнозира особени изменения в естествено протичащите релефообразуващи и релефоизменящи процеси, които са особеност на комплекса. Не се очакват и съществени

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

изменения в ландшафтите при съществуващия режим на ползване. Това са предпоставки за екологично образование и природозащитно поведение.

ПУ допринася за решаване на основни проблеми, свързани с опазването на биологичното и ландшафтното разнообразие, рекреационни дейности и др..

0.3.2.4. Регламентиран достъп за преминаване по туристическите маршрути и рекреационно ползване на територията на ЗМ “Керсенлик”

ПУ определя лицата и институциите, отговорни за различните направления в управлението на ЗТ. Предназначение на ПУ е и да обоснове и включи система от основни дейности и мерки, включително и за регламентиран достъп на посетители до ЗТ.

С цел осъществяване на дългосрочните цели на Плана за управление, територията на ПР е разделена на 3 зони с определено функционално предназначение – зона А, зона Б и зона В.

0.3.2.5. Създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи

Предназначение на ПУ е и да създаде възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи.

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, в ПУ са формулирани основни приоритети по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на ЗТ, включително и приоритет за природозащитно образование.

В ПУ значението на ЗТ за формирането на цялостен природен комплекс заедно с други прилежащи територии е разгледано от гледна точка създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение.

0.3.2.6. Особеност на плана за управление е необходимостта от идентифициране на всички потенциални заплахи, произтичащи от близостта до обработваеми земи/гори и лесен достъп/недостъпност до резервата и необходимостта от преодоляването им с цел недопускането на негативни необратими промени в състоянието му.

ПУ определя режимите и нормите за ползване на територията, както и приоритети и мерки за развитие и ползване и действия за изпълнението на поставените задачи. Осигурява необходимата информация за приоритетни програми и проекти.

В ПУ са идентифицирани всички потенциални заплахи и необходимостта от преодоляването им, с цел недопускането на негативни необратими промени в състоянието на ЗТ.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

1.0. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ

1.0.1. Местоположение на поддържания резерват според физикогеографското райониране, административното деление, както и близки селищни образувания, градове, села и особености

Поддържан резерват “Ардачлъка” попада на територията на област Сливен, община Котел, с. Боринци и с. Стрелци.

Попада в най-западния дял на Източна Стара планина на северните склонове на Котленска планина. Разположен е върху склон със северозападна експозиция, като горната му граница достига билото, а долната е по течението на р. Малката рекичка.

Заобиколен е от открити пространства, използвани за пасища и земеделски земи от селата с. Стрелци и с. Боринци.

ПР „Ардачлъка” се намира на 9 km от с. Кипилово и на 18 km по права линия от гр. Котел.

ПР попада в териториалния обхват на Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) Бургас.

Граници на община Котел: на север – община Омуртаг, на северозапад – община Антоново, на запад – община Сливен, на юг – община Стралджа, на изток – община Сунгурларе, на североизток – община Върбица.

1.0.2. Обзорна едромащабна карта с разположението на поддържания резерват

В Приложение № 3 (Карта № 1) е представена обзорна едромащабна карта с разположението на ПР.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.0.3. Граници на поддържания резерват съгласно Заповед № 2674/29.06.1971 г. на Министерство на горите и горската промишленост и Заповед № РД-366/15.10.1999 г. на Министерство на околната среда и водите

Съгласно Заповед № 2674, от площта на еловия резерват „Керсенлик“ в ГС Кипилово – Сливенски окръг да отпаднат площите, определени за семенни бази в отд. 38, б, г, е, в – с обща площ 28,4 ха. Същите да се стопанисват като семенни бази, съгласно инструкцията за семенните бази, поради изключителната ценност на семенния материал.

Съгласно Заповед № РД-366, на основание чл. чл. 42 и ал. 5, 26 и 27, във връзка с чл. 41, т. 4 и ,§ 2 ал. 2 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за защитените територии (ДВ 133/1998 г.), с цел опазване и поддържане на находището на ела се прекатегоризира резерват „Ардачлъка“, землище на с. Боринци, община Котел, област Сливен, обявен с Постановление № 1394 от 27.02.1950 г. на Министерския съвет, Постановление № 1171 от 24.09.1951 г. на Министерския съвет, намален със Заповед № 2674 от 29.06.1971 г. на Министерство на горите и горската промишленост в поддържан резерват със същото име.

Поддържаният резерват „Ардачлъка“ включва отдели: 38-а, в, д, е, ж, м, н; 39 – а, б, в, г, д, е, ж, з, и, с обща площ 122,8 ха по лесоустройствен проект от 1991 г. на Държавно лесничейство „Кипилово“.

В Приложение № 11 е представен списък с координатите на граничните точки на включените имоти в ПР.

1.0.4. Карта, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея защитена местност (бивша буферна зона) “Керсенлик” и др. прилежащи територии с обща информация за тях и връзките на резервата със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници

Картата е представена в Приложение № 3 (Карта № 1).

1.0.5. Несъответствия, установени при теренните проучвания между КВС и действителното положение на терена

Не са констатирани несъответствия при теренните проучвания между КВС и действителното положение на терена.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.0.6. Измервания с геодезически инструменти и GPS устройства

GPS данни са използвани при изготвянето на ГИС и база данни, които са приложени към ПУ (Приложение № 8 и Приложение № 19). Не се налага провеждането на допълнителни геодезически измервания и дейности.

1.0.7. Административни граници и пътища

В границите на ПР и защитената местност няма изградена пътна мрежа. В границите на ПР има определена със Заповед на министъра на околната среда и водите пътека за посетители, преминаваща през отдел с номер 39 по Лесоустройствен проект на Държавно лесничество - Кипилово—от 1991 г. (Заповед № РД-1035).

В Приложение № 3 (Карта № 1) е представена карта, която включва пътната мрежа, административните граници и др..

1.0.8. Прилежащи територии и обекти

В обхвата на ПР няма масивни сгради и постройки. В Приложение № 3 (Карта № 1) е представена карта с най-близките до ПР населени места, местности и др.

1.0.9. Граници и номера на поземлени имоти

В Приложение № 3 (Карта № 2) е представена карта с границите и номерата на кадастралните/поземлените имоти. В Приложение № 10 е дадена пълна информация за фондовата и административна принадлежност на ПР.

1.0.10. Водоизточници, термални извори, каптажи, чешми, паметници и др. характерни ориентири

Съгласно становище от БДУВДР, в границите на ПР няма водоизточници, термални извори, каптажи, чешми и др.

В района на ПР не са установени и не е намерена достоверна информация относно паметници и др. характерни ориентири.

1.1. ПЛОЩ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Площта на поддържан резерват „Ардачлъка“, изчислена на база на цифровите модели на границите им, осъвместени с КВС/Кадастр е - 123,83 ha.

1.2. ФОНДОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

1.2.1. Фондова принадлежност на резервата

По вид територия, площта на ПР е „защитена територия“.

Собствеността е изключителна държавна.

По начин на трайно ползване имотите, включени в ПР са „резерват“.

1.2.2. Разпределение на площите по административна принадлежност

Обзорна карта на ПР и прилежащата територия в подходящ мащаб, на която са показани землищата на населените места и техните землищни граници, границите на общините, както и разпределението на горите и земите в тях и др. елементи (по преценка) е представена в **Приложение № 3 (Карта № 2)**.

1.3. ЗАКОНОВ СТАТУТ НА ПОДДЪРЖАН РЕЗЕРВАТ “АРДАЧЛЪКА”

1.3.1. Исторически преглед на статута и предназначението на територията в миналото

Със Заповед № 366 от 15.10.1999 год. на основание чл. 42 ал. 5, чл. 26 и 27 във връзка с чл. 41, т. 4 и § 2, ал. 2 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за защитените територии (ДВ, бр. 133 от 1998 г.) с цел опазване и поддържане на находището на ела е прекатегоризиран резерват “Ардачлъка”, землище на с. Боринци, община Котел, област Сливен, обявен с Постановление № 1394 от 27.II.1950 г. на Министерския съвет, Постановление № 1171 от 24.IX.1951 г. на Министерския съвет, намален със Заповед № 2674 от 29.VI.1971 г. на Министерството на горите и горската промишленост в поддържан резерват със същото име.

1.3.2. Кратък преглед на причините и стъпките за обявяването на защитената територия

Със Заповед № РД-590/04.07.2002 год. на Министъра на околната среда и водите е приет План за управление - ПУ на поддържан резерват “Ардачлъка” (обн. ДВ, бр. 85/05.09.2002 г.) Записан е в Регистъра на защитените територии и защитените зони в България под Код 7.

Площта на ПР “Ардачлъка” по лесоустройствен проект на ДГС - Кипилово от 1991 год., както и по създаденото досие на резервата (№ 29 от държавния регистър) е 114,5 ha.

Според горскостопанското деление на Република България, тя попада на територията на РДГ - Сливен, държавно горско стопанство - “Кипилово”, горскостопански участък "Стрелци", отдел 38 - а, в, д, ж, м, н; 39 - а, б, в, г, д, е, ж, з, и (по лесоустройствен проект от 1991 год. на ДГС - “Кипилово”). След извършената през 2000 год. инвентаризация на горскодървесната растителност, новото буквиране по подотдели е: 38 - а(а), в(в), д(д), ж(ж), м(м), н(н), 1(д); 39 - а(а), б(б), в(б), г(в), д(г), е(д), ж(е), з(ж), и(з), к(и), 1(1), 2(в) (*Карта на териториалното разпределение*).

Цялата площ на защитената територия е горска територия, с изключение на подотдел 38-1, ливада, възстановена по Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), а по смисъла на чл. 7 от ЗУТ – защитена територия.

В заповедта за прекатегоризация на защитената територия в поддържан резерват, е допусната техническа грешка като е включен подотдел 38-е, а същевременно не е включен подотдел 39-1, с което площта на територията е увеличена на 122,8 ha.

Площта на обекта, установена с проучването през 2002 год. и съобразена с площта от цифровия модел (2000 год.) на картата на възстановената собственост на горите и земите от горския фонд е 114.8 ha.

Увеличението на площта в размер на 0.3 ha, спрямо лесоустройствения проект от 1991 год., се дължи на по-точното картиране при изготвянето на цифровия модел.

В границите на поддържания резерват няма включени други защитени територии.

Със № Заповед № РД-422 от 18.06.2007 год., бр. 61/2007 год. на Държавен вестник год. на МОСВ се прекатегоризира буферната зона на ПР "Ардачлъка" в защитена местност "Керсенлик" - с код в държавния регистър на защитените територии 504. „Керсенлика - Ардачлъка" (100 ha) се намира в Котленска планина, в землището на с. Боринци, Сливенска област. Обявен е през 1951 год. за запазване на стара /над 200 г./ естествена елова гора.

1.3.3. Актуализиран законов статут на поддържан резерват „Ардачлъка“, произтичащ от националното законодателство - закони и техните поднормативни актове:

1.3.3.1. Законов статут на поддържан резерват „Ардачлъка“, произтичащ от Закона за защитените територии (ДВ. бр. 133 от 11 Ноември 1998 г., последни изменения и допълнения изм. ДВ. бр. 27 от 15 Март 2013 г., изм. ДВ. бр. 66 от 26 Юли 2013 г. изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г, изм. ДВ. бр.61 от 11 Август 2015г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017 г.).

Законът цели опазването и съхраняването на защитените територии като национално и общочовешко богатство и достойние и като специална форма на опазване на родната природа, способстващи за развитието на културата и науката и за благополучието на обществото.

Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. Предназначението на защитените територии не може да се променя освен по реда на глава трета от закона.

Опазването и ползването на лечебните растения в защитените територии се уреждат с отделен закон.

Категориите защитени територии са:

1. резерват;	4. поддържан резерват;
2. национален парк;	5. природен парк;
3. природна забележителност;	6. защитена местност.

Разпоредбите на този закон се прилагат за всички защитени територии независимо от собствеността върху горите, земите и водните площи в тях.

Определянето на забраните и ограниченията за извършване на дейности в границите на вътрешния пояс от санитарно-охранителните зони, попадащи в защитени територии, се извършва по реда на Закона за водите.

Съгласно ЗЗТ (ДВ бр.133/1998 г.), чл. 5 територията се управлява като защитена територия четвърта категория.

Съгласно ЗЗТ, чл.26 (2) поддържаните резервати се управляват с цел:

- Поддържане на природния им характер;
- Научни и образователни цели и/или екологичен мониторинг;
- Възстановяване на популации на растителни и животински видове и/или условия на местообитанията им;
- Опазване на генетичните ресурси;

Съгласно ЗЗТ, чл.27 (1) в поддържаните резервати се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

- Тяхната охрана;
- Посещения с научна цел;
- Преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;

- Събирането на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места;

- Провеждане на поддържащи, направляващи, регулиращи или възстановителни мерки.

(1) Дейностите по ал. 1, т.5 се определят в плана за управление на поддържаните резервати.

Съгласно чл. 55 от Закона, защитените територии се разработват планове за управление при условия и по ред, определени с наредба, утвърдена от Министерския съвет.

Плановите за управление на национални и природни паркове се разработват в срок до три години, а на резервати и поддържани резервати - в срок до две години от обявяването им. Плановите се актуализират на всеки десет години.

Законът определя изискванията, с които трябва да се съобразяват плановите за управление, както и тяхното съдържание.

Съгласно чл. 67 от Закона, охраната на защитените територии - изключителна държавна собственост, и обектите по Рамсарската конвенция и другите международни договори и конвенции се организира от Министерството на околната среда и водите. Горите в останалите защитени територии се опазват съгласно Закона за горите.

Регионалните органи на Министерството на околната среда и водите организират и осъществяват охраната на защитените територии - изключителна държавна собственост, в своите райони. Те организират подвижна паркова охрана и контролни пунктове.

Охраната на отделни резервати и поддържани резервати, извън границите на националните паркове, може да се предоставя от министъра на околната среда и водите на други органи на изпълнителната власт или на общини.

Защитените територии - изключителна държавна собственост, се разделят на охранителни участъци с площ до 1500 ha.

На територията на поддържания резерват е маркирана пътека за посетители, по която е разрешено преминаването на хора. Тя е регламентирана със Заповед РД – 1035/29.09.2004г. на Министъра на околната среда и водите, дадена в **Приложение № 5:**

При преминаване по пътеката се забранява:

- отклоняването на посетители и навлизане в поддържания резерват;
- замърсяване с битови и други отпадъци;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- бране, събиране, отрязване, изкореняване или друг начин на увреждане на екземпляри от растителни видове;
- убиване, улавяне, преследване, обезпокояване или друг начин на увреждане на екземпляри от животински видове;
- палене на огън и бивакуване;

Съгласно Заповед № 422/18.06.2007 г. на МОСВ буферната зона към поддържан резерват „Ардачлъка“ е прекатегоризирана в ЗМ „Керсенлик“, която запазва обхвата, границите и режимите, определени със Заповед № 728/30.07.1986 г. на Председателя на КОПС при МС. В защитена местност „Керсенлик“ се забранява:

- Строителство на сгради и пътища от републиканската пътна мрежа;
- Разкриване на кариери, промяна на водния режим и на естествения облик на местността;
- Използване на химически средства за растителна защита;
- Лагеруване и палене на огън извън определените места;
- Ловуване;
- Залесяване с неприсъщи за района дървесни видове.

В границите на ЗМ се разрешават:

- Извеждане на сечи, предвидени в горите със специално предназначение;
- Провеждане на ловностопански мероприятия;
- Паша на домашни животни (без кози) в определените с ЛУП пасищни площи и в поземления фонд;
- Косене на сено и селскостопанска дейност, традиционно провеждана в района.

1.3.3.2.   Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за биологичното разнообразие (ДВ, бр. 77/09.08.2002 г., последни изменения и допълнения ДВ, бр. 62/10.08.2010 г., изм. ДВ, бр. 26 юли, 2013 г., изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г., изм. ДВ. бр.61 от 11 Август 2015 г., изм. и доп. ДВ. бр.101 от 22 Декември 2015 г., изм. ДВ. бр.58 от 26 Юли 2016 г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017 г., изм. и доп. ДВ. бр.76 от 19 Септември 2017 г.).

Законът урежда отношенията между държавните, общинските, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие в Р България. В приложения са дадени видовете и местообитанията за опазване и защита.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Съгласно Закона, буферните зони около резервати и поддържани резервати, без тези, попадащи в национални паркове, обявени по реда на отменения Закон за защита на природата, запазват своите граници и режими, освен ако не са променени по реда на глава втора, раздел IV на този закон. Буферните зони около резервати, попадащи в национални паркове, се заличават с този закон.

Охраната на отделни резервати и поддържани резервати, извън границите на националните паркове, може да се предоставя от министъра на околната среда и водите на други органи на изпълнителната власт или на общини.

1.3.3.3.   *Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за лечебните растения (ДВ, бр. 29/07.04.2000 г., последни изменения и допълнения ДВ, бр. 103/29.12.2009 г., изм. ДВ бр. 26 юли, 2013 г., изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017 г.).*

Законът урежда отношенията, свързани с управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаващите от тях билки. Съществува официален списък съдържащ всички лечебни растения в България. Използването на тези природни ресурси изисква специални разрешителни и заплащане на различни такси. Законът се прилага се от Министерство на околната среда и водите, Министерство на земеделието и храните, местни власти, регионални администрации.

Чл. 50 от Закона за лечебните растения гласи, че: „За опазване и устойчиво ползване на лечебните растения се разработват: раздел "...Лечебни растения" към плановите за управление съгласно Закона за защитените територии - по задание от министъра на околната среда и водите...“.

Съгласно Закона за лечебните растения, собствениците на земи, гори, води или водни обекти, в които има находища на лечебни растения, са длъжни да прилагат мерките за опазване на лечебните растения, предвидени от съответните планове, програми и проекти по чл. 50, т. 2, 3 и 4.

За находища на лечебни растения, намиращи се в защитени територии, се прилагат режимите и нормите, установени със Закона за защитените територии, заповедите за обявяване и плановите за управление на защитените територии, а по отношение на опазването и ползването - разпоредбите на този закон.

Специализираните карта и регистър на лечебните растения осигуряват данни за местоположение, граници, размери, собственост на находищата, състояние на лечебните растения, количествени запаси и степен на ползване на ресурсите им.

При създаването и поддържането на специализираните карта и регистър се използват данни от раздел "Лечебни растения" към плановете, програмите и проектите по чл. 50, т. 2, 3 и 4.

Регионалните инспекции по околната среда и водите контролират изпълнението на предвижданията на плановете документи по чл. 50 от закона.

Използването на лечебни растения в границите на ПР е забранено.

1.3.3.4.   Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за устройство на територията (Обн. ДВ, бр. 1 от 2 Януари 2001 г., изм. и доп. ДВ, бр 53 от 27 Юни 2014 г., изм. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2014 г., изм. ДВ. бр.35 от 15 Май 2015г., изм. ДВ. бр.61 от 11 Август 2015г., доп. ДВ. бр.62 от 14 Август 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.101 от 22 Декември 2015г., изм. ДВ. бр.15 от 23 Февруари 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.51 от 5 Юли 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.63 от 4 Август 2017 г.).

Този закон урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели.

Съгласно чл. 8 от Закона, конкретното предназначение на поземлените имоти се определя с подробния устройствен план и може да бъде: „...в защитени територии - за природозащита (природни резервати, национални паркове, природни забележителности, поддържани резервати, природни паркове, защитени местности, плажове, дюни, водоизточници със санитарно-охранителните им зони, водни площи, влажни зони, защитени крайбрежни ивици) и за опазване на обектите на културно-историческото наследство (археологически резервати, отделни квартали или поземлени имоти в населени места с културно-историческо, етнографско или архитектурно значение)...“.

1.3.3.5. Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за водите (ДВ, бр. 67/27.07.1999 г., последни изменения и допълнения ДВ, бр. 61/06.08.2010 г., изм. ДВ, бр. 53 от 27 Юни 2014 г., изм. ДВ, бр.17 от 6 Март 2015 г., изм. и доп. ДВ, бр.58 от 31 Юли 2015г., изм. ДВ, бр.61 от 11 Август 2015г., изм. ДВ, бр.95 от 8 Декември 2015г., изм. ДВ, бр.101 от 22 Декември 2015г., изм. ДВ, бр.15 от 23 Февруари 2016г., изм. ДВ, бр.51 от 5 Юли 2016г., изм. и доп. ДВ, бр.52 от 8 Юли 2016г., изм. ДВ, бр.95 от 29 Ноември 2016г., изм. и доп. ДВ, бр.12 от 3 Февруари 2017г., изм. ДВ, бр.58 от 18 Юли 2017г.).

Този закон урежда собствеността и управлението на водите на територията на Р България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения.

Съгласно чл. 119а от Закона, зоните за защита на водите са:

1. територията на водосбора на повърхностните водни тела и земната повърхност над подземните водни тела по чл. 119, ал. 1, т. 1 и 2; 4;

2. водните тела, определени като води за отдих и водни спортове, включително определените зони с води за къпане, съгласно наредбата по чл. 135, ал. 1, т. 7; 3. зоните, в които водите са чувствителни към биогенни елементи, включително:

а) уязвими зони;

б) чувствителни зони;

4. зоните за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми;

5. защитените територии и зони, определени или обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване.

Съгласно чл. 119б от Закона, за териториите и зоните по чл. 119а, ал. 1, т. 5 могат да бъдат определени специфични изисквания към състоянието на водите, които трябва да се постигнат и/или поддържат според:

1. заповедта за обявяването, издадена по реда на Закона за защитените територии или Закона за биологичното разнообразие;

2. влязъл в сила план за управление на защитена територия или защитена зона;

3. влязъл в сила план за действие за растителен или животински вид.

1.3.3.6. Законов статут на поддържания резерват, произтичащ от Закона за държавната собственост (ДВ, бр. 44/22.05.1996 г., последни изменения и допълнения, бр. 41/02.06.2009 г., изм. и доп. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2014 г., доп. ДВ. бр.52 от 10 Юли 2015г., доп. ДВ. бр.60 от 7 Август 2015г., изм. ДВ. бр.61 от 11 Август 2015г., доп. ДВ. бр.81 от 14 Октомври 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017г.) и Правилник за прилагането му (ДВ, бр. 78/26.09.2006 г., последни изменения и допълнение ДВ, бр. 18/05.03.2010 г., изм. ДВ, бр. 40 от 13 Май 2014 г., изм. ДВ. бр.102 от 12 Декември 2014 г.).

С този закон се уреждат придобиването, управлението и разпореждането с имоти и движими вещи - държавна собственост, както и актуването на имоти - държавна собственост.

В закона няма конкретни текстове, ограничения, забрани, условия и други, които касаят защитените територии, вкл. поддържаните резервати.

1.3.3.7. Законов статут на поддържания резерват, произтичащ от Закона за лова и опазване на дивеча (Обн. ДВ, бр. 78 от 26 Септември 2000 г., изм. ДВ, бр. 26 от 20 Март 2001 г., изм. ДВ, бр. 62 от 12 Юли 2013 г., изм. ДВ. бр.60 от 7 Август 2015г., изм. ДВ. бр.14 от 19 Февруари 2016г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017г., изм. ДВ. бр.63 от 4 Август 2017 г.).

Законът урежда отношенията, свързани със собствеността, опазването и стопанисването на дивеча, организацията на ловното стопанство, правото на лов и търговията с дивеч и дивечови продукти.

Съгласно чл. 7 от закона, ловната площ на страната се разпределя на ловностопански райони, независимо от фондовите граници и собствеността върху земите, горите и водните площи.

Не се обособяват ловностопански райони върху природни резервати.

В защитените територии стопанисването на дивеча се извършва съгласно техния режим и план за управление.

В Закона за защитените територии в чл. 14 се създава ал. 4, която гласи, че: "Заграждане на площи в защитени територии, без тези в резерватите и националните паркове, се допуска за изграждане на бази за развъждане на дивеч след съгласуване с министъра на околната среда и водите."

Изпълнението на Закона за лова и опазване на дивеча се възлага на министъра на земеделието и храните. В защитените територии - изключителна държавна собственост, обявени със Закона за защитените територии, изпълнението на закона се възлага на министъра на околната среда и водите.

Ловът в границите на ПР е забранен.

1.3.3.8.   *Законов статут на поддържания резерват, произтичащ от Закона за рибарството и аквакултурите (Обн. ДВ, бр. 41 от 24 Април 2001 г., изм. ДВ, бр. 88 от 4 Ноември 2005 г., ДВ, бр. 53 от 27 Юни 2014 г., изм. ДВ. бр.12 от 13 Февруари 2015 г., изм. и доп. ДВ. бр.102 от 29 Декември 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.105 от 30 Декември 2016г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.63 от 4 Август 2017г.).*

С този закон се уреждат отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми.

Законът има за цел да осигури:

- Устойчиво използване на рибните ресурси в това число възстановяването и защитата на биологичното равновесие във водните екосистеми;
- Устойчиво развитие на риболовния сектор (индустриален и развлекателен риболов, развъждане на риби и аквакултури);
- Изпълнение на правилата на риболовните практики;
- Увеличаване на консумацията на риба и рибни продукти.

Законът се прилага от Министерство на околната среда и водите, Министерство на земеделието и храните, ИАРА, местни власти, регионални администрации.

Съгласно чл. 12 от закона, риболовът се организира и провежда по начин, който не препятства естественото възпроизводство на рибните ресурси и техните миграционни пътища, не застрашава устойчивото развитие на техните запаси и благоприятства опазването на биоразнообразието.

Риболовът в рибностопанските обекти, които са в границите на защитените територии, обявени по Закона за защитените територии, се извършва съгласно плана за управление на съответната територия и установения за нея режим.

Изпълнението на този закон се възлага на министъра на земеделието и храните и горите, а в защитените територии - изключителна държавна собственост - на министъра на околната среда и водите.

Риболовът в границите на ПР е забранен.

1.4. СОБСТВЕНОСТ

В Конституцията на Република България са формулирани общите принципи и задължения по опазването и възпроизводството на околната среда; поддържане на равновесието на живата природа; разумното използване на природните богатства и ресурсите на страната.

В Поддържания резерват собствеността може да бъде единствено изключителна държавна.

1.5. УПРАВЛЕНСКА СТРУКТУРА

1.5.1. Организационна структура и администрация

Съгласно разпоредбите на ЗЗТ, МОСВ и неговият регионален орган РИОСВ - Бургас провеждат и осъществяват **управлението, контрола и охраната** в поддържания резерват – чл. 46 (1) и чл. 47 (11).

Основна отговорна институция за управлението на поддържания резерват на държавно ниво е МОСВ, а на регионално – РИОСВ гр. Бургас.

Министерство на околната среда и водите

Законовата база, която определя компетенциите и се прилага от МОСВ (РИОСВ), включва: ***Закон за защитените територии, Закон за биологичното разнообразие, Закон за опазване на околната среда, Закон за чистотата на атмосферния въздух, Закон за водите.*** С други закони, като Закона за лова и опазване на дивеча, Закона за лечебните растения и Закона за рибарството и аквакултурите се определят правомощията на МОСВ (РИОСВ) в съответните специализирани направления. Министерството на околната среда и водите отговаря за държавната политика в сферата на опазването на околната среда (Постановление 278 на Министерския съвет, 1.07.1997 г., анекс към чл.1, §1). Задачите на МОСВ включват ***“опазване на биологичното разнообразие и защитената природна среда”, “опазването и природосъобразното ползване на природните ресурси”.***

Специализирана структура за управление на защитените територии в България се явява Дирекция “Национална служба за защита на природата” (НСЗП) към МОСВ.

По-важни компетенции на МОСВ са:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- Поддържа Националната екологична мрежа;
- Координира дейностите на други министерства, ведомства, общини, обществени организации, научни и академични институти по опазване на биологичното разнообразие;
- Разработва и прилага механизми за стимулиране на дейности на собствениците или ползвателите, НПО, сдружения и др., насочени към опазването, поддържането и възстановяването на биологичното разнообразие;
- Организира системата за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие и създава база данни и ГИС за регистриране състоянието и установяване измененията в биологичното разнообразие, осигурява достъп и обмен на данни по опазване на биологичното разнообразие;
- Контролира състоянието на околната среда на територията на страната;
- Утвърждава норми за емисии и концентрации на вредни вещества и ползването на възобновими и невъзобновими природни ресурси;
- Упражнява изключителното право на МС за управление на водите на национално ниво;
- Разработва политика на държавата в областта на използването и опазването на водите и защитата им от вредно въздействие;
- Разработва национален водностопански план, национална програма за устойчиво ползване на водите и утвърждава ПУ на речните басейни;
- Организира и ръководи НС за мониторинг на водите и обобщава водностопанския кадастър;
- Организира изготвянето на НС за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения.

РИОСВ-Бургас

Обхватът на действие на РИОСВ-Бургас включва територията на Бургаска област, част от Сливенска област (община Котел) и част от Варненска област (община Бяла) – общо 15 общини с територия 8 121 km² и население приблизително 472 000 жители. Територията на действие на инспекцията е втората по големина в страната след софийската.

По отношение опазването на биологичното разнообразие, защитените територии и горските екосистеми РИОСВ-Бургас има контролни, регулиращи и информационни функции.

В РИОСВ-Бургас няма обособен специализиран персонал за управление и охрана на поддържан резерват „Ардачлъка“.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Функциите на РИОСВ по отношение на биологичното разнообразие и защитените територии са определени в **Закона за защитените територии чл. 50 и Правилник за устройство дейността на РИОСВ.**

По-важни функции на РИОСВ съгласно **чл. 50 от ЗЗТ** по отношение на ПР са:

- Координира и контролира прилагането на планове за управление в областта на научно-изследователската работа, поддържащите и възстановителните мерки за застрашени видове и местообитания, просветните и образователните екологични програми и други природозащитни дейности, осъществявани от други държавни органи, общини, неправителствени организации и лица;
- Организира мониторинг върху качествата на компонентите на околната среда;
- Организира и поддържа база данни и регионални регистри;
- Организира функционирането на посетителските центрове;
- Санкционира нарушителите в предвидените случаи.

Конкретните функции и задачи на РИОСВ по отношение опазването на биологичното разнообразие и защитените територии са посочени в Правилника за устройство на дейността на РИОСВ. В най-общи линии те се свеждат до регулиращи, контролни функции, свързани с превантивен, текущ и последващ контрол върху стопанисването и опазването на възобновимите и невъзобновимите природни ресурси; контрол по опазване на биологичното разнообразие.

По-важни функции на РИОСВ по други закони са:

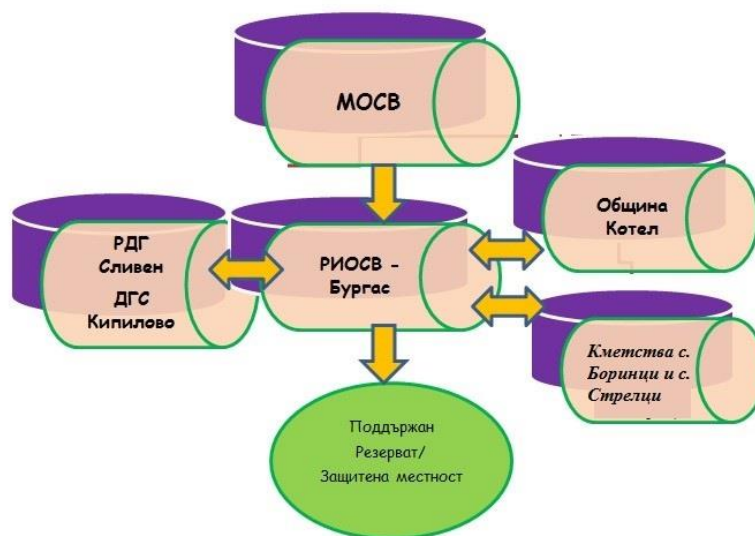
- Контролира спазването на изискванията за опазване на биологичното разнообразие при осъществяване на дейностите на собствениците или ползвателите на земи, гори и водни площи, включени в Националната екологична мрежа;
- Координира и контролира прилагането на ПУ, включително и интегрирането му в общинските планове и програми;
- Контролира опазването на растителните и животински видове, предмет на ЗБ;
- Обслужва общините по опазване на околната среда чрез писмени предписания и заповеди;
- Контролира изпълнението на плановите документи, свързани с ползването на лечебни растения, дейността на билкопроизводителите, видът и количеството на билките за преработка, опазването на находищата на лечебни растения.

В изпълнение на своите правомощия директорите на регионалните органи на МОСВ в своите райони осъществяват и организират управлението на ЗТ (чл. 50, т.1).

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

На **фигура 1.5.1-1** са показани връзките и съподчинеността във функционалната структура по отношение на управлението на ПР.

Фигура 1.5.1-1 Връзки и съподчиненост във функционалната структура по отношение на управлението на ПР

1.5.2. Структура на управление и основните функции на персонала на РИОСВ-Бургас по длъжности. Общ брой на необходимия персонал и разпределението му по длъжности

При провеждане на своята дейност РИОСВ-Бургас има регулиращи, контролни и информационни функции, произтичащи от законовите и подзаконовите нормативни актове. Задълженията и компетенциите на регионалните инспекции, както и организационната структура са регламентирани в Правилника за устройството и дейността на РИОСВ.

Дейността на РИОСВ-Бургас се осъществява от служители на обща и специализирана администрация. Общият брой на наличния персонал и разпределението му по длъжности е както следва:

- общ брой – 1 директор и 51 служители;
- обща администрация – 11;
- специализирана администрация – 40;

Общата администрация е организирана в дирекция „Административни, финансови и правни дейности“ (АФПД). Тя подпомага осъществяването на правомощията на Директора, създава условия за осъществяване на дейността на специализираната администрация и извършва техническите дейности по

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

административното обслужване. Общата администрация осигурява информационните връзки и комуникации, организира и провежда на територията на РИОСВ-Бургас кампании за повишаване на общественото съзнание и култура в областта на околната среда на регионално ниво. Общата администрация е представена от следния персонал:

- Директор на дирекция АФПД
- Гл. юрисконсулт
- Гл. специалист – касиер, счетоводство
- Ст. специалист – завеждащ техническа служба
- Гл. специалист – човешки ресурси
- Ст. специалист – работа на едно гише
- Гл. експерт – връзка с обществеността
- Гл. експерт –нац. кампании, екологично образование
- Гл. специалист – инвеститорски контрол
- 2 Шофьори

Специализираната администрация е организирана в две дирекции – Дирекция „Контрол на околната среда“ и Дирекция „Превантивна дейност“. Те подпомагат осъществяването на правомощията на директора на РИОСВ, свързани с неговата компетентност.

Дирекция „Контрол на околната среда“ (КОС) извършва контрол по опазване на компонентите на околната среда и факторите, които ѝ влияят, налага принудително-административни мерки съгласно нормативните актове, участва в съдебни дела във връзка с дейността на РИОСВ, анализира резултатите от измерванията от пунктовете на НАСЕМ за състоянието на атмосферния въздух и водите, и предоставя информация на МОСВ; прилага изискванията за екологична отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологични щети; контролира обектите, работещи с опасни химични вещества (ОХВ). Структурата на тази Дирекция е следната:

- Директор на Дирекция КОС
  - **отдел „Управление на отпадъци, почви, комплексни разрешителни и опасни химични вещества“ (УОПКРОХВ)**
  - Началник отдел УОПКРОХВ
- Направление „Управление на отпадъците и опазване на почвите“*
- Гл. експерт – управление на масово разпространени, строителни отпадъци

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

- Гл. експерт – управление на отпадъци, третиране на битови и строителни отпадъци, програми и проекти
- Гл. експерт – управление на производствени и опасни отпадъци, финансов контрол на такси
- Ст. експерт – управление на масово разпространени отпадъци
- Гл. експерт – почви и масово разпространени отпадъци
- Гл. експерт – ГИС и третиране строителни и битови отпадъци

Направление „Комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването, екологична отговорност и доброволни ангажименти, опасни химични вещества и контрол на риска от големи аварии с опасни химични вещества“

- Гл. експерт - комплексни разрешителни, опасни химични вещества и управление на риска
- Гл. експерт – комплексни разрешителни, опасни химични вещества и управление на риска
- Ст. експерт - комплексни разрешителни, опасни химични вещества и управление на риска

Отдел „Опазване на води, атмосферен въздух и вредни физични фактори“

- Началник отдел ОВАВВФФ

Направление „Опазване чистотата на атмосферния въздух и вредни физични фактори“

- Гл. експерт опазване чистотата на атмосферния въздух и вредни физични фактори
- Ст. експерт – емисии на вредни вещества от неподвижни източници и контрол на емисии и парникови газове, и вещества нарушаващи озоновия слой
- Мл. експерт – шум и емисии на вредни вещества от ЛОС в резултат на употреба на разтворители
- Мл. експерт – оценка качеството на атмосферния въздух и контрол на емисии на вредни в-ва от неподвижни източници
- Мл. експерт – шум и емисии на вредни вещества от ЛОС в резултат на употреба на разтворители
- Гл. експерт – техническо обслужване и информационно обезпечаване
- Ст. експерт – техническо обслужване и информационно обезпечаване

Направление „Опазване на водите“

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- Гл. експерт – опазване на водите
- Гл. експерт – опазване на водите
- Ст. експерт – опазване на водите

Дирекция „Превантивна дейност“ провежда процедури по ОВОС, ЕО и ОС, издава становища по ЕО и др. съгласувателни документи, необходими при одобряването на инвестиционни предложения (ИП), планове и програми; изготвя регистрационни и разрешителни документи; поддържа регистри с база данни съгласно специализираното законодателство. Структурата на Дирекция „Превантивна дейност“ е следната:

- Директор на дирекция ПД
- отдел „ЕО, ОВОС и ОС“**
- Началник отдел „ЕО, ОВОС и ОС“
  - Гл. експерт – ОС, ОВОС и ЕО
  - Гл. експерт – ОС, ОВОС и ЕО
  - Ст. експерт – ОС, ОВОС и ЕО
  - Ст. експерт – ЕО и ОВОС
  - Мл. експерт – ЕО и ОВОС

„Биологично разнообразие, защитени територии и защитени зони“

- Началник отдел БРЗТЗЗ
- Гл. експерт – биоразнообразие, ЗТ и ЗЗ
- Ст. експерт – биоразнообразие, ЗТ и ГМО
- Гл. експерт – контрол на ЗТ и ЗЗ
- Гл. експерт – биоразнообразие, ЗЗ и ГМО
- Специалист – охрана на ЗТ, резервати „Витаново“ и „Средока“
- Гл. специалист – охрана на ЗТ, резервати „Ропотамо“, „Вельов вир“ и

„Пясъчната лилия“

- Специалист – охрана на ЗТ, резервати „Ропотамо“, „Вельов вир“ и

„Пясъчната лилия“

- Гл. специалист – охрана на ЗТ, резервати „Силкосия“, „Тисовица“ и

„Узунбуджак“

- Ст. специалист – охрана на ЗТ, поддържан резерват „Атанасовско езеро“

1.5.3. Материално-техническо обезпечаване

- **сграден фонд:**

Сградният фонд е собственост на РИОСВ-Бургас, няма сграден фонд, ползван под наем. За управлението на поддържан резерват „Ардачлъка“ няма самостоятелна сграда. Единствено в сградата на РИОСВ-Бургас, в град Бургас са ситуирани работните места на служителите, свързани с ПР.

➤ **офис оборудване:**

За управлението на поддържания резерват няма изрично закупено офис оборудване. Експертите от отдел БРЗТЗЗ разполагат с компютри, преносими компютри, принтери, скенери, копирна машина и др.

В Приложение № 16 е даден пълен списък с описание на броя и вида на офис оборудването на експертите от отдел БРЗТЗЗ.

➤ **транспортни средства:**

Експертите от отдел БРЗТЗЗ разполагат с високопроходими и леки автомобили.

В Приложение № 16 е даден пълен списък с описание на броя транспортни средства.

➤ **комуникационни връзки:**

Началникът на отдел БРЗТЗЗ и служителите по охрана разполагат с мобилни телефони.

➤ **оборудване за работа на терен:**

В Приложение № 16 е даден пълен списък с описание на броя и вида на оборудването за работа на терен.

➤ **туристическо оборудване:**

Отдел БРЗТЗЗ не разполага с туристическо оборудване.

➤ **посетителска инфраструктура (маркировка, екопътеки, паркова мебел, чешми, информационни и интерпретативни обекти и др.):**

Посетителската инфраструктура в териториалния обхват на РИОСВ-Бургас е означена с маркировка, налични са 30 бр. пътеки за посетители, 1 беседка, информационни и забранителни табели.

Информация по източници на финансиране - държавен бюджет, ПУДООС и други, изразходвани за периода от 2002 до 2012 г. за дейности, оборудване и др.

➤ **От ПУДООС:**

За периода 2002-2012 г. - **532798, 73 лв**

➤ **Информация за програми, планове и проектни разработки, изпълнявани и/или финансирани от РИОСВ-Бургас, касаещи ЗТ, обект на Договора:**

Няма такива, освен настоящият проект, финансиран от ОПОС на стойност 1 464 750, 86 лв. (промяна със заповед № РД-924/02.12.2014 г.)

➤ **Информация за ИП, планове и програми (ОУП и ПУП) в близост до територията, обект на Договора:**

За ПР „Ардачлъка“ – една горскостопанска програма за извеждане на отгледна сеч – пробирка 15 % на 250 m западно от ЗМ „Керсенлик“.

1.6. СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ

1.6.1. Съществуващи и в процес на изпълнение програми, планове и проектни разработки за последните 10 години, свързани със строителство, ползване на ресурси и др. дейности на територията на ПР, като: устройствен проект, общински териториално-устройствени планове, и др., ако има такива

За последните 10 години, и до момента, няма програми, планове и проектни разработки, свързани със строителство и ползване на ресурси на територията на поддържания резерват.

На територията на ПР се изпълнява настоящият проект, финансиран по ОПОС на стойност 1 464 750, 86 лв. (промяна със заповед № РД-924/02.12.2014 г.).

На територията на ПР „Ардачлъка“ има една горскостопанска програма за извеждане на отгледна сеч – пробирка 15 % на 250 m западно от ЗМ „Керсенлик“.

Поради липса на финасиране РИОСВ-Бургас не е извършвала никакви дейности, предвидени в Плана за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“ от 2001 г. с цел реализиране на заложените в него дългосрочни цели и ограничения.

Планове и стратегии, които са в процедура на изработване или изпълнение, в района на поддържания резерват:

- Общински план за развитие на Община Котел за периода 2014-2020;
- Програма за развитие на туризма в Община Котел, 2014 г.;
- Стратегия за развитие на Област Сливен – 2014-2020 г.;

1.6.2. Степен на реализация и актуалност, като цяло или на части от описаните проектни разработки

Горепосочените проекти са в процес на утвърждаване или изпълнение.

1.6.3. Опис на научните разработки, свързани с ПР

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Територията на ПР е слабо проучвана. Провеждани са единични проучвания в района. Опис на научните разработки, свързани с ПР, е представен в **Приложение № 12**.

1.6.4. Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с ПР.

В процеса на изготвяне на ПУ, е поискана информация от съответните административни структури за разработки, планове, програми, проекти и др., които се изпълняват на територията на поддържания резерват, защитената местност, землищата и общините, в които те попадат.

Изпратени са редица писма, от които над 15 конкретно за искане на информация за разработки, проекти, програми, имащи отношение с поддържания резерват.

Резултатите от събраната информация показват, че няма разработки, планове, програми, проекти, които по обхват попадат в границите на поддържания резерват. В **Приложение № 13** е представена подробна справка за изпратените писма с искане за информация и получената информация.

1.7. СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА

1.7.1. Зони и режими съгласно утвърдени проекти, отнасящи се до поддържания резерват и защитената местност. Карта на съществуващото функционално зонироване и режими в подходящ мащаб на площите в ПР.

Към момента няма съществуващо функционално зонироване на ПР.

С настоящия план за управление предлагаме обособяването на 3 зони – зона А, зона Б и зона В.

1.7.2. Функционално зонироване и режим на зоните – описание и отразяване с площ и процентно участие спрямо общата площ на ПР

На базата на проведените проучвания и оценки предлагаме зонироване на ПР на следните три зони:

Зона А - зона за опазване на обикновената ела

Обхват: Зона “А” обхваща еловите насаждения в границите на ПР (**Приложение № 3, карта № 14**). Зоната обхваща следните отдели/подотдели: 38/м, 38/г, 38/е, 39/а, 39/в, 39/д и 39/ж.

Площ: Общата площ на Зона А е 25,7 ха.

Функционално предназначение:

Опазване на местообитанията на обикновена ела;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Опазване на типични ландшафти;

Научни наблюдения;

Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите;

Екологичен мониторинг.

Зона Б - зона за регламентиран достъп по пътека за посетители.

Обхват: ивица с ширина 5 m, която обхваща регламентираната пътека за посетители и изградената посетителска инфраструктура.

Площ: 0,24 ha

Функционално предназначение:

Практикуване на посещения с научна и образователна цел;

Наблюдение и обучение по възрастови групи и интереси;

Зона В - зона с поддържащи мерки

Обхват: Обхваща останалата част от резерватната територия, която не е включена в Зона А и Зона Б.

Площ: Общата площ на Зона В е 97,5 ha.

Функционално предназначение:

Функционалното предназначение на зона В е да предпазва зона А от антропогенно въздействие и да спомага за разширяването на естествените местообитания на обикновената ела.

1.7.3. Информация за наличие на определени режими, произтичащи от закони и подзаконови нормативни актове

Съгласно Чл. 27. (1) от ЗЗТ в поддържаните резервати се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. тяхната охрана;
2. посещения с научна цел;
3. преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
4. събирането на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места;
5. провеждане на поддържащи, направляващи, регулиращи или възстановителни мерки, определени в плана за управление.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ

За характеристиката на абиотичните фактори са използвани актуални данни от проучванията и резултатите, както и други литературни и картни източници.

1.8. КЛИМАТ

1.8.1. Фактори за формиране на местния климат

Климатът в района на поддържан резерват „Ардачлъка“ се характеризира като планински с ранна есен, късна пролет и доста сурова зима. Според климатичното райониране на България по Л. Събев и Св. Станев от 1963 г. (Климатични райони на България и техният климат), територията на поддържан резерват „Ардачлъка“ попада в Европейско-континенталната климатична област, Умерено-континентална климатична подобласт, Предбалкански (припланински) и нископланински климатичен район.

Характерно за климата в района е, че средната годишна температура е 7,7⁰С. Средната минимална зимна температура е около – 5⁰С, а средната максимална около 3⁰С. През лятото средната минимална температура на въздуха е около 12⁰С, а средната максимална е около 22⁰С. Максимумът на валежите е през зимата. Често, поради смесения хълмисто-равнинен релеф, се наблюдават градушки, непрогледни мъгли, дъждове, силни ветрове.

Абсолютните минимални температури не са много ниски. Поради хълмистия и среднонаклонен терен не съществуват условия за задържането на студен въздух.

Релефът е важен климатообразуващ фактор. Той трансформира или спира въздушните маси чрез надморската си височина, разположението и разчленението си. Релефът може да видоизменя характера на въздушните маси, например от влажни в сухи чрез изваляването им, когато те срещнат преграда. Планинският релеф е и причина за проявата на местния вятър тип бора в близките територии на поддържания резерват. Подълбоките речни долини преориентират посоката на ветровете. Почти повсеместна е проявата на планинско-долинни ветрове, които са характерни за топлото полугодие. В котловините от друга страна се наблюдава повишена честота на тихото време.

От своя страна водните басейни оказват локално въздействие върху климата - увеличават влажността на въздуха, честотата на мъглите, смекчават температурните амплитуди и др.

Характерът на растителността оказва влияние върху климатичните особености на поддържания резерват и върху качеството на въздушната среда. Горската растителност е

с най-осезаемо въздействие, определяйки в значителна степен микроклиматичните условия.

1.8.2. Елементи на климата

Температура на въздуха – ср. месечни, средна годишна, амплитуди и др.

Температурата на въздуха се явява следствие на радиационния и топлинния баланс. Тя се променя, следвайки измененията в тези баланси през отделните сезони. За характеризирането на температурата се използват редица показатели, като най-често за даден многогодишен период това са средногодишните и средномесечните температури.

За определяне на температурния режим са използвани данни от метеорологична станция с многогодишни наблюдения летище „Сините камъни“, поради липса на такива данни от станция „Котел“. В Таблица 1.8.2-1 са представени данни за температурния режим на въздуха.

Таблица 1.8.2-1 Средномесечна и годишна температура на въздуха в °C (Климатичен справочник, НИМХ)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
летище Сините камъни	-2,0	-1,6	0,8	6,2	11,6	15,0	16,9	17,4	13,6	9,2	4,6	0,4	7,7

Зимата е сравнително студена. Средните януарски температури се движат около 2°C под нулата. Лятото е относително хладно. Средната температура на най-топлите месеци юли и август е около 17°C. Това показва, че целият район се характеризира с благоприятни температурни условия. Есента е по-топла от пролетта.

В следващата Таблица 1.8.2-2 са представени данни за средномесечната максимална температура на въздуха по данни от Станция „летище Сините камъни“.

Таблица 1.8.2-2 Средна максимална температура на въздуха в °C (Климатичен справочник, НИМХ)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
летище Сините камъни	0,4	1,1	4,2	9,9	15, 8	19,3	21,7	22,4	18,5	13,3	8,1	3,1	11,5

Средномесечната максимална температура на въздуха достига най-високи стойности през месец август – 22,4°C, а най-ниска е през месец януари – съответно 0,4°C. Средната максимална температура на въздуха за годината е 11,5°C.

В Таблица 1.8.2-3 са представени данни за средномесечната минимална температура на въздуха по данни от Станция летище „Сините камъни“.

Таблица 1.8.2-3 Средна минимална температура на въздуха в °C (Климатичен справочник, НИМХ)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
лет. Сините камъни	-4,9	-4,1	-2,2	2,6	7,9	10,6	12,2	12,4	9,2	5,5	1,8	-1,7	4,1

Най-студен е месец януари със средна минимална температура на въздуха – 4,9°C, през месец август тази стойност е 12,4°C, а годишната средна минимална температура на въздуха е 4,1°C.

Валежи – годишна сума, месечно разпределение и др.

Валежите са резултат от влажността на въздуха и облачността. Те зависят от особеностите на атмосферната циркулация, надморската височина и формите на релефа.

В Таблица 1.8.2-4 са изложени данни за средномесечните и годишна сума на валежите за района около поддържания резерват. Използвани са данни от метеорологична станция с многогодишни наблюдения „Котел“. Средната годишна сума на валежите за района е по-висока от средната за страната – 811 mm (при средно за страната 682 mm). Най-голяма е сумата на зимните валежи, като максимумът е през месец декември, а минимумът - в края на август и началото на септември.

Таблица 1.8.2-4 Количество валежи в mm (Климатичен справочник, НИМХ)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Котел	70	63	51	73	86	84	66	48	48	58	81	82	811

Сезонната сума на валежите е разпределена по следния начин:

- През Зимата – 216 mm
- През Пролетта – 210 mm
- През Лятото – 198 mm
- През Есента – 187 mm

Влажност на въздуха

Относителната влажност на въздуха се характеризира с максимум през зимата и минимум през лятото – средно за година 76 % както се вижда от Таблица 1.8.2-5.

Таблица 1.8.2-5 Средна месечна и годишна относителна влажност (%)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
летище „Сините камъни“	83	80	74	71	72	67	72	72	73	80	84	83	76

Относителната влажност на въздуха е най-висока през декември и януари (83 %), а най-ниска през юни (67 %).

Снежна покривка – дебелина и продължителност на снеготопене

Поради ниските температури и по-големите валежи, снежната покривка е значително устойчива. Районът на Община Котел се характеризира с продължителни снеговалежи /средно 25.XI – 23.III/ - **Таблица 1.8.2-6**. Броят на дните със снежна покривка варира, средно 117 дена. В по-високите места снежната покривка е по-устойчива, средно 1-6 пъти повече в сравнение с ниските долинни участъци.

Таблица 1.8.2-6 Начало, край и продължителност на снежната покривка в дни

Станция	Дата на появяване на снежната покривка			Дата на образуване на уст. снежна покривка			Дата на разрушаване на уст. снежна покривка			Дата на изчезване на снежната покривка			Средна продължителност на снежната покривка (дни)	Средна продължителност на устойчивата снежна покривка (дни)
	най-ранна	най-късна	средна	най-ранна	най-късна	средна	най-ранна	най-късна	средна	най-ранна	най-късна	средна		
Котел	14.X	9.I	25.XI	14.XI	-	.	-	28.III	.	26.II	18.IV	23.III	117	-

Най-ранната снежна покривка се появява през средата на месец октомври, а най-късната в началото на месец януари. Средно в края на месец ноември се появява първата снежна покривка и се задържа до края на месец март.

В следващата **Таблица 1.8.2-7** е представена средната десетдневна височина на снежната покривка по данни от Станция „Котел“.

Таблица 1.8.2-7 Средна десетдневна височина на снежната покривка (см)

Станция	IX			X			XI			XII			I			II			III			IV			V			VI		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Котел					.	.	.	.	.	4	7	9	12	10	6	6	7	4	3	.	.									

Средната десетдневна височина на снежната покривка е най-висока през второто десетдневие на месец януари, когато достига височина от 12 cm. През първото и второто десетдневие на месец март, както и второто десетдневие на месец декември снежната покривка е най-ниска – 3-4 cm.

Вятър – средна скорост, максимална скорост, преобладаваща посока и др.

Преобладаващи за района са северните и северозападните ветрове с превес на първите, вероятно под влияние на отворената долина на р. Луда Камчия. Максималната средна скорост на вятъра е 2 m/s като през месец януари са отбелязани северозападни ветрове с абсолютна стойност от 12 m/s, а през месец ноември – северен вятър със скорост 20 m/s.

Особено ветровити са местностите, намиращи се срещу планинските проходи и дълбоките речни долини, обградени от ниски планински била. През пролетта общият пренос на вятъра е от запад, но често се явяват ветрове и от юг, които са свързани с преминаването на средиземноморските циклони. През лятото се явява планинско-долинна бризова циркулация като през нощта вятърът духа от планината към долината, а през деня – обратно.

Слънчево греене

Поради липсваща хелиограма в района на гр. Котел данни за слънчевото греене са взети от станция, която се намира на близка надморска височина и еднаква географска ширина. На тази база се заключава, че в ниските части продължителността на слънчевото греене годишно е около 2160 часа, а в по-високите части – 2060 часа. Броят на дните без слънчево греене варира от 90 до 100.

Вегетационен период – брой дни с температура 10°C, начало и край

На база данните, представени в Таблицы 1.8.2-8 и 1.8.2-9 може да се направят следните заключения - денонощната температура в по-ниските части се задържа трайно над 5°C около 8 април, а над 10°C около 6 май. Средноденонощната температура започва да се установява трайно под 10°C обикновено след 10 октомври и под 5°C след 12 ноември. Откъдето следва да се заключи че продължителността на вегетационния период е около 5 месеца.

Таблица 1.8.2-8 Дата на начало и край на периодите с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 0, 5, 10 и 15 °C

Станция	0 °C		5 °C		10 °C		15 °C	
	начало	край	начало	край	начало	край	начало	край
летище „Сините камъни“	6.III	20.XII	08.IV	12.XI	6.V	10.X	15.IV	3.IX

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Таблица 1.8.2-9 Продължителност на дни с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 0, 5, 10 и 15 °C

Станция	Продължителност (дни)				Температурна сума (C x дни)			
	0 °C	5 °C	10 °C	15 °C	0 °C	5 °C	10 °C	15 °C
летище „Сините камъни“	288	219	156	79	2875	2750	2295	1320

Продължителността на дните с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 10°C е 156 като температурната сума за този период е 2295.

1.9. ГЕОЛОГИЯ И ГЕОМОРФОЛОГИЯ

1.9.1. Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия

1.9.1.1. Основна скала и преобладаващи морфоструктури и съставлящите ги скални формации, мезоформите на съвременния релеф

По отношение на геоморфоложкото райониране на България (Вапцаров, Алексиев, Власков, 1997 г., с допълнения) районът на поддържан резерват „Ардачлъка“ попада в Севернобългарска (Понто-Каспийска) провинция, Старопланинска област, Предбалканска подобласт, Тетевенско-Еленски район.

Предбалканът е част от морфоструктурата на Балканидите, оформила се на границата между мезозойската и неозойската ера. Областта на Предбалкана се отличава с хълмист, нископланински и отчасти планински релеф. От запад на изток, по дължина на Предбалкана, са развити голям брой гънки от антиклинални и синклинални структури, в строежа на които участват предимно долно - и горнокредни седименти – пясъчници, мергели, варовици.

Територията на ПР „Ардачлъка“ попада в хълмистия пояс от 200 до 600 m н.в. Средната надморска височина е 450 m (89,6 % от площта му). Най-ниската кота е на 390 m н.в., а най-високата на 570 m н.в. Преобладават наклонените склонове (95,2 %), прорязани от долове. Изложенията са сенчести.

Основната скала е пясъчник.

1.9.1.2. Фактори, формирали съвременния релеф през геологичните епохи и проследяване на палеогеографското развитие на територията на ПР

Основното нагъване става през палеогена, а издигането и оформянето на планинската система са неотектонски. В ядките на антиклинориите и в някои от навлачните структури са запазени фрагменти от херцински структури.

За областта на Предбалкана са характерни плиткоморските теригенни и карбонатни седименти на горнокредната серия и също така плитководните, предимно теригенни наслаги на палеогенската система. Изключение в това отношение правят само флишките седименти (флишката задруга) от Кипиловската синклинала.

Долната граница на този структурен етаж (комплекс) се бележи от голямата (90°) ъглова дискординация с отдолулежащите долнокредни и юрски седименти и пълно несъвпадение на структурните пластове. Горнокредните и палеогенски седименти са локализирани в южните части на Предбалканската зона, където изпълват редица малки или по-големи синклинални структури. Единствената по-ясно изразена антиклинална структура е Суфталарската антиклинала.

1.9.1.3. Тип и разрядност на основните платформени морфоструктури, върху които се намира ПР

През неоген – кватернера се формират основните морфоструктури в България. В своята същност морфоструктурите представляват едри форми на релефа, възникнали на определен етап от тектонското развитие на земната кора под въздействието на вътрешните релефообразуващи процеси. На територията на нашата страна се отделят следните основни морфоструктури: Мизийска плоча (платформа), Балканиди, Краициди и Рило – Родопски.

На средно хипсометрично ниво могат да се разграничат следните главни морфоструктури:

- Дунавска епиплатформена равнина;
- Старопланинска епигеосинклинална планинска система;
- Преходна (Краицидно-Средногорска) блоково-разломна област;
- Македоно-Родопски срединен планински масив;
- Черноморска дълбоководна депресия.

Територията на поддържан резерват “Ардачлъка” попада върху второразрядната морфоструктура на Балканидите.

1.9.2. Геоморфология на релефа

1.9.2.1. Принадлежността на територията спрямо геоморфоложкото деление на страната

Поддържан резерват “Ардачлъка” попада в: ***Северобългарска (Понто - Каспийска) провинция, Област на Стара планина, Предбалканска подобласт.***(Физическа география на България 1997 г.- геоморфоложко райониране).

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.9.2.2. Характеристика на налични форми на съвременния релеф и характерни релефоизменящи процеси

Съвременният природно-географски облик на района на поддържания резерват е резултат от продължително и сложно развитие, началото на което е поставено в далечното палеогеографско минало. Основният фактор в това развитие е морфотектонският, т.е. движенията на земната кора и свързаното с тях релефообразуване. Промените в характера на тектонските движения са довеждали до съответни изменения не само в релефа, но и в цялостната природно-географска /ландшафтна/ структура на района.

Денудационни форми

От геоморфоложка гледна точка най-старата и най-широко развитата форма в съвременния релеф се приема полицикличната сарматско-понтийска денудационна заравненост, чиято височина постепенно намалява от юг на север към Дунав. Тази заравненост следва да се приеме като инициална повърхнина за развитието и цялостното оформяне на съвременния релеф.

Денудационно – ерозионни форми

В границите на поддържания резерват не се наблюдават свлачища, свличания и срутища.

Карстови форми

Котленската карстова област обхваща високите северни части на Котленската планина (рид Сухи дял). Изградена е от варовиците на Мездренската и Кайлъшката свита и тези от варовиковата задруга (палеоцен). Седиментите на тези единици изграждат обширната Тиханска синклинала. В споменатите варовикови седименти се наблюдават всички характерни карстови форми: кари, въртопи, пещери и пр. Този обширен карстов район се дренира от няколко големи карстови извора – в Боаз дере, южно от с. Кипилово; Котленските извори; тези в местността Злостен.

Антропогенни

Произтичат от социално-икономическите системи (население, производство, инфраструктура), които антропогенизират природните ландшафти. Такива фактори са битът на населението, селското и горското стопанство, урбанизацията, хидротехническите комплекси, транспортът, строителството и др. На територията на поддържания резерват такива практически няма.

1.9.2.3.   *Оценка и прогноза на развитието на съвременния релеф*

Уникалните повърхни форми представляват най-голямата атрактивност в поддържания резерват и го квалифицират като несравним природен обект в нашата страна. Карстовите форми, пещерите, нишите и др. трябва да се съхранят.

1.9.2.4.   *Да се представят в Приложение Карта на скалния фундамент и Карта на релефа в подходящ мащаб*

Картата е представена в Приложение № 3 (Карта № 3 и Карта № 4).

1.10.   ХИДРОЛОГИЯ И ХИДРОБИОЛОГИЯ

1.10.1.   *Хидрология и хидрография*

1.10.1.1.   *Основна хидроложка, хидрографска и хидробиологична характеристика, на водните ресурси, включваща: водни течения на територията на ПР; гъстота на речната мрежа по литературни данни. Фактори, влияещи на водния режим и динамиката на водните количества и средногодишен баланс на отделните водни течения и общо за ПР.*

По отношение на хидроложкото райониране на България, поддържаният резерват попада в област с умерено климатично влияние върху оттока, подобласт с преобладаващо дъждовно подхранване, Джулюнишко-Голямокамчийски район.

Средният годишен модул на оттока за района е 200 l/s на km², крайните стойности са от 60-480 l/s на km². Годишният валеж е 750 mm, а отточният коефициент 27 % от валежите. Пълноводието на реките е в периода декември–юни, като обхваща 87.0 % от годишния отток. Максималният воден отток е през месец март. Маловодието е през периода юли – ноември.

Северната (долна) граница на ПР “Ардачлъка” е по течението на р. Малката рекичка, приток на р. Стара река. Реката е с дължина 92 km и площ 2 424 km². През поддържания резерват не протичат реки и потоци с постоянни водни течения.

Като цяло районът на защитената територия се характеризира с преобладаващо дъждовно подхранване, омекотено умерено континентално климатично влияние и липса на постоянни водни източници и течения.

1.10.1.2.   *Оценка на естественото състояние на местата с високи подпочвени води, водните площи, течения и прилежащите им брегови зони*

На територията на ПР и ЗМ няма данни за наличие високи подпочвени води. Територията на с. Боринци, община Котел попада в обхвата на подземно водно тяло от Слой 5: Триас-Юра-Креда, с име: „Карстови води в Централния Балкан“ и код

BG1G0000TJK045. Подземното водно тяло е представено с четири мониторингови пункта – МР 265, МР 269, МР 323 и МР 324. Съгласно Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) в Дунавски район е в лошо състояние по показател нитрати.

1.10.1.3. Хидрографската мрежа да се илюстрира с Карта в подходящ мащаб, на която да се покажат, при наличие, и съществуващи хидротехнически съоръжения

Картата е представена в приложение №3 (Карта № 1).

1.10.1.4. Да се представи Карта на геоложкия строеж и геолого - хидрогеоложки разреди в подходящ мащаб на района на ПР

Картата е представена в Приложение №3 (Карта № 4).

1.10.2. Хидрохимия

Хидрохимичната характеристика на водите бе определена на терен по стандартни методики съгласно Наредба Н-4. Резултатите са представени в Таблица 1.10.2-1.

Таблица 1.10.2-1 Хидрохимични и физични показатели на водите от река Малката рекичка в ПР „Ардачлъка“ и екологично състояние за планински речен тип (R-3) според Наредба Н-4.

Показател	Измерен на	Мерни единици	Резултат	Състояние Наредба Н-4
Разтворен кислород	Терен	mg/dm ³	6.65	добро
Насищане с кислород	Терен	%	65.3	-
Ел. проводимост	Терен	μS/cm	616	отлично

Обобщеното екологично състояние на р. Малката рекичка, на база на измерените химични показатели на водата, се приема за „отлично/добро“ по смисъла на Наредба Н-4 (ДВ. 22/2013, изм. и доп. 79/2014). Поради маловодието в реката не бе възможно събирането на водна проба за допълнителни лабораторни анализи.

Иригационният коефициент е показател, който е неприложим за река Малката рекичка.

1.10.3. Хидробиология

Макрозообентосът се приема като един от най-сигурните биологични елементи за оценка качеството на водните екосистеми. Определящо значение имат съставът на индикаторните таксони и тяхното обилие (Русев, 1993). За хидробиологични

изследвания по отношение оценката на екологичното състояние на реките в България е приет Ирландският биотичен индекс (IBI, Irish Biotic index), в неговия адаптиран за наши условия вариант (БИ, биотичен индекс: Чешмеджиев, Варадинова, 2013). Индексът борава както с относителната численост, така и с таксономичния състав на макробезгръбначните от дънния биотоп на речните екосистеми. Като допълнителен показател е използван и общият брой таксони от разредите *Ephemeroptera*, *Plecoptera*, *Trichoptera* (*EPT taxa*). Хидробиологичните изследвания и анализи са извършени съгласно утвърдените с Наредба Н-4 (ДВ. 22/2013, изм. и доп. 79/2014) методи. Обхватът за различните стойности е за „планински“ тип река (R-3) от екорегиян № 7 („Източни Балкани“).

1.10.3.1. Общ брой таксони TTN по Биотичен индекс

Условията в р. Малката рекичка са подходящи за развитието на богата дънна фауна. Установени бяха 27 таксона водни безгръбначни (**Приложение № 2, списък № 6**) според критериите на БИ. Високият брой таксони дава основание екологичното състояние да бъде прието за „отлично“ според индекса.

1.10.3.2. Общ брой таксони EPT

Общият брой таксони от групите на дънните безгръбначни, които са почувствителни към антропогенно влияние, има висока стойност, отговарящи на „референтни“ или „отлични“ условия ($EPT = 11$).

1.10.3.3. Биотичен индекс

Биотичният индекс приема стойност $БИ = 4.5$, което отговаря на „отлично“ екологично състояние на база на видовия състав на зообентоса.

1.10.3.4. Обобщена хидробиологична оценка

Обобщеното екологично състояние на база на дънната фауна се определя като „отлично“. Тези резултати са типични за планински тип река, която е неповлияна от антропогенна дейност.

Сред установените от нас видове са трихоптерата *Lithax obscurus*, която е рядък за страната вид (Кумански 1988), и речен рак (*Astacus astacus*), който е европейски вид със силно намалена численост и е включен в IUCN red list в категорията „уязвим“ (VU).

Таблица 1.10.3-1 Обобщена хидробиологична оценка на екологичното състояние на речните води от поддържан резерват „Ардачлъка“

Пункт / индекс	Хидрохимия	TTN	EPT taxa	БИ
р. Малка рекичка	отлично	27	11*	4.5

Легенда: TTN – общ брой таксони;

EPT - – общ брой таксони от разредите Ephemeroptera, Plecoptera, Trichoptera

БИ – биотичен индекс;

синьо – „отлично“ екологично състояние

* - референтни условия.

1.11. ПОЧВИ

1.11.1. Разпространение и характеристика на почвите

1.11.1.1. Определение, генезис и разпространение на основните типове и видове почви в района на обекта

Според почвено географското райониране на страната, районът на поддържан резерват „Ардачлъка“ попада в Дунавскоравнинната и хълмистопредбалканска подзона на сивите горски почви, по-точно - Източна Дунавскоравнинна и Хълмистопредбалканска провинция.

В района се срещат три генетични почвени типа - сиви горски почви със своите разновидности, излужени черноземи и наносни – алувиални и алувиално- делувиално- ливадни почви.

Сивите горски почви (Gray Luvisols) се характеризират с липса на ясно изразен подзолен хоризонт, поради което те се описват като псевдоподзолисти. Почвеният профил е от типа OABtC. Характеризират се със значително уплътняване на “B” хоризонт, което се наблюдава и в двата подтипа. На територията на поддържан резерват “Ардачлъка” се срещат 2 подтипа - сива горска почва - 124,9 ha - 98,6 % от дървопроизводителната площ и тъмна сива горска почва – 1,7 ha, което е 1,4 %. Подтиповете се различават на базата на хумусното съдържание, от което зависи оцветяването на хумусно-акумулативния хоризонт.

Микроморфологичните изследвания потвърждават лесивирането (наличието на ориентирана натечна глина в илувиалния хоризонт) и вътрепочвеното глиняване. Минералният състав е представен от първични минерали, запазили се в почвата – кварц, фелдшпати, слюди и др. От вторичните преобладават хидрослюдестите и

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

смесенослодестите минерали. На територията на поддържан резерват ”Ардачлъка” почвите са много дълбоки.

1.11.1.2. Характеристика на почвените различия в района:

Сивите горски почви имат пълен почвен профил - ABC. Характеризират се със значително уплътняване на “В” хоризонт, което се наблюдава и в двата подтипа. Подтиповете се различават на базата на хумусното съдържание, от което зависи оцветяването на хумусно-акумулативния хоризонт.

Сивите горски почви са се формирали под влияние на типологичната лесостепна растителност, която е била настанена в тази част на страната - дъбови и габъррови комплекси, прекъсвани от тревни растителни формации. Почвообразуващите скали са разнообразни. Сивите почви се срещат върху пясъчници. Сравнително добре запасени с хранителни вещества, по-често са плитко-карбонатни. Хумусният хоризонт е средно мощен. Формират сухи, среднобогати месторастения и върху тях растат среднобонитетни церови, благунови дървостои.

Тъмносиви горски почви - заемат 1,4 % от залесената площ. Развити са върху терени с ориентирани на север изложения. В морфологично отношение се характеризират с мощния си хумусно-акумулативен хоризонт, достигащ до 50 cm. Профилът им е дълбок до 2 m и повече, имат ясна диференциация на почвените хоризонти. Тъмносивите почви в района са предимно дълбоко-карбонатни; карбонатите са измити под 1 m, но на места се наблюдава шупване на 2-5 cm. от повърхността, което най-често е на прехода между сивите горски почви и черноземите. Характерна тяхна особеност е диференциацията на профила по механичен състав. В илувиалния хоризонт се увеличава съществено участието на глината и особено на ила, което е резултат от изнасянето му от хумусния хоризонт в дълбочина на профила. Въпреки сравнително ниските стойности на хумуса и общия азот за тези почви, благодарение на голямата им мощност се осигуряват необходимите хранителни вещества. Почвената киселинност варира от средно кисела до неутрална. Месторастенията, формирани върху този тип почва се считат за най-ценни в горскостопанско отношение и върху тях растат едни от най-производителните церови, зимендъбови насаждения.

1.11.2. Почвени процеси

1.11.2.1. Установени ерозионни процеси

На територията на поддържан резерват „Ардачлъка“ не са установени ерозионни процеси.

1.11.2.2. Съществуващи противоерозионни съоръжения и тяхното състояние

На територията на поддържан резерват „Ардачлъка“ не са установени съществуващи противоерозинно съоръжения.

1.11.2.3. Карта на почвите

Карта на почвите с отразени степените на ерозионните процеси, противоерозионните съоръжения, ако има такива и местата с повърхностно преовлажняване е представена в Приложение № 3 (Карта № 5).

БИОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.12. ЕКОСИСТЕМИ И БИОТОПИ

1.12.1. Обща характеристика на биотопите на видово и екосистемно ниво

При разработването на ПУ на поддържан резерват „Ардачлъка“ се възприема следното съдържание на понятията „екосистема“ и „биотоп“: екосистема е съвкупността от съобщества на различни групи организми (растения, животни и гъби), развиващи се на относително еднородна територия, взаимодействащи помежду си и с абиотичната среда, при което се осъществява определен поток на енергия и кръговрат на веществата. Екосистемата се разглежда и като „динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица със специфични взаимосвързани процеси и специфичен общ облик“ (ЗБР).

Понятието „биотоп“ се възприема като идентично на понятието „местообитание“. Биотопът (местообитанието) е пространствено и функционално място (екологична ниша) в екосистемата, което заемат (обитават) популации на видове и съобщества на различни групи организми, т.е. биотопът представлява тяхното местообитание. Природно местообитание е „естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални области, характеризиращи се с характерни географски, абиотични и биотични особености, придаващи им специфичен облик“ (ЗБР). Местообитание на вид е районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира постоянно или временно в някой от стадите на своя жизнен цикъл.

В съответствие с възприетото съдържание на понятията „екосистема“ и „биотоп“ (местообитание), диференциацията на територията на поддържан резерват „Ардачлъка“ по типове екосистеми е направено в съответствие със съществуващите закономерности във вертикално-поясното разпределение на растителността и свързаните с хидротермичния и хранителен режим на местообитанията групи растения, животни и гъби. Като диагностични признаци на екосистемите от различни равнища са възприети определените синтаксони по физиономичен, доминантен и флористичен подход за класификация на растителността. От физиономичния подход за класификация се използват синтаксоните *клас формации* и *група формации*. От доминантния подход се използват синтаксоните *група асоциации* и *асоциация*. От флористичния подход за класификация се използват синтаксоните, които са свързани с природните местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

За биотопи (местообитания) на популациите на видовете и съобществата на различни групи организми са възприети естествените природни местообитания от Приложение 1 на ЗБР и вторично преобразуваните местообитания в антропогенно формираните производни екосистеми.

1.12.1.1. Класификация на съвременните екосистеми

В зависимост от произхода и насоките на сукцесионните изменения обособените екосистеми се разделят на две групи: първични коренни и производни екосистеми. Към първичните се отнасят иглолистните екосистеми, а към производните - широколистните и смесените иглолистни-широколистни екосистеми.

Елови екосистеми

Еловите екосистеми са с естествен произход, като възрастта на насажденията варира от 60 до 150 год. Във вертикалната структура на съобществата се наблюдава значително разнообразие, свързано с обособяването на различен брой етажи. В едификаторния етаж при някои съобществата, участват обикновен смърч, а при други обикновен габър и обикновен горун. Бонитетът на насажденията в зависимост от възрастта варира от 1-ви до 4-ти. При двуетажните насаждения, вторият етаж с пълнота 0,3-0,4 е формиран от обикновен габър, обикновен горун, бук и ела с единично участие на сребролистна липа, благуна и трепетлика. Еловите екосистеми в ПР са свързани с местообитание 91ВА Мизийски гори от обикновена ела.

Смесени смърчово-елово габърви екосистеми

В смесени смърчово-елово габърви екосистеми обикновения габър е с издънков произход, като неговото участие достига до 20 %. Бонитетът на елата и смърча е 3-ти, а на габъра 1-ви. Във формирания подраст с покритие до 40 % участват ела, обикновен габър и бук. Смесените смърчово-елово габърви екосистеми в ПР могат да се разглеждат като производни на местообитание 91ВА Мизийски гори от обикновена ела.

Смесени габърво-елово-смърчови екосистеми

В този тип екосистеми, съотношението на видовете в едификаторния етаж варира в широк диапазон. В отделни насаждения преобладава обикновен габър в съчетание с обикновен горун, а в други, участието на елата достига до 50 %. Средната възраст на насажденията е около 70 години, като широколистните дървесни видове най-често са с издънков произход и техният бонитет при сегашното развитие на екосистемите е по-висок. Във формирания подраст участват габър, ела, полски клен, обикновен горун и благуна. При този състав на подраста, могат да се очакват различни насоки на

протичащите сукцесии. Смесените габърово-елово смърчови екосистеми в ПР могат да се разглеждат като производни на местообитание 91BA Мизийски гори от обикновена ела.

Габърви и смесени дъбово-габърви екосистеми

Към този тип екосистеми са отнесени растителните съобщества с преобладаване на обикновен габър, който най-често е с издънков произход. В състава на едификаторния етаж в отделни съобщества участват бял бор, трепетлика, бук, обикновен горун и др. Във формираните приземни етажи с подраст паралелно с широколистните дървесни видове, значително е участието и на обикновената ела, което дава възможност да се прогнозира различни насоки на протичащите сукцесии. Смесените дъбово-габърви екосистеми могат да се свържат с местообитание 9170 Дъбово-габърви гори от типа *Galio-Carpinetum*.

Тревни екосистеми

Те са съставени от производни тревни съобщества, формирани на територията на просеката. Растителните съобщества са полидоминантни, като по доминантния подход за класификация се отнасят към формация *Agrostideta capillaris*. Съгласно Приложение 1 на ЗБР, тревните екосистеми могат да се свържат с местообитание 6520 Планински сенокосни ливади.

1.12.1.2. Обща класификация на биотопите (на застрашените, редките, реликтните и ендемитните видове висши растения и гръбначни животни)

В съответствие с възприетото съдържание на понятията биотоп и местообитание на вид, общата класификация на биотопите на установените консервационно значими видове висши растения, се свързва с разработената обща класификация на екосистемите в поддържания резерват и установените взаимовръзки с природните местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР.

Класификацията на биотопите в ПР „Ардачлъка“ е направена въз основа на произхода и съвременното състояние на растителността в основните типове екосистеми. При така възприетите критерии са очертани 2 групи биотопи: 1. Биотопи на природни местообитания от Приложение 1 на ЗБР; 2. Биотопи на вторично преобразувани местообитания.

1. Биотопи на природни местообитания от Приложение 1 на ЗБР
- ✓ Биотопи на Мизийски гори от обикновена ела
- ✓ Биотопи на Дъбово-габърви гори от типа *Galio-Carpinetum*

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

✓ Биотопи на планински сенокосни ливади

2. Биотопи на вторично преобразувани местообитания

✓ Биотопи на горски култури от бял бор.

Типовете местообитания за гръбначните животни на територията на поддържан резерват “Ардачлъка” и ЗМ “Керсенлик” се категоризирани по следния начин:

- Горските ценози на поддържания резерват са представени главно от широколистни листопадни гори от обикновен габър (*Carpinus betulus*) с най-голяма площ в поддържания резерват, мизийски бук (*Fageta sylvaticae ssp. moesiaca*) и естествено находище на обикновена ела (*Abies alba*) на възраст повече от 110 години. Те имат относително нисък потенциал за видово разнообразие както за земноводни и влечуги, така и за останалата сухоземна гръбначна и безгръбначна фауна.

Популациите на застрашените, редките, реликтните и ендемичните видове висши растения, които са установени на територията на поддържания резерват участват в състава на горските ценози.

- Сухолюбиви тревни съобщества и открити терени и покрайнини на гори заети от храсталаци със засилено участие на глог и дива круша. Те заемат малка площ от територията, но имат висок потенциал за видово разнообразие както за земноводни и влечуги, така и за останалата сухоземна гръбначна и безгръбначна фауна.

- Крайречни открити терени около р. Малката рекичка и потоци с непостоянен воден отток, с малка площ и с нисък капацитет на средата.

- Водни течения – заемат малка площ от територията, но имат висок потенциал за видово разнообразие на безгръбначни животни и на земноводни и влечуги.

1.12.1.3. Картиране и определяне на природозащитното състояние на природните местообитания и видове

При изпълнение на проект на Дирекция НСЗП „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза 1“, на територията на поддържания резерват са очертани полигони на част от местообитание 91ВА Мизийски гори от обикновена ела (Приложение № 3, карта № 15). При проведеното проучване през 2014 г. е направено цялостно картиране, като на територията на поддържания резерват са установени следните 3 типа природни местообитания от Приложение 1 на ЗБР и Директива 92/43/ЕЕС:

91ВА – Мизийски гори от обикновена ела

9170 – Дъбово-габърони гори от типа *Galio-Carpinetum*

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

6520 – Планински сенокосни ливади

Карта на природните местообитания установени в ПР „Ардачлъка“ е представена в **Приложение № 3 (Карта № 7)**.

На територията на поддържания резерват не са установени популациите на растителни видове, които са картирани по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I”.

Според данните от проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I” на територията на поддържан резерват “Ардачлъка” са картирани следните животински видове:

От **водната безгръбначна фауна** няма регистрирани находища в резерватната територията. Потенциални местообитания имат два целеви вида - овална речна мида (*Unio crassus*) и ручеен рак (*Austropotamobius torrentium*). Природозащитното състояние и на двата вида е оценено на “благоприятно” по критерии 1 (популация в границите на територията) и 2 (площ в границите на територията), и на ”неблагоприятно-незадоволително” според критерии 3 (структура и функции на местообитанията) и 4 (бъдещи перспективи).

От **сухоземната безгръбначна фауна** няма регистрирани находища на територията на поддържания резерват. Потенциално местообитание в ЗЗ „Котленска планина” имат 6 целеви вида, но е оценено като незадоволително и неблагоприятно, което се дължи на пожари в зоната и намаляването на размера на местообитанията им (от 1,4 до 24 %). Според предоставените източници нито един от пожарите не е засегнал територията на поддържан резерват “Ардачлъка”.

От **ихтиофауната** на територията на поддържания резерват не попадат пригодни местообитания на целеви видове.

При **земноводни и влечуги** потенциални местообитания имат 5 целеви вида. Със слабо пригодни и пригодни местообитания е южен гребенест тритон (*Triturus karelinii*). останалите 4 вида - жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*) и пъстър смок (*Elaphe sauromates*), са със слабо пригодни местообитания. В границите на поддържания резерват е картирано едно находище на шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), а в непосредствена близост - 5 находища на обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*) и още едно на шипоопашата костенурка. Разпространението на пъстрия смок в страната извън Черноморието и югоизточните райони има спорадичен

характер, като на повечето места видът е много рядък. Предвид това, както и факта, че известните находища се намират на значително разстояние от поддържания резерват, то наличието на потенциални местообитания не е достатъчно показателно и към настоящия момент този вид не може да се причисли към местната херпетофауна.

При **птиците** по проекта са установени 109 вида, от които 21 са обект на опазване в ЗЗ “Котленска планина” (BG0002029) по Директива за птиците (2009/147/ЕО). От видовете, включени като гнездящи в Стандартния формуляр на ЗЗ, не са регистрирани черна каня (*Milvus migrans*), египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), кръстат орел (*Aquila heliaca*), белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), лещарка (*Tetrastes bonasia*), бухал (*Bubo bubo*) и др. Като нов вид за ЗЗ се съобщава полска бълбрица (*Anthus campestris*).

От **бозайната фауна** няма картирани видове.

За **прилепите** в територията на поддържания резерват попадат пригодни местообитания на всичките 12 целеви вида, но с доста малка площ и средна степен на пригодност. Конкретни находища на целеви видове не са картирани както в поддържания резерват, така и в ЗМ. В относителна близост са установени видовете: малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), голям нощник (*Myotis myotis*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), остроух нощник (*Myotis blythii*), и дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*).

1.12.1.4. Обзор на минали проучвания на видове и екосистеми в резервата

Макромицетите в поддържан резерват „Ардачлъка“ до момента не са били обект на системни микологични проучвания. От района на поддържания резерват съобщения има само за два вида базидиални гъби с едри плодни тела (Стойчев и Димчева 1987). Известно количество данни са публикувани при изработването на План за управление на поддържания резерват през 2001 г.

Данни за флората и растителността в ПР „Ардачлъка“ се съдържат в работите на Йорданов (1926), Пенев (1935), Велев и Стаменова (1985), Горунова (1985), Велчев и др. (1988). На територията на резервата, Йорданов (1926) изследва находищата на *Abies alba* Mill. (обикновена ела), като проучва произхода и видовия им състав.

Съобществата на елата на територията на поддържания резерват са били обект на проучване в работите на Пенев (1935), Велев и Стаменова (1985), Горунова (1985), Велчев и др. (1988). При всички изследвания се посочват 2 основни заплахи за

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

съобществата на обикновената ела. От една страна това е продължителната експлоатация на горите в миналото за добив на дървен материал, което е довело до промяна на локалните абиотични условия. От друга страна обаче, това е глобалната промяна в климата, която води до намаляване на годишната сума на валежите в района и повишаване на месечните температури през юли и август. В резултат на това, в съобществата на обикновената ела настъпва процес на ксерофитизация. Това се изразява в намаляване на територията, заета от монодоминантните елови гори и увеличаването на смесените гори с обикновен габър. Така например, при изследването на Йорданов (1926) *Viscum album* е бил с широко разпространение в поддържания резерват, докато след близо 60 години, Велев и Стаменова (1985) го смятат за почти изчезнал. При поксеротермните условия се създават и благоприятни условия за развитието на ксерофитни и ксеро-мезофитни видове, които са широко разпространени в ценозите съседни на поддържания резерват.

По отношение на фауната не са открити предходни изследвания на **водни безгръбначни**, конкретно за резерватната територия, с изключение на предходния план за управление на ПР.

По данни от предишния План за управление на ПР „Ардачлъка“ (2001), на територията на поддържания резерват са установени 9 таксона безгръбначни животни, които прекарват целия или част от жизнения си цикъл във водна среда. Осем от тях принадлежат към насекомите, а ракообразното *Austropotamobius torrentium* е консервационно значим вид. Видът не е установен по време на теренната работа през октомври 2014 г. Други видове, които са установени само при изготвянето на ПУ от 2001 г. са гръбоплавачът (*Notonecta glauca*), както и водните кончета (*Aeshna* sp., *Orithetrum cancellatum*, *Calopteryx splendens*, *C. virgo*, *Libellula depressa*). Но това не означава, че тези таксони са изчезнали от територията на поддържания резерват.

За **сухоземните безгръбначни** не са установени предходни изследвания, отнасящи се за ПР „Ардачлъка“.

Ихтиофауната на ПР „Ардачлъка“ досега не е била обект на специални фаунистични проучвания.

От **херпетофауната** в първия План за управление на поддържания резерват (2001 г.) са посочени 10 вида земноводни и 17 вида влечуги. В списъка фигурира и Пъстър смок, но не става ясно дали данните са от полеви наблюдения или видът е включен въз основа на експертно мнение. Както беше споменато по-горе, за да бъде причислен този

вид към местната херпетофауна е нужно категорично доказателство (пряко наблюдение на екземпляри).

В прегледаната научна литература върху българската херпетофауна за територията на поддържания резерват са съобщени два вида: слепок (*Anguis fragilis* s.l.) и сива водна змия (*Natrix tessellata*) (съответно Stojanov, 2001 и Naumov et al., 2011). Данни за земноводни и влечуги от близките околности на поддържания резерват има в трудовете на Буреш и Цонков (1934) и Симеонов (1985). Цитираните автори съобщават за околностите на селата Кипилово и Стрелци два вида: обикновена водна змия (*Natrix natrix*) и голяма водна жаба (*Pelophylax ridibundus*).

Сведения за **орнитофауната** на Източна Стара планина, където попада и ПР „Ардачлъка“ има в публикацията на Дончев (1974). Списъкът за видовият състав на ПР е допълнен и от данни от Стандартния формуляр на ЗЗ „Котленска планина“ (BG0002029), от Орнитологично важно място „Котленска планина“ (Костадинова и Граматиков, отг. ред., 2007) и от данните по проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове–фаза I“. По данни от предишния План за управление на ПР (2001) в него са установени 79 вида птици. Посочени са и няколко вида, които не биха могли да се срещат в ПР, тъй като няма подходящи местообитания за тях: белоока потапница (*Aythya nyroca*), ливаден дърдавец (*Crex crex*), голяма дропла (*Otis tarda*), блатна сова (*Asio flammeus*). В ПР преобладават горски местообитания (широколистни или смесени гори). Посочени са 18 вида грабливи птици и къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), които най-вероятно са отчетени само по време на миграция. Тези грабливи птици не може да влизат в състава на орнитофауната на ПР, тъй като в него преобладават изключително горски местообитания. ПР е с малка площ, за да осигури гнездова територия на повече от 3 двойки, от които и да е вид граблива птица.

Конкретни фаунистични изследвания върху **бозайниците** в ПР „Ардачлъка“ няма. Единствен източник на информация е „План за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“ (2001) в който се съобщават общо 45 вида бозайници, без да се конкретизират отделни видове и още по-малко начинът, по който те са били установени. Списъкът за видовият състав на поддържания резерват е допълнен и от данни от Стандартния формуляр на ЗЗ „Котленска планина“ (BG0000117).

Публикувани конкретни научни изследвания на **прилепната фауна** за територията на поддържан резерват “Ардачлъка” не са открити. Данни за съобщени видове в относителна близост до него и ЗМ „Керсенилик“ съществуват в трудовете на Benda et al. (2003), Иванова (2005), Ivanova (2005) и Бешков (1993). Според авторите, през годините в района са регистрирани: малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), голям нощник (*Myotis myotis*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*) и остроух нощник (*Myotis blythii*). За посочените видове може да се допусне, че ползват резерватната територия за временни убежища и като хранителен биотоп.

1.12.1.5. Анализ на съвременното състояние на екосистемите и промените, настъпили в исторически план

Анализът на съвременното състояние на екосистемите, свързано с техния състав, структура и устойчивост, дава основание да се направят следните обобщени оценки:

1. Дървостойките в еловите екосистеми са с влошено здравословно състояние. Наблюдавани са доста пречупени и изсъхнали дървета. За 55,9 % от залесената площ при елата са описани повреди от съхнене. В приземните храстово-тревни синузии се наблюдава навлизане на подвижни и вторични видове, което е резултат от провеждането на различни сечи и паша на добитък на територията на поддържания резерват.

2. Естественото възобновяване протича нормално. Наличният подраст е разновъзрастен, в сравнително добро състояние. Той се е настанил в осветените участъци като най-често повтаря основния състав - съответно за иглолистните насаждения най-често има 5-10 годишен елов подраст с покритие 10 до 60 %. По-често възобновяването е само от ела, по-рядко от ела, габър, шестил, бук, горун (зимен дъб) и сребролистна липа.

3. Общото състояние на чистите и смесени екосистеми с преобладаване на обикновен габър се оценява като добро. При протичането на възобновителните процеси и общото развитие на екосистемите, могат да се прогнозират различни насоки на бъдещите сукцесии. Това налага да са толерира оптималния състав на местообитанията 9170 Дъбово-габърви екосистеми от типа *Galio-Carpinetum* и 91BA Мизийски гори от обикновена ела.

1.13. ФЛОРА

1.13.1. Нисши растения и гъби

1.13.1.1. Мъхообразни

Теренни проучвания

Обработени са камерално материали, събрани на терена от епилитни (по камъни и скали) и епигейни (по повърхността на почвата) мъхообразни.

Списъци за допълване на данните

Според достъпната литература, досега няма публикувано целенасочено специализирано изследване на мъхообразните в ПР, поради което допълването на списъка е невъзможно.

Отрицателно действащи фактори (вкл. и териториално, ако е необходимо) и препоръки за опазване на флористичните видове;

Основен негативен фактор за мъхообразните според Воденичаров и др. (1993) е ползването на горите, с което се ограничава разпространението на видовете-горски елементи. На територията на ПР не е установен.

Видовете, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

На територията на поддържания резерват не са намерени видове, които да бъдат обекти на специална защита.

Пропуски в познанията

Въпреки че изследването на мъхообразните в България датира от повече от един век (Воденичаров и др. 1993; Ганева, Начева 2005 и литературата цитирана в тях) и за тях е публикувана специализирана флора (Петров 1975), а през последните години постоянно в Интернет е достъпен „Списък с видовете на мъховете в България“, изготвен от А. Ганева и Р. Начева (http://www.bryology-bg.hit.bg/Bulgarian/Bryo_div_cons_bg/Check_list_bg.htm - accessed 20.11.2014), досега няма конкретни детайлни данни за поддържания резерват.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

Класификационната система, по която е изготвен списъкът на видовете (Приложение № 2, списък № 4) следва основно Frey et al. (2006) и тази от цитирания по-горе „Списък с видовете на мъховете в България“.

Установените в материалите от територията на поддържания резерват мъхообразни са от два отдела – на чернодробните и на листнатите мъхове. Общо определените представители са от 6 семейства, 9 рода и 9 вида, широко разпространение по различни субстрати. Между тях няма представители с известна консервационна значимост.

1.13.1.2. Лихенизирани гъби (лишеи)

Теренни проучвания

Обработени са камерално материали, събрани на терена от представители на две екологически групи лихенизирани гъби: епифлеодни (по кори на дървета) и епигейни лишеи (по повърхността на почвата и сред мъхове).

Списъци за допълване на данните

Според достъпната литература, досега няма целенасочено специализирано изследване на лишеите в поддържан резерват „Ардачлъка“, поради което съставянето на такъв списък е невъзможно.

Отрицателно действащи фактори (вкл. и териториално, ако е необходимо) и препоръки за опазване на флористичните видове

Не се установяват отрицателно действащи фактори върху лишейната флора.

Видовете, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

Представителите на лихенизираните гъби у нас не са включени в списъците на защитени от ЗБР растения, в Червен списък и в Червената книга на Р България (Пеев, 2011). Единственото предложение за обявяване на защитени видове лишеи е публикувано от Драганов, Стойнева (1994), а списък на редки видове лишеи е предложен от Д. Иванов в Воденичаров и др. (1993). На територията на поддържания резерват засега не е установен нито един вид от тези, посочени от цитираните автори.

Пропуски в познанията

Въпреки че изследването на лихенизираните и лихениколните гъби в България датира от повече от един век (Казанджиев 1900) и за тях е публикувана специализирана флора (Попниколов, Железова 1964), а през последните години е издаден каталог на всички публикувани лихенизирани и лихениколни гъби на страната (Mayrhofer et al. 2003), досега няма конкретни детайлни данни за поддържания резерват.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Класификационната система, по която е изготвен списъкът на видовете (Приложение № 2 списък № 3) следва основно Wirth et al. 2013.

Установените на територията на поддържания резерват лихенизирани гъби са от един клас – на торбестите гъби, *Ascomycetes*. Общо определените представители са от 5 семейства, 7 рода и 7 вида. Сред тях няма представители с консервационна значимост.

1.13.1.3. Макромицети

Теренни проучвания

Теренните проучвания са проведени през месец октомври 2014 г. Заедно с направените списъци са събрани и проби.

Списъци за допълване на данните

Не е установена литература за допълване на списъците.

Отрицателно действащи фактори (вкл. и териториално, ако е необходимо) и препоръки за опазване на флористичните видове

Идентифицирани са следните съществуващи отрицателно действащи фактори, предлагат се и препоръки за подобряване на опазването на макромицетите:

Таблица 1.13.1-1 Отрицателно действащи фактори и мерки за опазване

Фактор	Обхват	Мерки за преодоляване
Събиране на плодни тела на ядливи гъби	Потенциално. Цялата територия, по-интензивно в близост до пътища; значение – умерено	Ограничаване на събирането на ядливи гъби при установяване на такова.
Унищожаване на плодни тела на диворастващи гъби	Потенциално. Цялата територия, по-интензивно в близост до пътища; значение – умерено	Ограничаване на събирането на ядливи гъби при установяване на такова.
Слабо познаване на гъбното	Цялата територия,	Провеждане на системна

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Фактор	Обхват	Мерки за преодоляване
разнообразие като цяло и консервационно значимите видове в частност	значение – потенциално, умерено;	инвентаризация на гъбното разнообразие, продължаващо картиране на консервационно значимите видове и мониторинг на избрани находища на макромицети със статус на застрашеност.

Видовете, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

Наличните до момента данни не позволяват да бъдат препоръчани специални мерки за отделни видове макромицети.

Пропуски в познанията

Малочислени са наличните данни, както за видовото богатство на гъбите, така и за броя и състоянието на консервационно значими видове гъби. Проведеното теренно изследване допълва с нови данни, но поради биологичните особености на гъбите, пълна инвентаризация на гъбното разнообразие на поддържания резерват е възможна само при провеждане на системни изследвания, които да продължат не по-малко от пет вегетационни сезона, като се извърши допълване на данните за видовия състав, находищата на консервационно значими видове и се натрупат чрез мониторинг данни за състоянието на популациите.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

След провеждане на теренната работа, в резерватната територия са установени общо 31 вида гъби макромицети, всички принадлежащи към отдел Базидиални гъби (*Basidiomycota*). Те са разпределени в 5 разряда и 18 семейства. Пълен списък на установените таксони е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**. За момента изглежда непрактично да се прави сравнение с броя на установените таксони в страната или да се представят други анализи, тъй като макар и по обективни причини, микотата на поддържания резерват не е достатъчно добре позната.

От територията на ПР „Ардачлъка“ до момента е известен един консервационно значим вид макромицет – *Clavicornia pyxidata*. Видът е известен по литературни данни (Стойчев & Димчева 1987), а намирането му датира от 1982 г. Включен е в Червения

списък на гъбите в България (Gyosheva & al. 2006) и в Червена книга на Република България (Пеев 2011) с категория Критично застрашен CR B1ab (i,ii,iv).

1.13.2. Висши растения

Теренни проучвания и инвентаризация

При проучването на флората в границите на ПР е приложен трансектният метод. Маршрутите в максимална степен обхващат територията. По време на теренните изследвания през месец октомври 2014 г. е изготвен списък на видовете висши растения. Събрана е също така и информация за състоянието на популациите на консервационно значимите видове. Определянето на висшите растения (без мъховете) е по Делипавлов и Чешмеджиев (2003), но също така отделни справки са правени и по Кожухаров (ред.) (1992) и томовете на Флора на България I-X (Йорданов 1963-1979; Велчев 1982, 1989; Кожухаров 1995). Справки са направени и със следните литературни източници за определяне статуса на видовете:

- за определяне на консервационните видове са ползвани Червения списък на висшите растения в България (Petrova & Vladimirov 2009), списъците на балканските (Petrova & Vladimirov 2010) и българските ендемити (Petrova 2006), Закона за биологичното разнообразие (2007), Червената книга на Р България (Пеев 2012), CITES (Secretariat 2010), Директива 92/43/ ЕЕС (1992) и Бернската конвенция (1979);
- реликтите са определени по Kuzmanov (1969).

Данните за флората са обобщени в общ списък (**Приложение № 2, Списък № 5**).

Списъци по литературни източници за допълване на данните

При изготвянето на списъка на висшите растения (без мъховете) на територията на ПР са ползваните данните, публикувани в работите на Йорданов (1926), Пенев (1935), Велев & Стаменова (1985), Горунова (1985), Велчев и др. (1988), както и тези от предишния План за управление на ПР „Ардачлъка“ от 2001 г.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване на висшите растения

Идентифицирани са следните отрицателно действащи фактори (**Таблица № 1.13.2-1**).

Таблица №.1.13.2-1 Отрицателно действащи фактори и мерки за опазване

Фактор	Обхват	Мерки за преодоляване
Замърсяване с битови отпадъци.	Незначително, локализирано в периферията на резервата; значение – ниско	Периодично почистване на битовите отпадъци.
Събиране на консервационно значими видове растения (без тези от прил. 4 на ЗБР) за колекции (изкл. за събиране за национални научни колекции, след получаване на надлежно разрешение от МОСВ).	Потенциално. За цялата територия. Потенциална заплаха с относително ниско значение.	Оказване на контрол, препятстващ събирането на консервационно значими висши растения.
Процесът на ксерофитизация на горите от обикновена ела.	Тази заплаха оказва най-съществено влияние върху флората и растителността в ПР. Тя е резултат от глобалните промени в климата, които в регионален план се изразяват в по-ниското годишно количество на валежите и по-високи температури през месеците юли и август. При тези условия елата е по-слаб конкурент и се измества от <i>Carpinus betulus</i> .	Маркиране на постоянни площадки за наблюдение. Периодично да се отчита видовия състав, за да се оценяват реалните промени, които настъпват. Също така в представителни участъци, където елата формира монодоминантни съобщества или такива с ниско покритие на обикновения габър (до 15 %) е подходящо поддържането на покритието на <i>Carpinus betulus</i> да не е над 20 %.
Установена е паша от домашни животни (кози и овце) на територията на резервата	Локално, но пашата води до нарушаване на почвената покривка, засилва процесът на ксерофитизация, унищожава видове растения, гъби, лишей и мъхове. Пашата е и потенциален	Преустановяване на пашата и контрол за спазването на забраните от компетентните органи.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Фактор	Обхват	Мерки за преодоляване
	фактор, който може да доведе и до навлизането на инвазивни видове в резервата.	

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки

Наличните данни не дават основание да се посочат видове, които да бъдат обект на специални мерки.

Пропуски в познанията

Въпреки малката площ на резерватната територия, флората и растителността са сравнително добре проучени. Пропуските в познанията са свързани с липсата на системни проучвания на естествените сукцесионни процеси, които протичат в растителната покривка. Също така липсват данни за популационната структура и локалитетите на консервационните видове. Не са провеждани и изследвания, разглеждащи разнообразието на лечебните растения в резерватната територия.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

Флората на поддържания резерват включва 202 вида висши растения (без мъховете), които се отнасят към 139 рода и 57 семейства. Пълен списък на видовете, както и информация за техния статус е представена в **Приложение № 2 (Списък № 5)**. При изготвянето на списъка са обобщени данните за флористичното разнообразие от литературата (Йорданов 1926; Пенев 1935; Велев и Стаменова 1985; Горунова 1985; Велчев и др. 1988), Плана за управление на поддържания резерват (2001) и теренните проучвания през 2014 г.

Най-богатите на родове семейства са: *Lamiaceae* (13), *Poaceae* (12), *Rosaceae* (12), *Asteraceae* (8), *Apiaceae* (7), *Betulaceae* (5), *Brassicaceae* (4), *Boraginaceae* (4), *Ranunculaceae* (4), *Fabaceae* (3).

Най-богатите на видове семейства са: *Rosaceae* (17), *Poaceae* (15), *Lamiaceae* (15), *Asteraceae* (9), *Fagaceae* (7), *Apiaceae* (7), *Scrophulariaceae* (7), *Fabaceae* (6), *Boraginaceae* (6), *Betulaceae* (6), *Ranunculaceae* (6), *Brassicaceae* (5) и *Caryophyllaceae* (4).

Родовете с 3 или повече вида са: *Quercus* (6), *Carex* (5), *Acer* (5), *Lathyrus* (4), *Geranium* (4), *Rumex* (4), *Festuca* (3), *Asplenium* (3), *Stellaria* (3), *Euphorbia* (3), *Juncus* (3), *Ranunculus* (3), *Prunus* (3), *Tilia* (3), *Viola* (3).

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

Във флората на поддържания резерват по-слабо са представени сложноцветните и бобовите растения в сравнение на семействата *Fagaceae*, *Rosaceae*, *Betulaceae*. В състава на семействата *Fagaceae* и *Betulaceae* участват само дървесни видове, а в семейство Розоцветни участват голям процент дървесни и храстови видове. Тази особеност във флористичния състав се дължи на факта, че в поддържан резерват „Ардачлъка“ растителността е преобладаващо горска, като видовият състав е значително по-беден в сравнение с храстовите и тревните съобщества.

Във флората на поддържания резерват преобладават евро-азиатските, евро-медитеранските и субмедитеранските флорни елементи. При анализа на биологичния спектър на видовете групата на хемикриптофитите е доминираща, но добре представена е и групата на фанерофитите.

На територията на поддържания резерват по литературни данни са известни находищата на 4 вида орхидеи. При теренната работа през 2014 г. е намерен материал само от 1 прецъфтял вид орхидея - *Dactylorhiza* sp.

Инвазивни видове във флората на поддържания резерват не са установени.

На територията на поддържания резерват са установени 9 вида с консервационна значимост (**Приложение 2 (Списък № 5)**). В Червения списък на висшите растения в България (Petrova & Vladimirov 2009) попада *Atropa bella-donna* (VU), а в приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие (2007) са включени *Dryopteris filix-mas*, *Polystichum aculeatum*, *Scilla bifolia*, *Dactylorhiza sambucina*, *Primula veris*. Под защита на CITES (Secretariat 2010) са 4 вида – *Neottia nidus-avis*, *Dactylorhiza sambucina*, *Epipactis helleborine* и *Platanthera bifolia*. При теренните проучвания през 2014 г. тези видове не са установени на територията на поддържания резерват. Поради тази причина на картата за разпространението на консервационните видове е посочена само *Dactylorhiza* sp. с 2 локалитета. Популацията на вида е представена от 4 индивида. Установени са 21 реликтни вида (**Приложение 2, списък № 5**). Това са: *Acer campestre*, *A. hyrcanum*, *A. pseudoplatanus*, *A. tataricum*, *Hedera helix*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *C. orientalis*, *Corylus avellana*, *Ostrya carpinifolia*, *Juniperus communis*, *Quercus cerris*, *Q. daleschampii*, *Pteridium aquilinum*, *Viscum album*, *Clematis vitalba*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior*, *F. ornus*, *Picea abies*, *Populus tremula*.

Списъци с установените видове

Списъците са представени в **Приложение № 2, списък № 5**.

1.13.3 Лечебни растения

Теренни проучвания и инвентаризация

При проучването на лечебните растения в границите на поддържания резерват е приложен трансектният метод. Маршрутите в максимална степен обхващат територията. Списъкът на лечебните растения е изготвен съобразно Приложение 1 на Закона за лечебните растения (2000).

На територията на поддържания резерват са установени 109 вида лечебни растения, които попадат в приложение 1 на Закона за лечебните растения (2000). Те се отнасят към 48 семейства и 91 рода (**Приложение № 2, Списък № 1**). В **Приложение № 3 (Карта № 13)** е дадена Карта на лечебните растения в ПР.

Територията на поддържан резерват е заета от монодоминантните гори от *Abies alba* или смесените съобщества с участие на обикновен габър, бук и горун. Това са и видовете лечебни растения, които са с най-широко разпространение на територията на поддържания резерват. Храстови видове или единични дървета, които са лечебни растения са и *Acer campestre*, *A. platanoides*, *A. tataricum*, *Coryllus avellana*, *Sambucus ebulus*, *Tilia cordata*, *T. platyphyllos*, *Quercus cerris*, *Q. frainetto*, *Ulmus glabra*, *Fraxinus excelsior*, *F. ornus*, *Euonymus europaeus*, *E. verrucosus*, *Cornus mas*. От лианите се срещат *Hedera helix* и *Clematis vitalba*. Тревистите видове, които формират по-голяма площ и са с проективно покритие 1-7% са *Cardamine bulbifera*, *Euphorbia amygdaloides*, *Geranium robertianum*, *Galium aparine*, *G. odoratum*.

По поречиата на речните притоци се създават специфични локални климатични условия с по-висока въздушна и почвена влажност. В тревния етаж се срещат някои папратовидни лечебни растения като *Asplenium trichomanes*, *A. ruta-muraria*, *A. septentrionale*, *Ceterach officinarum*. Покритието им е от 2-10 %.

На територията на поддържания резерват 5 вида лечебни растения (4,6 % от всички лечебни растения в поддържания резерват) са с природозащитен статус (**Приложение 2**). Това са *Dryopteris filix-mas*, *Scilla bifolia*, *Primula veris*, които са включени в приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие (2007). *Atropa bella-donna* е с категория застрашен (VU), според Червения списък на висшите растения в България (Petrova & Vladimirov 2009), а *Platanthera bifolia* е под защита на CITES (Secretariat 2010). Също така 6 вида (*Atropa bella-donna*, *Asplenium trichomanes*, *Galium odoratum*, *Primula veris*, *Betonica officinalis* (syn. *Stachys officinalis*), *Valeriana officinalis*)

са със специален режим на ползване и опазване съгласно Заповед на МОСВ № РД 83/2014.

Видовете лечебни растения с природозащитен статус и/или със специален режим на ползване и опазване имат различно състояние и площ в поддържания резерват. По-широко разпространение има *Galium odoratum*, като популацията му заема площ до около 150 m². Популациите на *Asplenium trichomanes* и *Dryopteris filix-mas* заемат площи съответно от около 20 m² и 100 m². Останалите видове с природозащитен статус или със специален режим на ползване и опазване не са установени при теренните проучвания и липсва информация за състоянието на техните популации.

За оценка на наличните ресурси на видовете с природозащитен статус и/или специален режим на ползване и опазване е приложена следната скала: единично срещащи се екземпляри (1-10 екземпляра); група (11 до 50 екземпляра) и множество (51 ≤ екземпляра). Данните са представени в **Таблица 1.13.3-1**.

Таблица 1.13.3-1 Находища и ресурси на видовете с природозащитен статус и/или със специален режим на ползване и опазване съгласно Заповед на МОСВ № РД 83/2014 в поддържан резерват „Ардачлъка“

№	Таксон	Българско име	Природозащитен статус	Ресурси	Площ на популацията	Местност, растително съобщество
1.	<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	мъжка папрат	ОРП	група	100 m ²	Участва в тревния етаж в горските съобщества
2.	<i>Asplenium trichomanes</i> L.	страшниче	ОРП	множества	20 m ²	По доловите и речните притоци в горските съобщества
3.	<i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	миризливо еньовче	ОРП*	множества	150 m ²	Участва в тревния етаж в горските съобщества

*ОРП - Ограничителен режим на ползване съгласно заповед на МОСВ № РД 83/2014

Ресурси: 1-10 екземпляри (единични екземпляри); 11-50 екземпляри (група); 51 ≤ екземпляри (множество).

При теренните проучвания са картирани находищата на 6 вида лечебни растения (**Приложение № 3, Карта № 13**) – *Alliaria petiolata*, *Dryopteris filix-mas*, *Equisetum arvense*, *Asplenium trichomanes*, *Galium odoratum* и *Mercurialis perennis*. Не са установени лечебни растения, за които ще се предприемат специални мерки за опазване.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

1.13.4 Горскодървесна растителност

1.13.4.1 Класификация на растителността

При проведено проучване на растителността през 2014 г. са приложени три различни подхода за класификация (физиономичен, доминантен и флористичен), в резултат на което са обособени различен брой синтаксони.

Системата от синтаксономични категории при физиономичния подход за класификация, включва: тип растителност, клас формации и формация. Основните диагностични признаци на синтаксоните от различни равнища са структура на съобществата, жизнена форма на преобладаващите видове и условията на местообитанията. Основна синтаксономична категория при този подход е клас формации.

При **физиономичен** подход за класификация, в съвременната растителност на ПР „Ардачлъка“ се разграничават фрагменти от следните физиономични категории:

Дървесен тип горска растителност - Lignosa

Клас формации *Листопадни гори Aestilignosa*

Група формации *Лятнозелени мезофитни широколистни гори*

Клас формации *Иглолистни гори Aciculilignosa*

Група формации *Планински иглолистни гори*

Тревен тип растителност Herbosa

Клас *Тревисти лятнозелени ксерофилни формации Aestiduriherbosa*

При **доминантен** подход на класификация, в съвременната растителност на поддържания резерват се разграничават две синтаксономични категории: група растителни асоциации и асоциация. Основни диагностични признаци на равнище група растителни асоциации са преобладаващи видове в едификаторния и субедификаторния етаж; на равнище растителна асоциация като диагностични се използват доминантни видове от различни етажи.

При така възприетата система от синтаксономични категории на равнище група асоциации са обособени следните синтаксони:

Група асоциации с преобладаване на обикновена ела

Асоц. *Abietum albae-mixtoherbosa*

Асоц. *Abies alba + Picea abies – Carpinus betulus*

Асоц. *Abies alba + Quercus dalechampii – Carpinus betulus*

Асоц. *Abies alba + Carpinus betulus + Prunus avium*

Асоц. *Abies alba* – *Carpinus betulus*

Асоц. *Abies alba* + *Picea abies* + *Carpinus betulus* – *Carpinus betulus* + *Abies alba* + *Fagus sylvatica*

Група асоциации с преобладаване на обикновен габър

Асоц. *Carpinetum betulae mixtoherbosa*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Abies alba* + *Quercus dalechampii* + *Populus tremula*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Quercus dalechampii* – *Melica uniflora*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Pinus sylvestris*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Fagus sylvatica* + *Quercus dalechampii*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Populus tremula*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Quercus dalechampii* + *Fraxinus excelsior*

При **флористичния** подход за класификация се използва целият флористичен състав на растителните съобщества, като в зависимост от установените диагностични видове, фитоценозите се отнасят към синтаксони от следните синтаксономични категории: асоциация, съюз, разред и клас. Растителните съобщества с неустановен ранг се посочват като безрангова категория „Съобщество от..“ (Community of..). По флористичния подход за класификация, установените растителни съобщества в поддържания резерват са включени в следната йерархична синтаксономична система:

Клас *Vaccinio-Piceetea* Br.-Bl. in Br.Bl. et al. 1939

Разред *Piceetalia exelsae* Pawl. in Pawl. et al. 1928

Съюз *Abieto-Picenion*

Community of Abies alba

Клас *Querco-Fagetea* Br.-Bl. et Vlieger 1937

Разред *Fagetalia sylvaticae* Pawl. et al. 1928

Съюз *Fagion sylvaticae* Luquet 1926

Community of Fagus sylvatica ssp. moesiaca

Съюз *Carpinion betuli* Issler 1931

Community of Carpinus betulus

Във връзка със съществуващата непрекъснатост в разпространението на растителната покривка в поддържания резерват, при картирането на растителността освен ясно обособените синтаксони като картируеми единици са обособени и комплекси. При така възприетите критерии е разработена следната легенда на картата на растителността:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Легенда на карта на растителността

Асоц. *Abietum albae-mixtoherbosa*

Асоц. *Abies alba* + *Picea abies* – *Carpinus betulus*

Асоц. *Abies alba* + *Quercus dalechampii* – *Carpinus betulus*

Асоц. *Abies alba* + *Carpinus betulus* + *Prunus avium*

Асоц. *Abies alba* – *Carpinus betulus*

Асоц. *Carpinetum betulae mixtoherbosa*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Abies alba* + *Quercus dalechampii* + *Populus tremula*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Abies alba* + *Picea abies*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Pinus sylvestris*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Fagus sylvatica* + *Quercus dalechampii*

Асоц. *Carpinus betulus* + *Quercus dalechampii*

Асоц. *Agrostetum capillaris* (Приложение № 3, Карта № 6).

1.13.4.2 Характеристика на горскодървесна растителност

1.13.4.2.1 Анализ на наличната към момента информация и исторически преглед за управлението и ползването на горите в резервата и предходни управленски действия

Направен е хронологичен преглед на историята и досегашните устройства от обявяването на ПР, като за последното устройство са отразени номерата на отделите, ползвана картна основа, методи за определяне на запаса и др. особености (Приложение № 4).

В Приложение № 4 са представени и таксационни данни на горско-дървесната растителност (по дървесни видове) – биомаса на живи и мъртви дървета, височина, дебелина, възраст, склопеност и др., както и данни за съществуващи карти и схеми.

В Приложение № 4 е направен преглед на проведените горскостопански мероприятия и съществуващи публикации и научни разработки за проучваната територия.

1.13.4.2.2 Събиране и обработка на данни

Събирането на данни е извършено на цялата територия на ПР. Върху картите на ПР са отразени границите на всички територии, представляващи гори по смисъла на Закона за горите, независимо от това дали са отбелязани в кадастралната карта или КВС, незалесените горски площи, отразени в КВС като „горски територии“ и неотразени досега в горските карти (актуалното състояние на територията).

Картите са представени в **Приложение № 3 (Кarti № 2 и № 8)**.

1.13.4.2.3 Теренни проучвания

На територията на ПР са извършени проучвания за здравословното състояние на горскодървесната растителност. За лесопатологично обследване и оценка на здравословното състояние на дърветата и насажденията е ползвана Наредба № 12 от 16.12.2011 ДВ, бр. 2/2012 г. за защита на горските територии от вредители, болести и други повреди и приложение № 7 на Наредба № 6.

За всяко насаждение са описани видът, степента и процентът на констатираните повреди. Изготвен е списък на насажденията, засегнати от болести и вредители.

При констатиране на повреди по насажденията и културите, причинени от биотични и абиотични фактори, са представени по подотдели, засегнатите гори и видовете повреди.

Резултатите от проучванията са представени в **Приложение № 4**.

При теренните проучвания е направена инвентаризация на горскодървесната растителност, включваща:

➤ ***Разделяне на площта на отдели***

Запазена е досегашната номерация на отделите.

➤ ***Таксиране на горските площи***

Не са обособявани нови подотдели.

На залесените площи са определени следните таксационни елементи по дървесни видове: произход, участие в състава, възраст, пълнота, височина, бонитет, диаметър, строеж, форма на склопа, състояние, дървесен запас, възобновяване, и др. На таксационното описание, в числител е отразена склопеността, а в знаменател - пълнотата на насажденията и културите, определена по кръгова площ (**Приложение № 4**).

При таксирането, особено внимание е обърнато на точното описание на подраства, подлеса, храстите и тревната покривка.

Стъбленият запас е определен по окомерна пълнота (склопеност) и растежни таблици, посочени в Наредба № 6, като при добра видимост, пълнотата задължително е контролирана по кръгова площ, която се записва в знаменател под склопеността (**Приложение № 4**).

Приложен е списък на насажденията, чийто запас е определен чрез пробни ленти и по математико-статистически методи.

Запасът е определян и на подлесната растителност, когато е достигнала височина над 3 m.

В таксационите описания, запасът е посочен с клони.

➤ ***Пробни площи***

В характерни за ПР насаждения е заложена 1 пробна площ за проследяване хода на растежа и производителността им. Дърветата са номерирани на височина 1,30 m и диаметърът им е измерен с точност 1 cm.

Данните от измерванията са представени в т. нар. “Досие на ППП” (**Приложение № 15**).

1.13.4.2.4 Характеристика на горско-дървесната растителност по основни таксационни показатели (дървесен вид, възраст, произход, участие, пълнота, покритие, височина, строеж, форма на склопа, бонитет) по площи и процентното им съотношение за нуждите на управление на резервата

Въз основа на теренни проучвания е направена характеристика на горско-дървесната растителност по основни таксационни показатели (дървесен вид, възраст, произход, участие, пълнота, покритие, височина, строеж, форма на склопа, бонитет) по площи и процентното им съотношение за нуждите на управление на ПР. Изготвеният доклад е представен в **Приложение № 4**.

Таксационни описания са представени в **Приложение № 4**.

В **Приложение № 3** са представени карти на:

- на типовете месторастения (**Карта № 9**);
- на видове гора (**Карта № 10**);
- на видовете насаждения (**Карта № 11**);
- на здравословното състояние на насажденията (**Карта № 12**);

В **Приложение № 3** (**Карта № 8**) е представена горскостопанска карта на поддържан резерват „Ардачлъка“.

В **Приложение № 4** са представени отчетни форми на горските територии – 1, 2, 3, 4, 6, 7, ГФ.

1.14 ФАУНА

1.14.1 Безгръбначни животни

Водни безгръбначни

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните проучвания са проведени през октомври 2014 г. На терена е измерено високо съдържание на разтворим кислород ($10,63 \text{ mg/dm}^3$), кислородно насищане (104,9%) и температурата на водата ($12,4 \text{ }^\circ\text{C}$) на р. Малката рекичка. Резултатите са представени в **Таблица 1.10.2-1**.

Пробосъбиране на дънни безгръбначни е извършено по „мултихабитатен метод“ на Cheshmedjiev et al., (2011). Вzeti са 10 подпроби от всички представени субстрати. Установени са 27 таксона водни безгръбначни, което според критериите на Биотичния индекс определя екологичното състояние като „отлично“. Видовият състав отговаря на $\text{БИ} = 4,5$. Броят на таксоните ЕРТ определя условията в реката като „референтни“.

Списъци по литературни източници за допълване на данните

Не са установени литературни източници за допълване на данните за водните безгръбначни животни на територията на ПР „Ардачлъка“ с изключение на “План за управление на поддържан резерват “Ардачлъка” (2001), в който се съобщават 9 таксона. Един от видовете, посочен в списъците от 2001 - Поточен (каменен) рак (*Austropotamobius torrentium*) е консервационно значим. Поточен рак не е установен по време на теренната работа през октомври 2014г. Установен е Речен рак (*Astacus astacus*).

Отрицателно действащи фактори

По време на теренното наблюдение не са установени преки заплахи за водната безгръбначна фауна. Няма причина за предприемане на конкретни мерки за опазване на определени видове водни безгръбначни или техни местообитания.

Видове, обект на специални мерки

От установените таксони, голяма част са характерни за чисти води (ксеносапробни и олигосапробни), принадлежащи към речен тип R3. Останалите установени таксони са еврибионти.

Списъци с установени видове

Природозащитният статус на видовете безгръбначни животни е представен в **Приложение 2, таблица 1.14.1-1**. Речният рак е единственият установен вид, който е “уязвим” (по смисъла на IUCN red list), а един вид ручейник е рядък за страната. Установени са 27 вида водни безгръбначни животни от 24 семейства, 12 разряда и 4 класа. Таксономичен списък е представен в **Приложение 2, списък № 6**.

Сухоzemни безгръбначни

Теренни проучвания и инвентаризация

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Теренните проучвания и събирането на информация е направено през месеците септември и октомври 2014 год. В таблицата в **Приложение № 2, таблица № 1.14.1-2** са представени източниците на информация и прилаганите методи за установяване на видовото разнообразие на безгръбначната фауна. При обследването на терена е забелязан термитник. Анализът на наличните местообитания в поддържания резерват и установяването на видовете обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*) и еуплагия (*Euplagia quadripunctaria*), обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*) и буков сечко (*Morimus funereus*) в относителна близост, дава основание да се предположи, че тези видове, вероятно се срещат в поддържания резерват.

Списъци по литературни източници за допълване на данните

При сравнителен анализ на разнородните фактори на средата (климат, почви, надморска височина, растителност и др.) и сравнителния анализ от карти с местонахождения на видове от района, е направен списък на различни групи безгръбначни животни в ПР (тип Мекотели – Georgiev & Stoycheva, 2007; Hubenov, 2007; тип Членестоноги, клас Diplopoda – Stoev, 2004; клас Arachnoidea – Deltshev, 2007; Blagoev, 2007; Lazarov, 2007; Petrov, 1997; клас Insecta – Forel 1892; Бахметьев, 1902; Недялков, 1909; Буреш & Тулешков, 1929, 1930; Атанасов, 1974; Захаријева-Стоилова, 1974; Пешев, 1974; Пешев, 1990; Wesselinov, 1973; Seifert, 1988; Атанасов и Длуский, 1992; Abadjiev, 1995, 2001; Gueorgiev et al. (1997); Hubenov et al. 1998; Sakalian, 2003; Попов, 2007; Chobanov, 2009; Lapeva-Gjonova et al., 2010). Литературните източници са представени в **Приложение № 1**.

Отрицателно действащи фактори

Отрицателно действащи фактори могат да бъдат пожари, неразрешена сеч и прилагане на препарати за растителна защита от въздуха в близост до резерватните площи. Не са установени на терен.

Видове, обект на специални мерки

Природозащитният статус на видовете безгръбначни животни е представен в **Приложение № 2, таблица № 1.14.1-3**. Най-голяма консервационна тежест имат: Алпийска розалия (*Rosalia alpina*) (КТ=15), Еуплагия (*Euplagia quadripunctaria*) (КТ=11), Обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*) и Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*) (КТ=5). На територията на поддържания резерват не са установени реални заплахи за тях или за други видове, следователно предприемане на специални мерки не е необходимо.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Списъци с установени видове

Установени са 140 вида, 99 рода, 39 семейства, 11 разряда, 4 класа, 2 типа, което представлява 0,52% от видовете безгръбначни за фауната на страната, независимо от недостатъчната проученост на безгръбначната фауна на ПР. Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2, списък № 6.**

1.14.2 Риб

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните проучвания в района на поддържан резерват „Ардачлъка“ са проведени през октомври 2014 г., като е проучено дерето, приток на река Карадере в границите на поддържания резерват. Установени са 3 вида риби от 1 семейство. Един вид Черна мряна (*Barbus petenyi*) е включен в Приложение 2 на Директива 92/43/ЕО и съответно на ЗБР.

За целите на проучването е използвана възприетата Методика за инвентаризация на видовия състав на рибите (по *Димитров, М., З. Хубенов, С. Бешков, Б. Златков, Т. Стефанов, Н. Цанков, П. Шурулинов, Б. Петров, С. Лазаров, Н. Дончева, Д. Димова. 2007. Ръководство за планиране на дейности в земи и гори от горския фонд в Натура 2000 защитени зони. Развитие на гражданското общество, София, 70 с.*).

Улавянето на ихтиологичния материал е извършено с помощта на електроулов, по метода на парциалните площи, съгласно изискванията на БДС EN 14011. Пробовземанията са извършени според стандартизираната процедура European Standard; Water Analysis – Sampling of fish with electricity (CEN, 2003). При избора на места (станциите) за пробовземане са избирани представителни участъци от реката, които съдържат всички нейни характерни местообитания – бързеи, вирове, участъци с различен дънен субстрат и подходящи места за укритие и т. н.

Пробовземането е извършено в светлата част от денонощието, в периода на маловодие.

Списъци по литературни източници за допълване на данните

Ихтиофауната на ПР „Ардачлъка“ досега не е била обект на специални фаунистични проучвания.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

По време на теренното наблюдение не са установени преки заплахи за ихтиофауната.

Видове, обект на специални мерки

Видов състав, консервационен, законов статут и консервационна тежест (**КТ**) на видове риби в национален и международен мащаб в поддържан резерват “Ардачлъка” е представен на таблица в **Приложение № 2, таблица № 1.14.2-1**. Един от установените в поддържания резерват видове риби е включен в Приложение 2 на Директива 92/43/ЕО и съответно на ЗБР - черна мряна (*Barbus petenyi*). На територията на поддържания резерват не са установени реални заплахи за ихтиофауната и следователно предприемане на специални мерки не е необходимо.

Списъци с установени видове

Установени са 3 вида риби от едно семейство, което представлява по-малко от 2% от ихтиофауната в страната.

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2, Списък № 6**.

1.14.3 Земноводни и влечуги

Теренни проучвания и инвентаризация

По време на полевите изследвания (октомври 2014 г.) не са установени земноводни и влечуги, но е направена експертна оценка на територията на ПР, като местообитание на видове от херпетофауната, чрез съпоставка на екологичните условия в територията на ПР (географско положение, надморска височина, земно покритие и др.) с достъпната научна информация за разпространението и биологията на земноводните и влечугите в България (литературни данни, модели, карти, данни от полеви изследвания и др.).

Списъци по литературни източници за допълване на данните;

В първия План за управление на поддържания резерват (2001 г.) са посочени 10 вида земноводни и 17 вида влечуги.

В научната литература върху българската херпетофауна, за територията на ПР се съобщават 2 вида, а от близките околности има конкретни данни за други 2 вида (Буреш и Цонков, 1934; Симеонов, 1985; Stojanov, 2001; Naumov et al., 2011). Според представените в работата на Stojanov et al. (2011) карти за разпространението на земноводните и влечугите в България, територията на ПР попада в ареалите на 10 вида земноводни и 15 вида влечуги.

Видов състав на херпетофауната

В резултат на полевите изследвания и анализа на наличната информация (**Приложение № 2, таблица № 1.14.3-1**), може да се твърди, че на територията на

поддържания резерват се срещат общо 25 вида земноводни и влечуги (таксономичният списък е даден в **Приложение № 2, Списък № 6**. Земноводните са представени с 10 вида, от които 3 вида от разред Опащати земноводни (*Caudata*) и 7 вида от разред Безопащати земноводни (*Anura*). Влечугите са представени с 15 вида, от които 3 вида от разред Костенурки (*Testudines*) и 12 вида от разред Люспести (*Squamata*) (5 вида от подразред Гущери (*Sauria*) и 7 вида от подразред Змии (*Serpentes*). Отнесено към видовия състав на херпетофауната на национално ниво, това означава, че в ПР се срещат съответно 43 % и 39 % от известните видове земноводни и влечуги в България.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Не са установени конкретни фактори, които действат отрицателно върху херпетофауната.

Видове, обект на специални мерки

Природозащитният статус на видовете земноводни и влечуги е представен в **Приложение № 2, таблица № 1.14.3-2**. Най-голяма консервационна тежест ($KT \geq 5$) имат трите вида костенурки, Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*) и Южен гребенест тритон (*Triturus karelinii*). На територията на ПР не са установени реални заплахи за тях или за други видове, следователно предприемане на специални мерки не е необходимо.

Списъци с установени видове

Таксономичният списък е даден в **Приложение № 2, списък № 6**.

1.14.4 Птици

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните проучвания са проведени през м. септември и октомври 2014 г. В резултат на теренните проучвания са установени следните 6 вида: голям синигер (*Parus major*), кос (*Turdus merula*), горска зидарка (*Sitta europea*), голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major*), елов певец (*Phylloscopus collybita*), черен кълвач (*Dryocopus martius*) и сойка (*Garrulus glandarius*).

Списъци по литературни източници за допълване данните за птиците.

Списъкът за видовия състав на ПР е допълнен и от данни от Стандартния формуляр на ЗЗ “Котленска планина” (BG0002029), от Орнитологично важно място “Котленска планина” (Костадинова и Граматиков, отг. ред., 2007) и от данните по проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове–фаза I”.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

В таблицата на **Приложение № 2, таблица № 1.14.4-1** е представен списък на видовете птици, срещащи се в поддържания резерват (52 вида) по литературни източници и от теренните наблюдения, техния консервационен статус в национален и международен план и техния статус в поддържания резерват: Г - гнездящ/размножаващ се (В- вероятно гнездене, С - сигурно гнездене), П - постоянен, М - мигриращ, З - зимуващ, Сл - случаен).

За поддържания резерват са характерни видовете птици, обитаващи широколистни и смесени гори. Поддържаният резерват попада в най-западния дял на Източна Стара планина, поради което е възможно в билните части над поддържания резерват да бъдат наблюдавани ята на мигриращи птици.

Установените видове птици в поддържания резерват представляват 14% от българската орнитофауна (409, Ivanov et al., 2009).

В поддържания резерват 98,1% от видовете са защитени по Закона за биологичното разнообразие (48 вида са включени в Приложение 3) и 47 вида са включени в Бернската конвенция. Тринадесет от видовете са включени в Приложение 1 на Директива 2009/147/ЕО, 9 вида влизат в ЧК на РБ (2011). Единствено полубеловратата мухоловка е част от световния Червен списък в категория “почти застрашен” (NT). С най-голяма консервационна тежест (КТ= 9) са два вида: малък ястреб и сив кълвач. 58% от видовете са размножаващи се на територията на поддържания резерват, а 40% са постоянни (**Приложение 2, Таблица № 1.14.4-1**).

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Не са установени отрицателни антропогенни фактори.

Видове обект на специални мерки

Видовете, за които трябва да се вземат специални мерки са определени по тяхната консервационна тежест. С най-голяма консервационна тежест (КТ=9) са два вида: малък ястреб и сив кълвач.

Общи мерки за цялата орнитофауна:

Проучвания на биологията и екологията на видовете с висок консервационен статус в ПР и изискванията им към местообитанията.

Зоогеографска характеристика на гнездящата орнитофауна

Зоогеографската характеристика на орнитофауна на поддържан резерват „Ардачлъка“ е извършена по Voous (1960), по който е определен и зоогеографският произход на птиците в него. Резултатите са представени на таблицата в **Приложение №**

2, таблица № 1.14.4-2. Видовете птици в поддържания резерват принадлежат към 9 зоогеографски области. С най-много видове е представен палеарктичния тип фауна (18 вида), следван от европейския (13), европейско-туркестанския (10) и т.н.

Видове с намаляваща численост, причини

Няма данни за видове птици с намаляваща численост.

Списъци с установените видове

Таксономичен списък на видовете птици е представен в **Приложение № 2, списък № 6.**

1.14.5 Бозайници

Теренни изследвания

Теренните проучвания и събирането на информация е направено през месеците септември и октомври 2014г. В **Приложение № 2, таблица № 1.14.5-1** са представени източниците на информация и прилаганите методи за установяване на видовото разнообразие на бозайната фауна (включително и на видовете обект на лов) на територията на поддържания резерват „Ардачлъка“ и района. Присъствието на видове се потвърждава главно с прилагането на косвени методи (следа от жизнената дейност, звуци и др.) и литературни източници, отнасящи се до разпространение на голяма част от видовете и техните ареали на територията на ПР. Характерно за прилепната фауна е, че присъствието на видове се потвърждава предимно с прилагането на косвен метод – записване на ехолокационни звуци с ултразвуков детектор и разчитането им.

Видово разнообразие

На територията на поддържан резерват „Ардачлъка“ и района са установени 25 вида бозайници (без прилепи), които представляват 30% от видовете, срещани в страната, от 12 семейства, обединени в 5 разряда. Разред Гризачи (*Rodentia*) е представен с 8 вида, Разред Зайцевидни (*Lagomorpha*) с 1 вид, Разред Хищници (*Carnivora*) със 8 вида, Разред чифтокопитни (*Artiodactyla*) с 3 вида и Разред Насекомоядни (*Insectivora*) с 3 вида.

Може да се допусне, че резерватната територия, заедно със ЗМ, се обитава от 10 вида прилепи или 30,3 % от общо 33 вида в България, като 1 вид принадлежи към семейство Подковоноси (*Rhinolophidae*) и 9 към сем. Гладконоси (*Vespertilionidae*) (**Приложение № 2, списък № 6**). За установените пещерни видове, тези райони предоставят хранителна база и временни убежища.

На територията на поддържан резерват „Ардачлъка“ бозайната фауна все още не е напълно проучена.

Терени и пещери в съседство, важни за опазване на прилепи

На около 5-6 km югоизточно от границите на поддържания резерват се намира голям комплекс от пещери наричани Кипиловски карстов район, където е и третата по дълбочина пропадна пещера в България - "Голямата яма 3" с дълбочина 350 m. За съжаление районът не е добре проучен по отношение на прилепната фауна и няма съобщения за присъствие на определени видове.

На около 8-12 km югоизточно от границите на поддържания резерват се намира друг голям комплекс от пещери, където има значими пещерни местообитания на прилепна фауна. Това са: "Приказна", "Орловата пещера", "Голямата Дряновска пещера", "Долната Дряновска пещера" и "Билерника". През годините е съобщавано за присъствие на 10 целеви вида, но поради голямото отстояние и местоположение (намират се от южната страна на билото), вероятността прилепите да прелитат до ПР не е голяма.

Най-близката пещера с регистрирано прилепно присъствие е "Луцифер" и отстои на около 8 km югоизточно от границите на поддържания резерват. Там през годините са регистрирани 5 вида прилепи Голям нощник (*Myotis myotis*), Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), Дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*) и Остроух нощник (*Myotis blythii*). Допуска се с малка вероятност пещерни видове да прелитат това разстояние както за храна, така и за формиране на временни летни колонии.

Теренни проучвания на бозайниците, обект на лов

Проучването на ловните бозайници е извършено през м. септември и октомври 2014 г. със стандартните методи, приложени към бозайната фауна. (Приложение № 2, Таблица № 1.14.5-1.)

Наблюдавани бозайници – обект на лов:

- Сърна (*Capreolus capreolus* L.) – косвено (следи)
- Дива свиня (*Sus scrofa* L.) - косвено (ровеща дейност)
- Вълк (*Canis lupus* L.) – косвено (литературни източници)
- Див заек (*Lepus europaeus* Pall.) - косвено (изпращания)
- Катерица (*Sciurus vulgaris* L.) – косвено (литературни източници)
- Лисица (*Vulpes vulpes* L.) - косвено (анкета, литературни източници)

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

- Чакал (*Canis aureus*) - косвено (анкета, литературни източници)

Независимо от относително обширната територия, за съществуването на популации на едри бозайници и хищници не съществуват условия за функциониране на напълно самостоятелна, естествена, самоподдържаща се система. Почти всички изследвани видове имат индивидуални или стадни територии, обхващащи едновременно както територия от ПР, ЗМ, така и от територии, които не са предмет на опазване.

Литературни източници за допълване на данните

Конкретни фаунистични изследвания върху бозайниците в ПР „Ардачлъка“ няма. Единствен източник на информация е „План за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“ (2001) в който се съобщават общо 45 вида бозайници без да се конкретизират отделни видове и още по-малко начинът по който те са били установени. Списъкът за видовият състав на поддържаения резерват е допълнен от данни от Стандартния формуляр на ЗЗ „Котленска планина“ (BG0000117).

Публикувани конкретни научни изследвания на прилепната фауна за територията на ПР „Ардачлъка“ не са открити. Данни за видове в относителна близост до ПР и ЗМ съществуват в трудовете на Benda et al. (2003), Иванова (2005), Ivanova (2005) и Бешков (1993). Според авторите през годините в района са регистрирани: Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), Голям нощник (*Myotis myotis*), Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), Нощник на Натерер (*Myotis nattereri*), Дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*) и Остроух нощник (*Myotis blythii*). За посочените видове може да се допусне, че ползват резерватната територия за временни убежища и хранителен биотоп.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Потенциален отрицателно действащ фактор върху бозайната фауна е браконьерството.

Необходим е строг контрол и охрана на територията на ПР.

Отрицателно действащи фактори за дендрофилните видове прилепи е отстраняването на стари дървета с хралупи. За всички останали видове, най-съществена заплаха е унищожаване на хранителните биотопи.

При теренните проучвания не са забелязани подобни въздействия.

Видове обект на специални мерки

Природозащитният статус на видовете бозайници е представен в **Приложение № 2, таблица № 1.14.5-2**. Най-голяма консервационна тежест ($KT \geq 5$) имат Европейския вълк (*Canis lupus*) и Дивата котка (*Felis silvestris*). Реална заплаха за тях и за други

видове е браконьерството. Необходими са мерки за ограничаването му и ефективна охрана.

Поради ниския си размножителен потенциал, високото им място в хранителните вериги и колониалния си начин на живот, прилепите са много силно уязвима група бозайници. По редица причини, числеността им в много от известните в миналото колонии намалява, разрушени или са станали непригодни редица техни убежища, влошени са качествата на местообитанията и е редуцирана хранителната им база. Това отрежда на прилепите висок консервационен статус според националното природозащитно законодателство и международни конвенции (**Приложение № 2, таблица № 1.14.5-3**).

С най-голяма “Консервационна тежест” (КТ=5) за територията на ПР, ЗМ и района, са 6 вида прилепи - Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), Остроух нощник (*Myotis blythii*), Дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersii*), Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), Дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*) и Голям нощник (*Myotis myotis*). Не са установени реални заплахи за нито един от посочените видове, следователно за района на ПР „Ардачлъка“ не са необходими специални мерки за опазване на прилепната фауна.

Списъци с установени видове;

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2, списък № 6**.

В **Приложение № 2, таблица № 1**, е дадена матрицата за определяне на КТ на видовете от групата на фауната по българското законодателство и европейски директиви.

КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.15 ПОЛЗВАНЕ НА РЕЗЕРВАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ

1.15.1 Население и демографска характеристика на община Котел, област Сливен

1.15.1.1 Брой население, възрастова и образователна структура и демографски процеси

Към 2011 г. населението на община Котел е 19 391 жители и представлява 9,8 % от населението на Сливенска област както и 0,26 % от населението на страната. Общината обхваща територия от 858,1 km². По територия и брой на населението тя е трета по големина в Сливенска област със средна гъстота на населението 22,6 души на km². Гъстотата на населението е доста по-ниска от средната за страната – 66,34 души на km².

Населението според местоживееене е изключително селско и е разпределено неравномерно по селата. С население под 100 души са 4 села, а с над 1 000 души – 2 села.

По данни на НСИ през последните години се наблюдава бавно намаляване на броя на населението като през 2011 г. то е с 2 105 души по-малко спрямо началото на анализирания период. Така цитираните данни са резултат от миграцията към големите градове в търсене на работа и ниския естествен прираст. Броят на жителите в селските райони е намалял с 1 153 души, а в градовете – с 952 души. В Таблица 1.15.1-1 са представени демографските промени в общината през последните години.

Таблица 1.15.1-1 Демографски промени в Община Котел

Години	Общо жители на общината (брой)	В градовете (брой)	В селата (брой)
2004	21 496	6 750	14 746
2005	21 320	6 666	14 654
2006	21 195	6 562	14 633
2007	20 881	6 444	14 437
2008	20 681	6 366	14 315
2009	20 338	6 232	14 106
2010	19 877	6 066	13 811
2011	19 391	5 798	13 593

Източник: Национален статистически институт

В Таблица 1.15.1-2 е представена възрастова структурата на населението от общината за 2011 г.

Таблица 1.15.1-2 Население в община Котел по населено място и възраст към 2011 г.

Населено място	Общо	Под трудоспособна възраст			В трудоспособна възраст										Над трудоспособна възраст				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
Котел	19391	1098	1130	1123	1219	1269	1272	1315	1333	1304	1308	1300	1306	1291	1088	818	663	368	186
гр. Котел	5798	221	245	291	327	321	321	367	429	412	386	426	478	492	408	267	207	139	61
с. Боринци	146	4	5	7	11	9	7	10	5	11	13	11	6	6	12	14	5	9	1
с. Братан	8	-	-	-	2	-	-	-	1	1	-	1	-	1	2	-	-	-	-
с. Градец	3759	369	401	336	299	290	287	277	221	222	231	183	180	166	113	89	53	26	16
с. Дъбова	16	-	1	1	-	1	1	1	1	1	1	-	1	2	4	-	-	1	-
с. Жеравна	413	9	14	17	12	10	9	21	34	30	29	28	32	42	46	31	28	15	6
с. Катунце	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2	1	5	3	4	5	-
с. Кипилово	569	15	18	14	19	30	23	22	27	30	34	49	51	54	41	55	43	32	12
с. Малко село	596	40	37	37	43	49	51	47	43	48	52	43	30	24	23	12	8	6	3
с. Медвен	212	2	5	17	35	17	4	3	9	13	13	12	13	24	14	9	9	5	8
с. Мокрен	876	59	58	50	48	56	65	54	49	47	63	47	53	67	49	38	40	26	7
с. Нейково	347	4	5	6	16	10	6	12	21	12	18	15	27	28	40	33	59	21	14
с. Орлово	173	7	6	10	16	7	9	9	17	11	10	5	13	16	16	13	5	2	1
с. Остра могила	151	4	2	7	10	12	10	5	7	9	22	17	11	7	9	9	8	1	1
с. Пъдарево	583	38	34	38	30	33	22	32	37	27	20	37	37	45	33	48	38	20	14
с. Седларево	38	1	1	3	-	1	1	1	1	1	4	1	4	2	5	4	3	4	1
с. Соколарци	498	26	15	24	35	38	38	45	40	39	38	40	32	36	20	13	11	6	2
с. Стрелци	440	12	20	23	35	35	29	24	33	43	40	33	30	19	28	18	13	4	1
с. Тича	982	35	43	57	53	65	58	72	76	71	65	74	80	70	59	50	31	16	7
с. Топузево	126	9	4	7	7	8	13	11	8	6	6	15	10	7	3	4	2	4	2
с. Филаретово	604	34	27	31	37	33	55	55	35	46	48	46	44	29	34	18	21	4	7
с. Ябланово	3030	209	189	147	184	244	263	247	239	224	212	214	172	153	124	90	75	22	22

Източник: Национален статистически институт

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

В град Котел живеят 5 798 души. В селата 13 593 души, което е близо 70 % от цялото население на общината, от които 9 563 мъже и 9 828 жени. В две от населените места няма деца до 14 годишна възраст. В други десет села детското население е под 10 деца в селото, което е рисков фактор за успешното социално включване на тези деца.

Според данни на НСИ относителният дял на жените в населението е по-голям от този на мъжете като тази тенденция се запазва в градовете и селата през последните години. През 2011 г. жените в община Котел са с 265 повече от мъжете.

Демографските процеси в общината се развиват така, както в областта и в страната с малки различия.

Възрастовото състояние на населението на общината за 2011 г. е следното (Таблица 1.15.1-2):

- Под трудоспособна възраст (деца до 19 г.) – 3 351 души или 17,28 %;
- Трудоспособна възраст (от 19 до 64 г.) - 12 917 лица или 66,61 %;
- Над трудоспособна възраст – 3 123 лица или 16,12 %;

Броят на младите хора и на хората в трудоспособна възраст в община Котел през последните години намалява. Въпреки това структурата на населението по възрастови групи е по-благоприятна от средните стойности на показателя за страната и близка до тази на областта и на Югоизточен район.

Раждаемост, смъртност, естествен прираст и механичен прираст

Разликата между раждаемостта и смъртността представлява естественият прираст на населението, който се определя в промили. В следващите Таблицы 1.15.1-3 и 1.15.1-4 са представени коефициентите на раждаемост и смъртност за област Сливен.

Таблица 1.15.1-3 Коефициенти на раждаемост, област Сливен, 2013 г., (‰)

Показател	Общо	Град	Село
Коеф.на раждаемост	12,1	10,6	14,8

Таблица 1.15.1-4 Коефициенти на смъртност, област Сливен, 2013 г., (‰)

Област	Смъртност (на 1 000 души от населението)			Детска смъртност (на 1 000 живородени)		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Момчета	Момичета
Сливен	14,3	15,5	13,1	12,8	14,2	11,3

Общо за областта коефициентът на раждаемост е 12,1 ‰, а коефициентът на смъртност е 14,3 ‰, като по-голяма е смъртността при мъжете в сравнение с тази при жените. Наблюдава се отрицателен естествен прираст на населението за 2013 г.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

В следващата **Таблица 1.15.1-5** е проследен естественият прираст на населението на община Котел 2004-2010 г.

Таблица 1.15.1-5 Естествен прираст на населението на община Котел 2004-2010 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2004	275	141	134	289	148	141	-14	-7	-7
2005	301	143	158	289	159	130	12	-16	28
2006	303	173	130	308	153	155	-5	20	-25
2007	295	145	150	266	161	105	29	-16	45
2008	322	173	149	280	146	134	42	27	15
2009	286	147	139	289	152	137	-3	-5	2
2010	279	142	137	306	161	145	-27	-19	-8

Източник: Национален статистически институт

Броят на живородените деца след положителните величини през 2005 г. и 2007-2008 г. намалява и се връща до стойностите, отчетени в началото на анализирания период. Основна причина за отрицателния естествен прираст е отлива на млади хора в детеродна възраст към по-големите индустриално-административни центрове на страната.

Съществено влияние върху броя и структурата на населението оказва и механичният прираст, който показва отрицателни стойности в община Котел за 2013 г. (**Таблица 1.15.1-6**) Той е формиран като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от общината.

Таблица 1.15.1-6 Механично движение на населението през 2013 г. по общини и пол

Община	Заселени			Изселили			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Котел	173	64	109	358	164	194	-185	-100	-85

За 2013 г. се наблюдава по-висок отрицателен механичен прираст при мъжете в сравнение с този при жените. Общият извод, който се налага е, че населението на общината намалява.

Етническа структура на населението

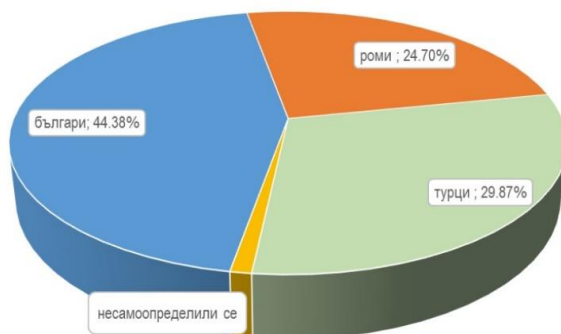
Етническата характеристика на общината е следната:

- българско население – 44,38%
- роми – около 24,70 %

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- турци – около 29,87 %
- несамоопределили се – 1,05 %

Фигура 1.15.1-1 Структура на населението в община Котел

С най-голяма концентрация на турско население (2 688 души) е с. Ябланово, а с най-много ромско население (2 970 души) – с. Градец.

В **Таблица 1.15.1-7** е представено разделението на населението според етническа група и възраст.

Таблица 1.15.1-7 Население според етническа група и възраст

Община Етническа група	Общо	Възраст в навършени години							
		0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 и повече
Котел	19 391	2 228	2 342	2 541	2 648	2 612	2 606	2 379	2035
<i>В т.ч. отговорили</i>	17 954	1 973	2 146	2 346	2 438	2 436	2 413	2 243	1 959
Българска	7 024	439	613	653	769	922	1 075	1 249	1 304
Турска	5 739	562	646	918	890	890	824	609	454
Ромска	4 790	891	833	749	752	593	466	347	159
Друга	205	9	15	14	-	23	42	-	-
Не се самоопределят	142	72	39	12	-	8	6	-	-

Образователна структура на населението

Образователната структура на населението е представена в следващата **Таблица 1.15.1-8**.

Таблица 1.15.1-8 Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование, пол и възраст

Община и Възраст	Общо	Степен на завършено образование				Незавършено образование	Никога непосещавали училище	Дете
		Висше	Средно	Основно	Начално			
Котел	17826	936	4160	6595	3423	1834	794	84

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Община и Възраст	Общо	Степен на завършено образование				Незавършено образование	Никога не посещавали училище	Деце
		Висше	Средно	Основно	Начално			
7-14	1786	-	-	96	641	895	70	84
15-19	1219	-	94	760	219	104	42	-
20-29	2541	120	830	909	423	186	73	-
30-39	2648	176	728	1104	434	153	53	-
40-49	2612	185	816	1083	360	113	55	-
50-59	2606	200	774	1029	406	106	91	-
60-69	2379	154	579	947	437	133	129	-
70 и повече	2035	101	339	667	503	144	281	-

Демографският фактор се отразява също и върху броя на децата в училищна възраст, което не дава възможност да се покриват изискванията на Наредба № 7 за пълняемост на паралелките и групите и води до намаляване на броя им. За периода 2004-2010 г. броят на учащите се е намалял с 365 деца.

Както се вижда от таблицата преобладаващата част от населението на общината е с основно образование, следвано от средното и едва 936 души са с висше образование.

1.15.1.2 Характеристика на структура и тенденции на трудовата заетост за селищата в района на резервата и общините

В Таблица 1.15.1.2-1 е представена икономическата активност на населението на Община Котел по класове на дейност за 2011 г.

Таблица 1.15.1.2-1 Заети лица на 15-64 навършени години по класове икономически дейности, местоживееене и пол, община Котел, 2011 г.

Класове икономическа дейност	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Селско, горско и рибно стопанство	1304	920	384	132	107	25	1172	813	359
Добивна промишленост	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост	446	204	242	106	54	52	340	150	190
Производство и разпределение на ел. и топлинна енергия и газообразни горива	36	31	5	25	20	5	11	11	-
Доставяне на води: канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	114	72	42	46	31	15	68	41	27
Строителство	393	382	11	83	77	6	310	305	5

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Класове икономическа дейност	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	436	200	236	186	81	105	250	119	131
Транспорт, складиране и пощи	125	95	30	47	35	12	78	60	18
Хотелиерство и ресторантьорство	188	76	112	107	48	59	81	28	53
Създаване и разпространение на информация, творчески продукти; далекосъобщения	17	11	6	10	-	-	7	-	-
Финансови и застрахователни дейности	26	9	17	24	9	15	-	-	-
Операции с недвижими имоти	4	-	-	4	-	-	-	-	-
Професионални дейности и научни изследвания	23	7	16	13	4	9	10	-	-
Административни и спомагателни дейности	68	50	18	39	28	11	29	22	7
Държавно управление	357	178	179	207	95	112	150	83	67
Образование	383	95	288	205	53	152	178	42	136
Хуманно здравеопазване и социална работа	211	53	158	161	43	118	50	10	40
Култура, спорт и развлечения	60	18	42	34	13	21	26	5	21
Други дейности	50	19	31	26	14	12	24	5	19
Дейности на домакинства като работодатели	24	12	12	7	-	7	17	12	5
Дейности на екстериториални организации и служби	19	8	11	6	-	-	13	-	-
Непосочена	14	9	5	8	-	-	6	-	-

Както се вижда от **Таблица 1.15.1.2-1** най-голям брой от населението на общината е съсредоточен в клас икономическа дейност *Селско, горско и рибно стопанство* – 6,7 % като 70,6 % от заетите в този клас са мъже. Следващият клас икономическа дейност по заетост е клас *Преработваща промишленост*, където са ангажирани 2,3 % от населението на общината, от които 54,3 % са жени. Най-малък дял

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

от населението е ангажиран в клас икономическа дейност *Операции с недвижими имоти* – 0,02 %.

1.15.1.3 Основни дейности на населението, ангажирано в туристическото обслужване, земеделие, риболов, лов, животновъдство, културно - исторически паметници, народни занаяти и традиционни производства и др.

Населението има опит в отглеждането на тютюн, трайни насаждения /лозя/ и животни. Липсва съвет по туризъм, който да провежда единна политика в сферата на туризма, както в частния, така и в общинския сектор.

Информация по т. 1.15.1.3 е представена в Таблица 1.15.1.2-1.

1.15.2 Селищна мрежа

Община Котел е разположена в Югоизточна България, като на север тя граничи с Община Омуртаг, на северозапад с Община Антоново, на запад с Община Сливен, а на юг с Община Стралджа, на изток с Община Сунгурларе, на североизток с Община Върбица.

В общината са включени 22 населени места (1 град и 21 села): гр. Котел – административен център на общината и селата: Боринци, Братан, Градец, Дъбова, Жеравна, Катунисе, Кипилово, Малко село, Медвен, Мокрен, Нейково, Орлово, Остра могила, Пъдарево, Седларево, Соколарци, Стрелци, Тича, Топузево, Филаретово, Ябланово.

Фигура 1.15.2-1 Карта на Община Котел

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

По територия и брой на населението Община Котел е трета по големина в Сливенска област – 858, 306 km². Отдолу е представена площта на населените места от общината.

- гр. Котел – 131,519 km ²	- с. Нейково – 76,205 km ²
- с. Боринци – 22,786 km ²	- с. Ниска поляна
- с. Братан – 65,224 km ²	- с. Орлово – 6,315 km ²
- с. Дъбова – 6,877 km ²	- с. Остра могила – 18,561 km ²
- с. Филаретово – 7,758 km ²	- с. Пъдарево – 21,454 km ²
- с. Градец – 46,099 km ²	- с. Птичари
- с. Жеравна – 52,989 km ²	- с. Седларево – 16,662 km ²
- с. Каменна	- с. Соколарци – 5, 225 km ²
- с. Катунище – 15,058 km ²	- с. Стрелци – 31,414 km ²
- с. Кипилово – 83,573 km ²	- с. Тича – 52,871 km ²
- с. Малко село – 6,981 km ²	- с. Топузево – 3,859 km ²
- с. Медвен – 79,224 km ²	- с. Върлище
- с. Мокрен – 78,701 km ²	- с. Ябланово – 28,727 km ²

Граничното положение на общината между Северна и Южна България се оценява като благоприятно от гледна точка на възможностите за нейното икономическо развитие.

1.15.3 Техническа инфраструктура, застроени площи и сгради

Техническата инфраструктура обхваща материално-техническата мрежа и съоръженията на четири основни инженерни системи – транспортна, енергийна, водоснабдителна и съобщителна.

Транспортна инфраструктура

Пътната мрежа в общината е добре развита. Изградени са пътища, които са добър потенциал за осъществяването на трудовите, туристическите и икономически връзки между населените места. Пътищата в планинските райони са все още трудно проходимы при зимни условия. Пътната мрежа се нуждае от обновление, модернизация и извършване на геозащитни мероприятия.

Гъстотата на пътната мрежа в km/km² е близка до средната за областта: 0,310, при средно за област Сливен – 0,345 и до средната за страната – 0, 333 km/km². Този показател потвърждава добрата транспортна достъпност на населените места в общината.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

На територията на общината се намира транспортният възел „Петолъчката“. Котел се намира на пътя, свързващ Южна със Северна България – Котленският проход, имащ важно значение в неговото развитие.

За подобряване на пътната инфраструктура през последните години община Котел е реализирала следните проекти:

- Основен ремонт на път Котел – м. Чутурка;
- Основен ремонт на път с. Боринци;
- Основен ремонт на път м. Моллов мост – Нейково;
- Изграждане на общински път на границата с Община Сливен-Боринци-Стрелци, III-184/II-48 Кипилово / (IV);
- Изграждане на Общински път II-48 (Котел-Градец), Жеравна IV-48034 (Моллов мост);
- Изграждане на вътрешна пътна мрежа в селата: Филаретово, Кипилово, Малко село и Тича.

От пътищата от IV-класната пътна мрежа, която е общинска собственост, след Сливен, с най-голяма дължина са пътищата на територията на община Котел със 143,1 km, община Нова Загора със 127,9 km. По-голямата част от пътищата са с трайна настилка, но тя е износена и наличните габарити, укрепителни и защитни съоръжения в повечето случаи не отговарят на съвременните изисквания.

Маркировката и знаковото стопанство са занемарени и затрудняват движението и ориентацията. Друг проблем са активните свлачищни процеси, които са заплаха за прекъсване на пътните връзки между населените места.

Транспортната система е добре развита, но важен проблем е рехабилитацията и основният ремонт на голяма част от третокласната и четвъртокласната пътна мрежа. Лошо е състоянието на пътищата от трети и четвърти клас, както и на уличната мрежа – тротоари и улични настилки. Не е изградена инфраструктура до редица атрактивни природни забележителности и исторически обекти.

Град Котел не е свързан с железопътна мрежа.

Енергийна система

Всички селища на територията на общината са електрифицирани. Енергийната система в общината е добре развита и способна да поеме натоварвания, което може да стимулира бъдещото икономическо развитие, но електропреносната мрежа се нуждае

от доизграждане и реконструкция, особено в районите с потенциал за развитие на туризъм. Много ВЕИ са със значителен потенциал в региона.

За повишаване на енергийната ефективност община Котел е започнала изпълнението на проект „Подмяна на улично и обществено осветление на територията на община Котел“ по ПРСР. Стартирало е и внедряване на модели за ползване на алтернативни източници на енергия в общински сгради.

Водостопанска система

Водостопанската система е обслужваща система, свързана с всички сфери на икономиката и с бита. Основни подсистеми на водостопанската система са: питейно-битово водоснабдяване, отвеждане и пречистване на отпадъчни води, хидромелиорации, хидроенергетика.

На територията на община Котел няма качествени водоизточници. Наличните не се ползват рационално, поради което съществува риск от режим на водата в някои от населените места. Недостиг на питейна вода има в с. Градец, с. Тича, гр. Котел, с. Седларево и с. Нейково.

Системните проблеми във водоснабдяването се дължат на намален дебит на карстовите извори, захранващи водоснабдителната система.

Канализационната мрежа не е изцяло изградена. Особено в малките населени места, където се използват септични ями и попивни кладенци. Липсват пречиствателни съоръжения за отпадни води като същите се заустват в преминаващите реки.

Съобщителна система

Тя обхваща комплекс от технически съоръжения, мрежи и дейности, които осъществяват далекосъобщенията, пощенските услуги, радиоразпръскването и телевизионните предавания. Подсистемата на далекосъобщенията обхваща телефонните и телеграфни услуги и мрежи.

Всички населени места в общината имат изградена телекомуникационна мрежа. Все още Общината изостава в интернет комуникациите. Повечето от селата нямат достъп до Интернет услугите.

Отопление

Към момента община Котел не е газифицирана. Битовото отопление през зимния сезон става чрез твърдо гориво (основно дърва и в незначителни количества въглища). Няма точни данни за изгорените от населението количества твърди горива.

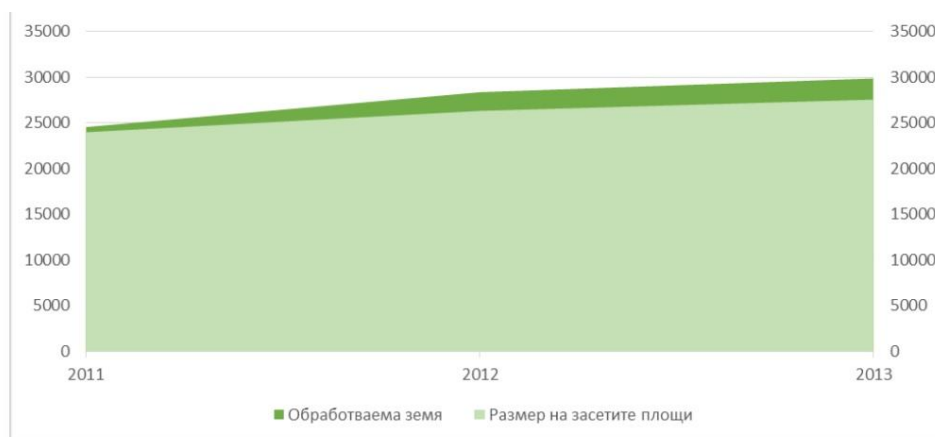
1.15.4 Селско стопанство

1.15.4.1 Описание на земеделските земи в прилежащата територия по вид на площите, заети с обработваеми земеделски земи, горска растителност, естествени ливади и пасища

Селското стопанство е основен отрасъл на икономиката в община Котел. Природно-климатичните условия и преобладаващият планински релеф предопределят структурата на селскостопанските дейности.

В общината пасищата заемат голям процент от земеделските земи, като за периода 2007-2011 г. използваните пасища са се увеличили от 9 000 dka на 10 000 dka, от общо 37 050 dka ливади.

Основните култури, които се отглеждат са зърнени и технически. По данни на общинската служба по земеделие – гр. Котел, обработваемите площи се увеличават непрекъснато, като са достигнали до 29 895 dka през 2013 г. Размерът на засетите площи също непрекъснато се увеличава и от 24 000 dka през 2011 г. достига до 27 575 dka през 2013 г. (Фигура 1.15.4-1).

Фигура 1.15.4-1 Обработваеми площи 2011-2013 г.

От общо 4 500 dka трайни насаждения през 2007 г. през 2011 г. вече само лозята са 4 500 dka, а овощните градини заемат 1 148 dka.

➤ Площи на земеделските земи по структура на културни видове – трайни насаждения, зеленчукови градини, полски култури

По данни на Министерство на земеделието и храните през 2013 г. зърнените култури (вкл. за фураж) представляват 6,7-14,9 % от площта на област Сливен. Относителният дял на маслодайните култури е 0,8-4,3 % спрямо площта на Област Сливен. Пшеницата представлява 8,8-14,6 %, ечемик – 0,6-1,5 %, царевица - 0,0 -1,2 %, слънчоглед – 3,8-9,0 %.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Трайните насаждения представляват 1,9-3,3 % от общата площ на областта (Таблица 1.15.4-1).

Таблица 1.15.4-1 Основна заетост на територията на област Сливен през 2013 г., ha

Област Сливен	
Зърнени (вкл. за фураж)	49714
Маслодайни	32060
Технически	507
Зеленчуци и оранжерии	406
Ливади и едногодишни фуражи (без царевица)	2334
Угари	2841
Обработваема земя	87862
Семейни градини	-
Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	62193
Трайни насаждения	8725
Използвана земеделска площ	158780
Площ със селскостопанско предназначение	163954

1.15.4.2 Други селскостопански дейности, практикувани в прилежащата територия

Животновъдството е втори основен подотрасъл на селското стопанство в общината. Доброто зърнено и фуражно производство предопределят развитието на говедовъдство, свиневъдство и птицевъдство, а наличието на много добри пасища и ливади в планинската и полупланинската част са условие за развитие на овцевъдство и месодайно говедовъдство.

В животновъдството се наблюдава тенденция на увеличаване броя на едрите преживни животни (Таблица 1.15.4-2), като в същото време се запазва отглеждането на кози, овце, пчелни семейства, зайци и други – типични за района. В ход е модернизация на фермите и окрупняване на стадата, което води до по-голяма ефективност на дейността на стопанствата.

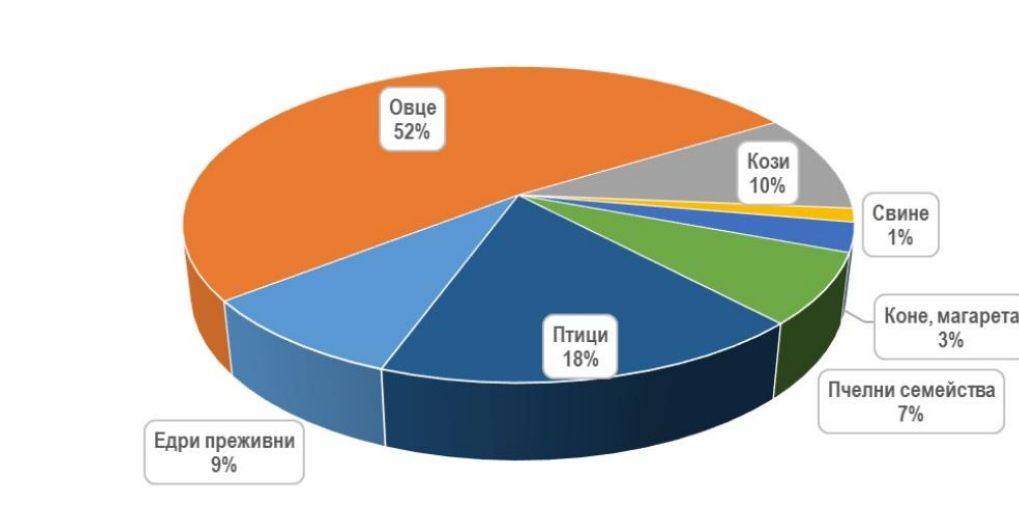
Таблица 1.15.4-2 Брой селскостопански животни

Видове селскостопански животни		2012	2013
Едри преживни	Общо	2 900	2 991
	Крави	1 909	2 600
	Телета	991	391
Овце	Общо	17 655	17 439
	Овце-майки	14 033	13 637
	Агнета	3 622	3 802
Кози	Общо	3 511	3 398

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Видове селскостопански животни		2012	2013
	Кози-майки	3 511	2 443
	Ярета	-	955
Свине	Общо	629	471
Коне, магарета	Общо	1 108	1 005
Пчелни семейства		1 682	2 434
Птици		7 406	5 918

Следващата **Фигура 1.15.4-2** изобразява процентното съотношение на видовете селскостопански животни за община Котел.

Фигура 1.15.4-2 Процентно съотношение на видовете селскостопански животни

От селскостопанските животни на територията на Община Котел с най-голям дял са овцете, следвани от птици, кози, едри преживни животни, пчелни семейства, коне, магарета, свине.

Подробна информация за типа и начина на трайно ползване на земите в прилежащата на ПР защитена местност „Керсенлик“, е представена в **Приложение № 20**.

1.15.5 Горско стопанство

1.15.5.1 Информация за състоянието на горите

➤ Оценка на естественото възобновяване

В **Приложение № 4** е представена пълна информация за естественото възобновяване.

Таблица 1.15.5.1-1 Разпределение на площта на зрелите насаждения по пълнота и степени на възобновяване – поддържан резерват „Ардачлъка“ 2014

всички стопански класове	слабо 0 %-50 %	средно 51%-75 %	добро 76%-100 %	общо
пълноти	ha			
0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
0,3	5,3	0,0	0,0	5,3
0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
0,5	2,3	0,0	0,0	2,3
0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
0,7	12,8	0,0	0,0	12,8
0,8	41,1	0,0	0,0	41,1
0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
1,0	4,7	0,0	0,0	4,7
общо	66,2	0,0	0,0	66,2

От общата площ на поддържания резерват зрелите и презрелите насаждения са 66,2 ha и наличното в тях естествено възобновяване е слабо - с покритие 0-45 %.

Съставът на подраства повтаря състава на основния етаж за подотдел: № 39 а; ела 10 на 10 години с 30 % покритие е наличния подраст. В смесените иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на ела или 5 десети участие на елата и участие в състава на обикновен габър, обикновен смърч, обикновена череша и зимен дъб; в подотдели: 38 е; 39 в, д, ж; подрастът е само от обикновен ела с покритие съответно 50 %; 10 %; 30 % и 10 %. В смесените елово-смърчово-габъррови- насаждения подотдел: № 38 м; със състав см 4 ела 4 гбр 2; с площ 9,0 ha подрастът е гбр 4 ела 4 бк 2 с 40 % покритие - смърчът е изместен от широколистните. Зрелите издънкови насаждения, чисти или с преобладание на габър и участие в състава на ела, смърч, бук, зимен дъб са или без никакъв семенен подраст (подотдели: №39 и, к; или подрастът е с преобладание на ела (ела 8 бк 1 здб 1 за подотдел 39 з; с 30 % покритие) и смесен характер, наподобяващ основния състав: № 38 ж; с площ 9,5 ha подраст гбр 4, ела 4, кл 1, бл 1 30 % покритие; 38 в; с площ 1,7 ha подрастът е гбр 7 ела 1, кл 1, срлп 1 с 40 % покритие.

За останалите насаждения, които не са зрели, има описан подраст също с покритие до 50%, както следва чистите или смесени с преобладание на габър издънкови насаждения са възобновени слабо, като елата заема от 4 до 8 десети участие в състава на подраства. Останалите десети са от шестил, явор, габър и зимен дъб. Подотдел: № 38 г; с площ 4,5 ha представлява чисто елово насаждение с 40 % покритие на подраства на 5 години – ела 4, гбр 4, кл 1, срлп 1.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

➤ **Санитарно състояние на горите - болести, снеговали, ветровали, суховършия и предвиждани/прилагани мерки**

Санитарното състояние е коментирано в **Приложение № 4**. Предвидените мерки за подобряване на санитарното състояние са санитарни сечи с интензивност 5-10 %, където е необходимо.

➤ **Наличие и участие на неместни дървесни видове**

Както се вижда от следващата **Таблица 1.15.5.1-2**, няма неместни видове в състава на насажденията в поддържан резерват "Ардачлъка".

Таблица 1.15.5.1-2 Сравнение на площта по сегашен видов състав и видове, подходящи за месторастенето – поддържан резерват „Ардачлъка“ 2014

дървесни видове	СЕГАШЕН СЪСТАВ		ПОДХОДЯЩ СЪСТАВ			
	залесена площ		залесена площ		дървопр. площ	
	ha	%	ha	%	ha	%
Бял бор	2,1	1,7	2,1	1,7	2,1	1,7
Смърч	6,1	4,8	6,1	4,8	6,1	4,8
Ела	26,8	21,2	26,8	21,2	26,8	21,2
Бук	1,2	0,9	1,2	0,9	1,2	0,9
Зимен дъб	4,6	3,6	4,6	3,6	4,6	3,6
Габър	81,9	64,7	81,9	64,7	81,9	64,7
Трепетлика	3,7	2,9	3,7	2,9	3,7	2,9
Череша	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Всичко	126,6	100,0	126,6	100,0	126,6	100,0

➤ **Наличие на девствени и вековни гори, стари и хралупати дървета**

Престарели са следните насаждения:

- Подотдел: № 38 е; с площ 5,9 ha 150 год, ела 9 cm 1;
- Подотдел: № 39 а; с площ 1,7 ha 150 год, ела 10;
- Подотдел: № 39 в; с площ 3,6 ha 150 год, ела 8 здб 1;
- Подотдел: № 39 д; с площ 2,1 ha 150 год, ела 5 гбр 4 чрш 1;
- Подотдел: № 39 ж; с площ 2,3 ha 150 год, ела 8 гбр 2.

Общата площ на презрелите елови насаждения е 15,6 ha. В тези насаждения единично се срещат и дървета с хралупи.

➤ **Горски пожари, гасене, възстановяване, противопожарни мероприятия;**

В **Приложение № 14** е направена разработка за защита на горските територии от пожари. Показано е разпределението на общата площ по класове на пожарна опасност и

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

е дадена ведомост за тях.

1.15.5.2 *Осъществени мерки по опазване и охрана на горскодървестната растителност през миналите периоди*

С плана за управление на поддържания резерват от 2001 г. няма предвидени сечи за подобряване на състоянието на горите.

1.15.6 *Лов, риболов, събиране на природни продукти*

1.15.6.1 *Места и райони, които в момента се използват за лов и риболов, извън границите на резервата в бившата буферна зона и констатирани нарушения на забраните (вид, брой, горещи точки), неправилно прилагане на лесоустройствени проекти, браконьерство. Брой и динамика на популациите на дивеча по видове в района*

На територията на ПР „Ардачлъка“ не се извършва спортен или промишлен риболов.

Анализът на състоянието на дивечовите ресурси на територията на Държавно горско стопанство „Котел“, р-н Кипилово е направен за пет годишен период от 2010 до 2014 година.

Числеността на ловните бозайници, които обитават постоянно или временно територията и имат пряко или косвено значение за ловното стопанство са представени в **Приложение 2, Таблица 1.15.6.1-1.**

Местата и районите, които в момента се използват за лов, извън границите на поддържания резерват и извън бившата буферна зона, са на юг-югоизток и в околностите на с. Кипилово.

Благороден елен. Пролетният запас в „ДГС Котел“ за 2010 г. е наброявал 9 животни, докато през 2014 г. възлиза на 129 броя. Броят на животните варира средно около 130 индивида.

Сърна. Пролетният запас на сърната за 2010 г. е бил едва 84 екземпляра, като рязко увеличава числеността си до 546 броя през 2014 г. На територията видът е разпространен повсеместно с неравномерна гъстота.

Дива свиня. Числеността ѝ през 2010 г. е била 117 броя, докато през 2014 г. нейната численост достига 584 индивида или увеличава броя си почти пет пъти. Разпространена е повсеместно.

Заяк. Запасът на заяка също показва много съществен растеж от 175 броя за 2010 г. достига до 1048 бр. за 2014 г., което е нарастване от около 6 пъти. Обитава

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

предимно по-големи открити площи в разкъсани горски масиви и крайнини на горите. Повсеместно разпространен.

Вълк. Пролетният запас през 2010 г. възлиза на 9 броя. През 2014 г. неговата численост се е увеличила около 6,5 пъти и е достигнала 59 броя. Обитава повсеместно територията на Странджа със значителна плътност.

Чакал. От 38 индивида, регистрирани през 2010 г. видът увеличава числеността си през отделните години и пролетния му запас е 189 екземпляра през 2014 г.

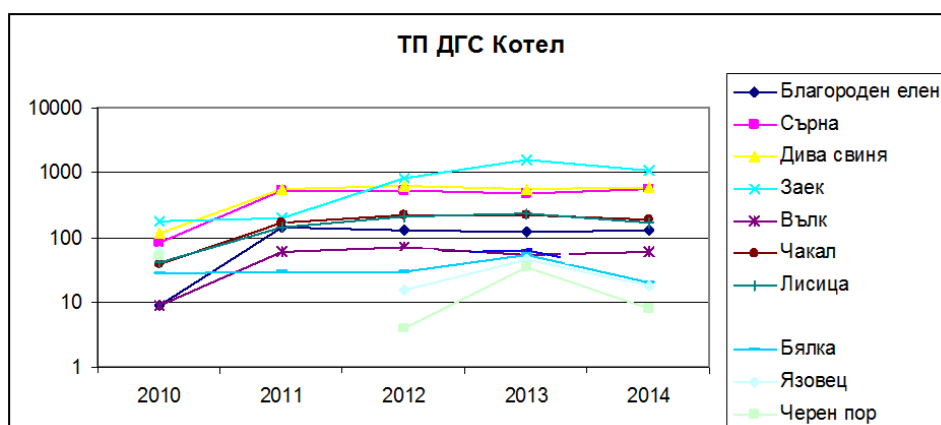
Подобна тенденция се наблюдава и при **лисицата**. Числеността ѝ нараства от 40 индивида през 2010 г., като пролетният запас за 2014 г. достига 167 броя. Обитава повсеместно територията.

Числеността на **белката** за последните четири години (2011-2014) остава относително постоянна, средно 25 индивида.

Язовецът - от 60 броя за 2011 г., намалява до 18 броя за 2014 година. Разпространен е повсеместно, с неравномерна гъстота.

При **черния пор** не може да се очертае тенденция. Числеността му силно варира от 50 индивида за 2010 г., спада на 4 през 2012 г., като през 2014 г. числеността му отново е ниска - 8 индивида.

Според данните от таксацията на ловните видове бозайници на **Фигура 1.15.6-1** е представена динамиката на числеността на техните популации.

Фигура 1.15.6-1 Динамика на популациите на ловните видове бозайници на територията на ТП ДГС Котел за периода 2010 – 2014 г.

В заключение, може да се каже, че при повечето от едрите копитни (благороден елен, сърна и дива свиня) се забелязва устойчива и трайна тенденция на съществено увеличаване на запасите им. Същото важи и за някои хищници - вълк, чакал, лисица. Запасите на язовеца и черния пор варират в големи граници.

През изминалия ревизионен период няма отбелязани случаи на браконьерство-незаконен лов, нарушения от добив на незаконна дървесина, неправилна паша и др.

Няма отбелязани случаи на неправилно прилагане на лесоустройствения проект за територията на бившата буферна зона – сега защитена местност “Керсенлик”.

За всички животински видове при ловуване е необходимо да се спазват условията на “Закона за биологичното разнообразие” в сила от 01.10.2007 г. особено чл. 37 - защитени видове, чл. 38 - умишлено улавяне, безпокоене, увреждане на местообитанията, вземане на мъртви екземпляри, препариране и др., чл. 41 – режим на регулирано ползване и приложения № 3, № 4, № 5.

1.15.6.2 Данни (видове и количества) за събиране на природни продукти, ако има данни за нарушения в резервата и в бившата буферна зона

Липсват данни за видове и количества природни продукти (гъби, лечебни растения, добив на дървесина и др.), които се събират на територията на поддържания резерват и прилежащата му площ – защитената местност “Керсенлик”.

Няма документация за констатирани нарушения на забраните, неправилно прилагане на лесоустройствени проекти, браконьерство и др.

При теренните проучвания е установена паша на кози в границите на ЗМ и ПР.

1.15.7 Туризм, рекреация, спорт, услуги

1.15.7.1 Регионални и Общински стратегии, програми и планове за развитие на туризма

Туризмът в границите на ПР е забранен. Поддържаният резерват досега не е бил обект на екологично образование. ПР и ЗМ се посещават инцидентно. Посещенията са ограничени.

Природните ресурси и забележителности са сред посочените в **Програма за развитие на туризма в Община Котел – 2014 г.** като основни ресурси, които общината може да използва за осъществяване на познавателен туризъм.

В същата Програма са посочени следните екопътеки, водещи до атрактивни природни обекти:

- „Котел – Талим Таш“

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- „Котел – Вида“
- „Котел – пещера Приказна“
- „Котел – Врански дол – Арпалъка – Злостен“
- „Котел – Ветрила – Жеравна“
- „Медвен – Сини вир – Скоковете“

В Общинския план за развитие на община Котел за периода 2014-2020 г. туризмът е посочен като един от определящите икономиката отрасъл, въпреки това се отбелязва слабата готовност на общината за посрещане на туристи на фона на богатото наследство и традиции, които дават възможности да се практикуват различни видове туризъм. Като мяра 1.2.3.1 в плана се посочва: „Развитие на туристическа инфраструктура за еко, природен и ловен туризъм“. В тази връзка се залага и на поддържан резерват „Ардачлъка“. По мярката се предвиждат инвестиционни дейности в еко-пътеки.

В Стратегия за развитие на Област Сливен 2014-2020 г. се посочва, че общините, за които туризмът е приоритетен икономически сектор, трябва да намерят собствените си конкурентни предимства, уникалност и специфичност и да ги развиват така, че да се превърнат в основна цел на колкото може повече туристически пътувания.

Предпоставка за развитието на комбинирани форми на туризъм е и близостта на природен парк “Сините камъни”.

1.15.7.2 Списък на туристическите маршрути

Списък на туристическите маршрути в района около, но извън поддържания резерват и пътеката за посетители в ПР, както и информация за тях, е даден в **Приложение № 17.**

В близост с пътя Котел–Кипилово, в долината на р. Сухойка се намира заслон “Зеленич”. Използва се за краткотраен отход и база за проучване на околния карстов район от пещерняци.

Северно от ПР “Ардачлъка”, в Лиса планина, е изградена туристическа хижа Лисец. В района на хижата има подходящи терени за ски спорт през зимата и възможност за къмпинг през лятото.

Най-близка леглова база е концентрирана в общинския център Котел, обявен за курорт с национално значение с ПМС 89/1967 г. (ДВ 35/05.04.1967 г.).

1.15.7.3 Карта на туристическите маршрути

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

В границите на ПР няма туристически маршрути.

Карта, включваща съществуващата пътека за посетители, е представена в **Приложение № 3, карта № 1.**

1.15.8 По-значими дейности и занаяти в района

Информацията е представена в **точка 1.17.2** от настоящия ПУ.

1.15.9 Информираност на обществеността за резервата и отношението към него

1.15.9.1 Ниво на информираност на обществеността за резервата и отношението на местното население към него

В процеса на изготвяне на плана за управление бяха проведени анкети с местни жители в района на ПР. Целта беше да се установи отношението им към ЗТ и тяхната информираност за нея.

Отговорите показват, че повечето от анкетираните местни жители знаят, че на територията на община Котел има защитена територия, но част от тях не са наясно с нейната категория и статут, както и ограниченията, която тя налага.

За подобряване на информираността преди общественото обсъждане е необходимо да се проведе информационна кампания за повишаване на информираността на местното население, което да доведе до тяхното включване в изготвянето на ПУ (чрез участие в общественото обсъждане).

1.15.9.2 Образователни проекти и програми, производство и разпространение на информационни и рекламни материални за резервата, работа с медии

В процеса на изготвяне на ПУ бе поискана информация от МОСВ, РИОСВ-Бургас и др. институции и организации относно издавани публикации, пътеводители, книги и др. материали за ПР, които са известни до сега, вкл. къде и кой ги е разпространявал.

Съгласно получената информация, събрана във връзка с изготвянето на ПУ и направеното проучване, подобни материали са издавани и ни бяха предоставени от РИОСВ-Бургас (**Приложение № 24**).

Не са изготвяни образователни програми, свързани с ПР и популяризирането му. Както и мероприятия и инициативи и програми за еко образование, свързани с него. Няма местна НПО, която има отношение към ПР. В рамките на настоящия проект са предвидени и се изпълняват дейности, популяризиращи ЗТ.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

1.15.9.3 Публикации, пътеводители, книги и др. материали за резервата

Публикациите, свързани с района на ПР и прилежащите му територии са представени в **Приложение № 12.**

Не са известни издавани пътеводители и книги за ПР.

1.16 НАСТОЯЩО ПОЛЗВАНЕ НА ПРИЛЕЖАЩИТЕ ТЕРИТОРИИ И ВЛИЯНИЕТО ВЪРХУ ПОДДЪРЖАНИЯ РЕЗЕРВАТ

1.16.1 Граници, разположение, собственост, административна и фондова принадлежност на защитената местност

Подробна информация за границите, разположението, собствеността, административната и фондовата принадлежност на ЗМ „Керсенлик“ е дадена в **Приложения № 20 и Приложение № 3.**

1.16.2 Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащата на поддържания резерват защитена местност

С Лесоустройствения проект на ДГС „Кипилово“ са предвидени следните мероприятия за защитена местност „Керсенлик“: за подотдел № 40 м; с площ 2,0 ha прореждане с интензивност 20 % и добив 40 m³ и пробирка за подотдел 40 п; с площ 18,3 ha интензивност на сечта 10 % и добив 410 m³.

Подотдели: № 38 а, б от защитена местност „Керсенлик“ освен, че са защитена местност, са и семепроизводствени насаждения с обща площ 6,7 ha.

Бившата буферна зона на поддържан резерват „Ардачлъка“ е прекатегоризирана в защитена местност със Заповед № РД-422 от 18.06.2007 г., бр. 61/2007 на Държавен вестник със следните режими на дейности:

- Забранява се строителството на сгради и пътища от републиканската пътна мрежа;
- Забранява се разкриване на кариери, промяна на водния режим и на естествения облик на местността;
- Забранява се използване на химически средства за растителна защита;
- Забранява се лагериране и палене на огън извън определените места;
- Забранява се ловуване;
- Забранява се залесяване с неприсъщи за района дървесни видове;
- Разрешава се извеждане на сечи, предвидени в горите със специално предназначение;
- Разрешава се провеждане на ловностопански мероприятия;
- Разрешава се паша на домашни животни (без кози) в определените с лесоустройствения проект пасищни площи;
- Разрешава се косене на сено и селскостопанска дейност, традиционно провеждана в района.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

1.16.3 Ловно- и рибноустройствените дейности в защитена местност “Керсенлик”, вкл. конкретните райони и начините на ползване

Информацията е представена в **точка 1.15** от ПУ.

1.16.4 Настоящи дейности на населението: земеделие, риболов, животновъдство, промишлени производства, строителство на инфраструктурни обекти, туризъм, народни занаяти и традиционни производства, в случай, че такава информация не е представена в т. 1.15

Информацията е представена в **точка 1.15** от ПУ.

1.16.5 Вид, състояние и влияние на застроените прилежащи територии

В границите на ЗМ няма застроени територии.

1.16.6 Обекти от техническата инфраструктура (пътища, строителство, водоснабдителни съоръжения и др.), които имат отношение към територията на поддържания резерват

В границите на ПР преминава електропровод и просека за електропровод (подотдел 39/1 с площ 0,2 ha).

1.16.7 Начин на ползване на земеделските земи и други селскостопански обекти в прилежащите територии

Информацията е представена в **точка 1.15** от ПУ.

1.16.8 Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащите територии. Случаи на залесяване с нетипични/инвазивни, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с поддържания резерват в бившата буферна зона - защитена местност “Керсенлик”.

Няма предвидени залесявания с лесоустройствения проект на ДГС ”Кипилово” за територията на защитена местност „Керсенлик”.

1.16.9 Туристическа дейност и рекреационни ресурси в прилежащата на поддържания резерват защитена местност

В ЗМ няма развита туристическа инфраструктура и се посещава инцидентно с цел туризъм. Туристопотокът в ЗМ е ограничен.

1.17 КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

1.17.1 Списък със значимите археологически обекти и архитектурни паметници и исторически места в прилежащите територии: църкви, мемориали, етнографски обекти и др.

Община Котел включва селища с богати културни традиции, издържали изпитанието на годините и пренесени до наши дни. Духовността в този край на България се е развивала през вековете благодарение на вроденото ученолюбие и свободолюбивия дух

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

на българина, на предприемчивостта му в занаятите и търговията, както и на доброто икономическо развитие на района.

В община Котел се намират архитектурните резервати – селата Жеравна, Медвен и Катунисе със запазена архитектурна среда от епохата на Възраждането. Важно място в културния живот на общината заемат утвърдените културни традиции, културно - историческото наследство и обменът на културни продукти и идеи. Традиционно силно присъствие има фолклорното музикално и танцово изкуство.

Редица са исполините, родени в Котленския край – Софроний Врачански – най-видният представител на Котленската книжовна школа, д-р Петър Берон – автор на първия български буквар и учен, оставил огромно творчество на пет чужди езика, Неофит Бозвели – организатор и водач на борбата за независима българска църква, учител и просветител; Георги Раковски – идеолог на национално-освободителното движение.

Представен е списък със значимите археологически обекти, архитектурни паметници и исторически места от района на Община Котел.

В **Приложение № 18** е даден Списък на значимите археологически обекти, архитектурни паметници и исторически места от района на Община Котел в прилежащите на поддържан резерват „Ардачлъка“ територии.

1.17.2 Дейности от миналото, свързани с поминъка на населението и местните занаяти (рибарство, отглеждане на технически култури, пчеларство, билкарство и т.н.)

Културно историческото наследство на Котел се идентифицира на базата на бита и поминъка му като възрожденски балкански град с развито овчарство и производните му занаяти, съставляващи традиционна характерна цялостна система с общобългарско и балканско значение. Емблематичен знак за котленски занаят са килимарството и тъкачеството.

Стародавен занаят за община Котел е килимарството, което има дълбоки исторически корени. За това свидетелстват запазени килими още от XVIII век. Килимарското изкуство в Котел се развива на основата на българската традиция в домашното тъкачество и пренасянето на някои външни влияния, които са пресъздадени от творческият дух и усет на котленката. Това довежда до създаването на автентичната котленска килимотъкачна школа.

Други занаяти са дърворезбата и дюлгерството.

Дърворезбата е вторичен занаят, развил се на основата на местния дърводобив и дърводелство. Развива се като художествен занаят под влиянието на Тревненската школа. Дърворезбата е не само умение за работа с длето и дърво, тя е и отражение на естетическите и творчески умения и виждания.

Дюлгерството или строителството – включително каменоделството е значим за възрожденски Котел занаят. Типичните народни дъбови къщи в Котел (тип „камчийска жеравненска къща“) са градени от еленски майстори.

Отмрели занаяти са тепавичарство, даракчийство, абаджийство, гайтанджийство, кундурджийство в исконния им вид – развивали се докъм началото на XX век.

1.18 ЛАНДШАФТ

1.18.1 Структура на ландшафта

Съгласно регионалното ландшафтно райониране на България, ландшафтите в ПР „Ардачлъка“, се отнасят към Котленския ландшафтен район, Източно-старопланинската подобласт на Старопланинската област (Петров, 1997).

Според типологичното ландшафтно райониране на България, ПР попада в следната ландшафтна структура:

Клас Планински ландшафти

Тип Ландшафти на субсредиземноморските планински гори

Подтип Ландшафти на нископланинските ксерофитнохрастови гори

Група Ландшафти на нископланинските ксерофитно храстови гори върху мезосойски и палеогенни глинесто-песъчливи наслаги със сравнително малка степен на земеделско усвояване

В съответствие с посочената класификация, в ПР и прилежащите територии се разграничават следните видове ландшафти:

Горски иглолистен високостъблен - 29,1 ha (23 % от общата площ) – 1 вид - горски иглолистен високостъблен склонов, среднобогат до богат, свеж. Заема естествени чисти и смесени формации с преобладание на ела.

Горски широколистен високостъблен - 20 ha (15,8 % от общата площ) - 1 вид - горски широколистен високостъблен, склонов среднобогат до богат, свеж. Заема естествени чисти и смесени формации с преобладание на габър.

Горски широколистен издънков за превръщане в семенен - 77,5 ha (61,2 % от общата площ) - 1 вид - горски широколистен издънков за превръщане склонов средно богат до богат. Зает е от смесени и чисти формации с преобладание на издънков габър или без преобладание.

1.18.2 Естетически качества

За оценка на естетическите качества, в зависимост от визуалното възприемане и въздействие, са взети предвид различното разположение и обхват на ландшафтите, особеностите на отделните компоненти и тяхното възприемане.

1.18.2.1 Особенности в ландшафта на поддържания резерват и прилежащите територии от значение за естетическото въздействие на територията като цяло

Естетическите качества са със средна значимост, поради малката разлика в надморска височина и експозицията, което не дава възможност за по-голямо разчленение и промяна в изгледните точки.

1.18.2.2 Фактори и процеси, водещи до негативни нарушения в естествената структура на ландшафта

На територията на поддържания резерват не се наблюдават отрицателно действащи фактори и протичащи процеси, които да нарушават структурата на ландшафтите.

1.19 СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Качеството на атмосферния въздух в района на ПР е добро. Няма установени превишения на НДЕ по отношение на КАВ в района.

Състоянието на повърхностните и подземните води е добро. Няма установени превишения на ПДК.

На територията няма регистрирани значими замърсявания с битови и строителни отпадъци, както и нерегламентирани сметища.

В резултат на направеното описание и анализ на компонентите на околната среда, е направено заключението, че общото състояние на основните компоненти на околната среда е добро и не съществуват значими нарушения и замърсявания.

Няма значими източници на замърсяване в района, които да повлияят върху качеството на околната среда в района.

ПЪРВА ОЦЕНКА

1.20 ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

Съгласно Наредбата за разработването на ПУ на ЗТ, Екологичната оценка е направена по възприети общоевропейски критерии (уязвимост, рядкост, естественост, типичност, размери, биологично разнообразие, стабилност и нестабилност).

Оценката на територията по посочените критерии е в:

степени - ниска, средна, висока

значение – национално, европейско и световно

1.20.1 Уязвимост

В поддържания резерват флората и популациите на консервационно значимите видове и лечебните растения са с ниска до средна степен на уязвимост към антропогенни и естествени процеси и въздействия. От антропогенните въздействия значение имат нерегламентирана паша и събирането на различни ресурси. Пожарите и незаконния дърводобив са също потенциални заплахи. Най-съществено негативно въздействие оказват глобалните промени в климата, което на територията на поддържания резерват води до намаляване на годишното количество на валежите и по-високи месечни температури през месеците юли и август. В резултат на това се засилват процесите на ксерофитизация, а това променя видовия състав, вкл. конкуренцията между видовете.

Таблица 1.20.1-1 Уязвимост по групи видове, местообитания и природния комплекс

Група	Степен	Причини
Макромицети	Ниска	До момента е известен един консервационно значим вид макромицет – <i>Clavicornia pyxidata</i> . Включен е в Червения списък на гъбите в България и в Червена книга на Република България с категория Критично застрашен CR B1ab (i,ii,iv). Групата като цяло е слабо уязвима към антропогенни влияния и естествени процеси (пожари и др).
Мъхообразни	Ниска	Групата е с ниска степен на уязвимост. Изключение са места в периферията на резервата, където има опасност от въздействие с инвазивни дървесни и храстови видове.
Висши	Средна	От установените консервационно значими видове, <i>Atropa</i>

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Група	Степен	Причини
растения		<p><i>bella-donna</i> (VU) е включена в Червения списък на висшите растения в България, <i>Dryopteris filix-mas</i>, <i>Polystichum aculeatum</i>, <i>Scilla bifolia</i>, <i>Dactylorhiza sambucina</i> и <i>Primula veris</i> - в приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие и <i>Neottia nidus-avis</i>, <i>Dactylorhiza sambucina</i>, <i>Epipactis helleborine</i> и <i>Platanthera bifolia</i>- под защитата на CITES.</p> <p>В поддържания резерват флората и популациите на консервационно значимите видове са с ниска до средна степен на уязвимост към антропогенни и естествени процеси и въздействия.</p>
Лечебни растения	Средна	<p>На територията на резервата 5 вида лечебни растения са с природозащитен статус - <i>Dryopteris filix-mas</i>, <i>Scilla bifolia</i>, <i>Primula veris</i> - включени в Приложение 4 на ЗБР, <i>Atropa bella-donna</i> е с категория „застрашен“ (VU), според Червения списък на висшите растения в България а <i>Platanthera bifolia</i> е под защита на CITES. Шест вида (<i>Atropa bella-donna</i>, <i>Asplenium trichomanes</i>, <i>Galium odoratum</i>, <i>Primula veris</i>, <i>Betonica officinalis</i> (syn. <i>Stachys officinalis</i>), <i>Valeriana officinalis</i>) са със специален режим на ползване. Средната степен на уязвимост е свързана със сукцесионни процеси.</p>
Безгръбначни животни	Ниска	<p>От общо 167 вида безгръбначни животни, уязвими са 30 вида: от сухоземните 10 вида по ЗБР - 6 вида по Прил. II, 7 по Прил. III и 1 вид по Прил. IV, 8 вида по ЕС 92/43 - 6 вида по Прил. II и 5 по Прил. IV, 7 вида по Берн конв. - 4 вида по Прил. II, 1 вид по Прил. III и 2 вида по Прил. I; 13 вида в списъка на IUCN - 6 - с категория VU и 7 - с категория NT; 15 са ендемичните вида - 4 български, 8 балкански и 3 балкански субендемита; от водните 1 вид е по ЕС 92/43 (Прил. V), ЗБР (Прил. IV), Берн конв. (Прил. III), IUCN (“VU”).</p>

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Група	Степен	Причини
		Не са установени заплахи и по тази причина, се приема, че са с „ниска“ степен на уязвимост.
Земноводни и влечуги	Ниска	<p>Два вида (от общо 25) са включени в ЧК на България (в категория “заstraшен”); 1 от тях е в категория “уязвим” (в Червения списък на заstraшените видове на IUCN) на световно ниво;</p> <p>На територията на поддържания резерват не са установени конкретни заплахи.</p>
Риби	Ниска	<p>От общо 3 вида риби, установени в поддържания резерват, 1 вид е включен в ЧК на България - Черна мряна (<i>Barbus bergi</i>) в категорията DD.</p> <p>На територията на поддържания резерват не са установени конкретни заплахи за този или други видове риби и не са необходими специални мерки за защита.</p>
Птици	Ниска	<p>От гнездящите и постоянни за поддържания резерват видове птици (общо 52 вида) най-уязвими са 2 вида: малък ястреб и сив кълвач поради техния висок консервационен статус. В категория “заstraшен” на ЧК на България (2011) са 3 вида: малък ястреб, сив кълвач и гълъб хралупар.</p> <p>На територията на поддържания резерват не са установени съществени заплахи и не са необходими специални мерки за защита.</p>
Бозайници	Средна	<p>От общо 25 вида бозайници, (без прилепи) 2 вида са включени в ЧК на България.</p> <p>1 вид - Европейски вълк (<i>Canis lupus</i>) в категория VU; 1 вид Дива котка (<i>Felis silvestris</i>) в категория EN.</p> <p>Бозайници (и прилепи): Сериозен проблем е браконьерството. Най-уязвими са местата с пряко човешко присъствие, които могат да предизвикат безпокойство, особено през размножителния период и ловния сезон.</p>

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Група	Степен	Причини
Прилепи	Ниска	От общо 10 вида прилепи, 3 вида са включени в категория “уязвим” на ЧК на България - Дългокрил прилеп (<i>Miniopterus schreibersii</i>), Дългоух нощник (<i>Myotis bechsteinii</i>) и Трицветен нощник (<i>Myotis emarginatus</i>). Нито един не е в категориите “застрашен” или “рисков”. По IUCN 2 вида са в категория NT - Дългоух нощник (<i>Myotis bechsteinii</i>) и Дългокрил прилеп (<i>Miniopterus schreibersii</i>). Няма установени заплахи.
Местообитания	Средна	В поддържания резерват са описани 3 типа природни местообитания, от Приложение 1 на ЗБР <i>91BA Мизийски гори от обикновена ела.</i> <i>9170 Дъбово-габъррови гори от типа Galio-Carpinetum.</i> <i>6520 Планински сенокосни ливади</i> Основните заплахи са свързани с промени в климата, сукцесионни процеси, пожари и антропогенни въздействия.
Целия териториален комплекс	Средна	По отношение на природни и антропогенни въздействия територията е от ниска до средна уязвимост.

Мерки

По отношение на флората, лечебните растения и местообитанията е необходимо проучване на сукцесионните процеси, протичащи в природните местообитания от Приложение 1 на ЗБР.

Общи мерки за цялата орнитофауна: проучвания на биологията и екологията на видовете с висок консервационен статус и изискванията им към местообитанията. По отношение на останалата фауна, мерки не са необходими.

1.20.2 Рядкост

Съгласно международните документи, рядкостта на застрашените растения, животни и типовете природни местообитания се смята като елемент на заплахата. Няма редки, реликтни и ендемични видове, представители на мъхообразните и лишките с международна значимост. В национален мащаб са установени находищата на 9 консервационно значими вида, като един е включен в Червения списък на висшите растения в България. Също така 4 вида са включени в приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие. Четири вида са под защитата на CITES. По този показател, флората е оценена със „средна“ степен на рядкост. Установените на територията на ПР консервационно значими растителни вида с европейска, международна и национална значимост се оценяват със „средна“ степен на „рядкост“.

От лечебните растения, 5 вида са с природозащитен статус и 6 вида са със специален режим на ползване. Оценени са с „ниска“ степен на „рядкост“.

Национално консервационно значими животински видове на територията на поддържания резерват се обобщават като: Защитени по смисъла на ЗБР са 1 вид от водните безгръбначни, 10 вида сухоземни безгръбначни, в ЧК на България са вписани - 1 вид от сухоземните безгръбначни, 1 вид от ихтиофауната попада в категорията „липса на данни“ на ЧК на България; 86 вида гръбначни (14,7 %), от които 51 вида птици (8,7 %) от всички срещащи се в България видове.

С европейска значимост защитени по Директива 92/43/ЕО от безгръбначните животни попадат 1 вид от водните безгръбначни и 8 вида сухоземни безгръбначни (5,4 %), 1 вид риба и 34 вида (6 %) гръбначни животни и по Директива 2009/147/ЕО за защита на дивите птици попадат 20 вида (4,9 %).

Защитени по смисъла на Бернската конвенция са 1 вид от водните безгръбначни и 7 вида сухоземни безгръбначни (4,8 %), 50 вида гръбначни животни (8,5 %). По Бонската конвенция са защитени 10 вида гръбначни животни (1,7 %).

Със световна значимост по IUCN са вписани 1 вид от водните безгръбначни и 13 вида безгръбначни животни (8,4 %) и 7 вида гръбначни животни (1,2 %).

По показателя „рядкост“, преобладаваща част от фаунистичните групи са с оценка „ниска“ степен на „рядкост“.

С цел максимално аргументирано и обективно определяне на животинските видове, обект на специални мерки, е въведен показател „Консервационна тежест“ (КТ). КТ на всеки един вид е сумарен показател, формиран от обединените бални

оценки за степен на застрашеност на европейско и национално ниво и принадлежност на даден вид към съответни нормативни документи, като е използвана матрица, показана на таблицата в **Приложение № 2, таблица № 1.**

В европейски, национален и локален мащаб, местообитание *91BA Мизийски гори от обикновена ела* е с „висока“ степен на „рядкост“.

Не са описани територии с геоморфоложки особености.

Няма установени негативни тенденции по отношение на популациите на територията на резервата.

1.20.3 Естественост

Преобладават производни екосистеми от издънкови широколистни съобщества със средна степен на естественост.

Ландшафтите са също със средна степен на естественост и не са повлияни от антропогенни въздействия.

Флората на поддържания резерват е с висока степен на естественост. Прилежащите територии оказват слабо влияние върху висшите растения. Горскостопанските мероприятия в съседните територии не оказват съществено въздействие върху биологичното разнообразие на поддържания резерват. Доказателство за това са 21 реликтни вида, установени на територията на поддържания резерват. Типични за такъв тип местообитание в Стара планина са 7 от установените 10 вида земноводни и 6 от установените 15 вида влечуги. Всички останали видове вероятно навлизат в територията на поддържания резерват от съседни, по-открити местообитания. Като цяло за херпетофауната степента на типичност може да се определи, като средна.

Всички останали установени фаунистични групи - безгръбначни животни, риби, птици и бозайници, могат да се определят като типични обитатели на защитената територия.

Група	Степен	Причини/Основания
Екосистеми	Средна	Преобладават производни горски екосистеми с издънков произход на насажденията. Въздействието на прилежащите територии върху екосистемите е със средна степен.

Група	Степен	Причини/Основания
Ландшафти	Средна	Преобладават естествени ландшафти, с производни и вторични широколистни горски съобщества. Не се установяват отрицателни антропогенни въздействия от прилежащите територии върху структурата на ландшафтите.
Лихенизирани гъби (Лишеи), Макромицети, Мъхообразни, Висши растения, Лечебни растения	Средна	Преобладават групите с естествен произход.
Безгръбначни животни Земноводни и влечуги Птици Бозайници Прилепи	Висока	Всички представители на фауната се характеризират с относително висока степен на екологична пластичност. Няма интродуцирани, инвазивни, чужди и реликтни видове, обитаващи ПР. Всички са естествени обитатели на територията на поддържания резерват.

1.20.4 Типичност

Установените висши растения са с висока степен на типичност за природните местообитания. Установените безгръбначни животни, риби, птици и бозайници са типични обитатели за съответната надморска височина, релеф и местообитание. Дъбово-габъррови местообитания са типични за съществуващите екологични условия в ПР. Местообитание *91BA Мизийски гори от обикновена ела* е в екологични условия, които са на границата на долния песимум т.е. налице е недостиг на някои количествени стойности по компоненти и фактори на средата.

Поддържаният резерват има висока степен на значимост за съхраняването на типичните за региона природни местообитания и видове висши растения.

Група	Оценка	Причина
Макромицети	Висока	Установените макромицети са типични за представените в резерватната територия местообитания.
Висши растения	Висока	Видовият състав е типичен за този тип горски екосистеми.
Лечебни растения	Висока	Видовият състав е типичен за този тип горски екосистеми.
Безгръбначни животни Земноводни и влечуги Птици Бозайници Прилепи	Висока	Установените безгръбначни животни, риби, птици и бозайници в поддържания резерват са типични обитатели за съответната надморска височина, релеф и местообитание.
Природни местообитания	Средна	9170 Дъбово-габъррови местообитания са типични за съществуващите екологични условия в ПР. Местообитание 91ВА Мизийски гори от обикновена ела е в екологични условия, които са на границата на долния песимум.

1.20.5 Размери

Територията на поддържания резерват е достатъчна за опазването на флората, консервационните видове и лечебните растения и не се налагат промени в границите.

Поддържан резерват “Ардачлъка” осигурява опазването на местообитанията, растителните съобщества и видовото разнообразие, което се съдържа в него. Установените 3 типа природни местообитания показват достатъчност на размера на територията за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление. Във връзка с това не се налагат промени в границите на поддържан резерват “Ардачлъка”.

Група	Оценка	Причина
Лихенизирани гъби	Висока	Този спектър от микроместообитания прави територията на поддържания резерват оптимална.
Макромицети	Висока	Територията на поддържания резерват е

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Група	Оценка	Причина
		оптимална.
Мъхообразни	Висока	Площта на поддържания резерват е достатъчна.
Висши растения	Висока	Територията на поддържания резерват е оптимална.
Лечебни растения	Висока	Територията на поддържания резерват е оптимална.
Фауна	Висока	Размерите на поддържания резерват са достатъчни за поддържане на жизнени популации при безгръбначни животни, риби, земноводни, влечуги, врабчоподобни птици и дребни бозайници. Няма необходимост от промени на границите.
Птици и едри бозайници	Средна	Размерите на поддържания резерват не са достатъчно големи за поддържане на многочислени популации от някои редки видове птици (грабливи птици и кълвачи), тъй като грабливите птици се нуждаят от големи територии за търсене на храна. Същото важи и за едрите бозайници, за които са необходими територии със значителна площ за устройване на бърлоги и укрития.
Природни местообитания	Средна	Установените 3 типа природни местообитания в ПР и характеристиката на прилежащите територии показват достатъчност на размерите за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление на територията. Във връзка с това не се налагат промени в границите

1.20.6 Биологично разнообразие

Установените мъхообразни са от два отдела – на чернодробните и на листнатите мъхове. Общо определените представители са от 6 семейства, 9 рода и 9 вида, широко разпространение по различни субстрати. Няма представители с известна консервационна значимост. Лихенизирани гъби са от един клас – на торбестите гъби, *Ascomycetes*. Общо определените представители са от 5 семейства, 7 рода и 7 вида. Няма представители с консервационна значимост.

Установени са общо 31 вида гъби макромицети, всички принадлежащи към отдел Базидиални гъби (*Basidiomycota*). Те са разпределени в 5 разряда и 18 семейства. На територията на ПР „Ардачлъка“ до момента е известен един консервационно значим вид макромицет – *Clavicornia ruxidata*. Включен е в Червения списък на гъбите в България (Gyosheva & al. 2006) и в Червена книга на Република България (Пеев 2011) с категория Критично застрашен CR B1ab (i,ii,iv).

Висшата флора на поддържания резерват включва 202 вида висши растения (без мъховете), които се отнасят към 139 рода и 57 семейства.

На територията на поддържания резерват са установени 9 растителни вида с консервационна значимост (Приложение № 2, Списък № 5). В Червения списък на висшите растения в България попада *Atropa bella-donna* (VU), а в приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие са включени *Dryopteris filix-mas*, *Polystichum aculeatum*, *Scilla bifolia*, *Dactylorhiza sambucina*, *Primula veris*. Под защита на CITES са 4 вида – *Neottia nidus-avis*, *Dactylorhiza sambucina*, *Epipactis helleborine* и *Platanthera bifolia*. На територията на резервата са установени 21 реликтни вида. Това са: *Acer campestre*, *A. hyrcanum*, *A. pseudoplatanus*, *A. tataricum*, *Hedera helix*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *C. orientalis*, *Corylus avellana*, *Ostrya carpinifolia*, *Juniperus communis*, *Quercus cerris*, *Q. daleschampii*, *Pteridium aquilinum*, *Viscum album*, *Clematis vitalba*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior*, *F. ornus*, *Picea abies*, *Populus tremula*.

На територията на поддържания резерват са установени 109 вида лечебни растения, които се отнасят към 48 семейства и 91 рода. Пет вида лечебни растения са с природозащитен статус - *Dryopteris filix-mas*, *Scilla bifolia*, *Primula veris*, които са включени в приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие (2007). *Atropa bella-donna* е с категория „застрашен (VU)“, според Червения списък на висшите растения в България (Petrova & Vladimirov 2009), а *Platanthera bifolia* е под защита на CITES (Secretariat 2010). Също така 6 вида (*Atropa bella-donna*, *Asplenium trichomanes*, *Galium*

odoratum, *Primula veris*, *Betonica officinalis* (syn. *Stachys officinalis*), *Valeriana officinalis*) са със специален режим на ползване и опазване съгласно Заповед на МОСВ № РД 83/2014.

На територията на поддържания резерват са установени 3 типа природни местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР.

Група	Оценка	Причини
Лихенизирани гъби Макромицети Мъхове	Средна	Относително еднообразния характер на горските екосистеми предопределя малък брой микроместообитания и съответно по-малък брой видове, представители на Лихенизирани гъби, Макромицети и Мъхове.
Висши растения	Средна	В Червения списък на висшите растения в България попада 1 вид - <i>Atropa bella-donna</i> (VU), а в приложение 4 на ЗБР са включени 5 вида - <i>Dryopteris filix-mas</i> , <i>Polystichum aculeatum</i> , <i>Scilla bifolia</i> , <i>Dactylorhiza sambucina</i> , <i>Primula veris</i> . Под защита на CITES са 4 вида – <i>Neottia nidus-avis</i> , <i>Dactylorhiza sambucina</i> , <i>Epipactis helleborine</i> и <i>Platanthera bifolia</i> .
Лечебни растения	Средна	В ЗБР попадат 5 лечебни растения с природозащитен статус - 1 вид е в категория „застрашен (VU), според Червения списък на висшите растения в България и 1 вид е под защита на CITES. Със специален режим на ползване и опазване съгласно Заповед на МОСВ № РД 83/2014 г. са 6 вида.
Природни местообитания	Средна	На територията на ПР са установени 3 типа природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.
Наличие и брой растителни съобщества	Средна	Разнообразието на растителни съобщества, обединени в различен брой синтаксони при различни методични подходи за класификация на растителността (4 по физиономичен, 15 по доминантен и 10 по флористичен) се определя като „средно“.
Безгръбначни	Ниска	На територията на поддържания резерват са

Група	Оценка	Причини
животни		<p>установени 27 таксона водни безгръбначни и 140 сухоземни вида (0,62 %).</p> <p>От водните 1 вид по ЕС 92/43 (Прил. V), ЗБР (Прил. IV), Берн конв. (Прил. III), IUCN (“VU”) и 2 вида са редки.</p> <p>От сухоземните безгръбначни: 8 вида по ЕС 92/43 - 6 вида по Прил. II и 5 по Прил. IV; 10 вида по ЗБР - 76 вида по Прил. II, 7 по Прил. III и е1 вид по Прил. IV;</p> <p>1 вид е в ЧК на Р България; 7 вида по Бернската конвенция - 4 вида по Прил. II, 1 вид по Прил. III; 13 вида в списъка на IUCN - 6 - с категория VU и 7 с категория NT;</p> <p>4 български, 8 балкански и 3 балкански субендемита;</p> <p>19 редки вида.</p>
Земноводни и влечуги	Ниска	<p>От общо 61 вида земноводни и влечуги в България, на територията на поддържания резерват се срещат 25 вида (41%). От тях: 5 вида са в Прил. II, и 19 в Прил. III на ЗБР; 5 вида са в Прил. II и 16 в Прил. IV на Дир. 92/43; 2 вида са в категория EN в ЧК на България; 16 вида са в Прил. II и 9 вида в Прил. III на Бернската конвенция; 1 вид е в категория VU, 3 вида в категория NT и 17 вида в категория LC в Червения списък на IUCN.</p>
Птици	Средна	<p>От 409 вида птици в България, на територията на поддържания резерват могат да се срещнат 52 вида (13%) - 48 вида са в Прил. III на ЗБР; 13 вида са в Прил. I на Дир. 2009/147/ЕО; 9 вида са включени в ЧК на Р България (2011) в категории “уязвим” и “заstraшен”; 48 вида са в Прил. II и III на Бернската конвенция; 1 вид е част от Червения списък на IUCN (полубеловрата мухоловка).</p> <p>Приоритетни за опазване видове са сивият кълвач,</p>

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Група	Оценка	Причини
		малък ястреб, полубеловратата мухоловка и гълъбът хралупар.
Бозайници	Средна	В ПР се срещат 25 вида бозайници (без прилепи) от 5 разреда и 13 семейства или 33,3 % от всички видове в страната. От тях: 1 вид в Прил. II, и 4 в Прил. III на ЗБР; 1 вид в Прил. II и IV и 2 в Прил. V на Дир. 92/43; 1 вид в категория VU и 1 вида в категория EN в ЧК на България; 2 вида са в Прил. II и 15 вида в Прил. III на Бернската конвенция.
Прилепи	Средна	На територията на ПР и района са регистрирани 10 вида прилепи или 30,3 % от всички видове в страната. От тях: 6 вида са в (Прил. II) и 10 вида (Прил. III) на ЗБР; 6 вида са в Прил. II и 10 в Прил. IV на Дир. 92/43; 3 вида са в категория VU в ЧК на България; 9 вида са в Прил. II и 9 вида в Прил. III на Бернската конвенция; 2 вида в категория NT в Червения списък на IUCN.

Защитената територия има значение за опазване на биологичното разнообразие на национално и международно ниво.

1.20.7 Стабилност и нестабилност

Не са установени популации на видове, които се намират в нестабилно състояние. С изключение на природно местообитание *91BA Мизийски гори от обикновена ела*, което е под въздействие на естествени природни фактори, които водят до промяна на съобществата с участие на обикновена ела, останалите местообитания и съобщества са в относително стабилно състояние.

Група	Оценка	Причина
Лихенизирани гъби	Висока	Стабилно състояние на микрообитанията, сравнително стабилния водно - въздушен режим правят тази група стабилна.

Група	Оценка	Причина
Макромицети	Висока	Групата на макромицетите може да се характеризира с висока степен на стабилност при сегашния режим на територията.
Мъхове	Висока	Стабилно състояние на микрообитанията правят тази група стабилна
Висши растения	Средна	Високата степен на естественост и липсата на фактори на въздействие от антропогенен характер, които правят групата нестабилна.
Лечебни растения	Средна	Забранителният режим ги прави стабилни, но с опасност от нераглемантирано ползване.
Фауна	Висока	Стабилно състояние на популациите на отделните животински видове, липсата на агресивни фактори от антропогенен тип осигуряват добро природозащитно състояние на местообитанията.
Горски екосистеми	Средна	Преобладават прозводни горски екосистеми със средна степен на стабилност. Показателите, свързани със структурата и функциите на растителните съобщества, показват добро природозащитно състояние на природното местообитание <i>9170 Дъбово-габърони гори от типа Galio Carpinetum</i> и с опасност от намаляване на площта на природно местообитание <i>91ВА Мизийски гори от обикновена ела</i> . Основните заплахи са свързани с промени в климата, сукцесионни процеси, пожари и антропогенни въздействия.
Тревни екосистеми	Средна	Относително стабилно състояние на природно местообитание <i>6520 Планински сенокосни ливади</i> , което заема малка площ в ПР.
Безгръбначни животни	Висока	Не са установени негативни влияния.
Земноводни и влечуги	Висока	Не са установени негативни влияния.
Птици	Висока	Не са установени негативни влияния.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

Група	Оценка	Причина
Бозайници	Средна	Като дестабилизиращ фактор може да се оцени лова в района.
Прилепи	Средна	Като цяло прилепната фауна може да се приеме за относително необезпокоена.

Мерки

- Повече и ясно видими забранителни табели и засилен контрол по отношение на противопожарните мерки.
- Засилен контрол върху събирането на билки в района (трофична база за редица безгръбначни, вкл. целевите видове).
- Наблюдения и контрол върху проникването на инвазивни видове.
- Наблюдения върху сукцесионните промени в местообитание *91BA Мизийски гори от обикновена ела*.
- Подпомагане на естественото възобновяване на обикновената ела и залесителни мероприятия с обикновена ела.
- Провеждане на отгледни сечи за регулиране съотношението на видовете в съобществата, с участие на обикновена ела.

1.21 СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА

Показател	Оценка	Препоръки
Условия за участие на местни органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, свързани с управлението на поддържания резерват. Оценка на информираността на населението.	Нормативната уредба (ЗЗТ, Наредбата за изготвяне на ПУ) предоставя възможност за участие на местните органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, свързани с управлението на поддържания резерват. Местното население не е достатъчно информирано за целите и функциите на ПР.	При провеждане на срещи, семинари и други да се осигури реална възможност за участие на местните органи (Община; ДЛС) и обществеността. Да се създаде възможност за участие на местното население и местните власти при изпълнение на дейностите, заложи в плана. Да се организират ежегодни

Показател	Оценка	Препоръки
		<p>работни срещи между представители на кметствата, ДЛС и РИОСВ-Бургас, на които да се планират годишните мероприятия, имащи отношение към управлението на поддържания резерват. Също така, в максимална степен да се привлече местното население и власти към каузата за опазване на биологичното разнообразие в рамките на поддържания резерват.</p> <p>Да се провеждат информационни кампании за популяризиране на ПР.</p>
Оптимални форми на бъдещото управление и охрана на поддържания резерват.	<p>Настоящият документ (План за управление) е база за оптимално бъдещо управление на поддържания резерват.</p> <p>Към момента няма документиран нарушения на режима на ЗТ. При посещенията са установени нарушения – паша с ниска интензивност, както и следи от браконьерски лов на територията на ПР и ЗМ.</p>	<p>Спазване на изготвения план за управление на поддържания резерват.</p> <p>Назначаване на охрана или възлагане на такава на ДЛС.</p>
Стопанисване и туристически дейности в прилежащите територии и	РИОСВ-Бургас стопанисва законосъобразно поддържания резерват. Няма документиран	Подобряване на възможностите за запознаване на посетителите с ценностите

Показател	Оценка	Препоръки
защитената местност. Оценка на тяхната съвместимост с предназначението, целите и режимите, определени със ЗЗТ.	нарушения. При теренните проучвания не са установени негативни тенденции. Има обособена пътека за посетители, която позволява регламентирани посещения в границите на поддържания резерват. Районът е богат на природни дадености, които високо се ценят от посетителите. Възможностите за посещение на района и поддържания резерват дават възможност за достъп на посетители до богатството на природата. Извършваните към момента посещения в близост до ПР са съвместими с предназначението, целите и режимите на ЗТ.	на поддържания резерват, за да може районът максимално да се възползва от съвременното потребление и нагласи на посетителите.
Културно-историческо наследство	В границите на поддържания резерват няма установени паметници на културата и/или туристически обекти.	Не са необходими препоръки

1.21.1 Социално-икономически условия

1.21.1.1 Оценка на потенциала и условията в ПР за развитие и упражняване на образователни, туристически и рекреационни дейности

Показател	Оценка	Препоръки
Потенциал и условия за развитие и упражняване на образователни, туристически и рекреационни дейности	Предвид високата природна стойност на поддържания резерват, той представлява безценен ресурс по отношение на	Да се положат усилия за популяризиране на ценностите на поддържания резерват като място за посещения с научна и

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от
държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

	<p>образователни и научни дейности.</p> <p>Към момента този ресурс не се оползотворява ефективно.</p> <p>Туризмът в границите на ПР не е позволен.</p>	образователна цел.
--	--	--------------------

1.21.1.2 Оценка на дейностите по ползване на ресурсите

Показател	Оценка	Препоръки
Необходимост от провеждане на санитарни дейности в горите, ако са установени проблеми.	<p>Еловите дървостои са с влошено здравословно състояние.</p> <p>Характеризират се с неравномерна хоризонтална структура, което е резултат от честото посегателство на човека върху тях. Срещат се доста пречупени и изсъхнали дървета - повреди са описани за 55,9 % от залесената площ на елата.</p> <p>Общото проективно покритие на приземния компонент на фитоценозите варира от 25 – 30 % до 80 – 85 %. Този елемент на еловите съобщества е рудерализиран чрез навлизането в него на типични плевелни видове като копривата, орловата папрат и др.</p>	<p>Провеждане на санитарни сечи, като част от мъртвата дървесина не се изнася.</p> <p>Прочистване на еловите насаждения от габър, което да се извърши двукратно за планирания 10 годишен период.</p>
Нетипични и чуждоземни дървесни видове	Няма установени инвазивни видове на територията на поддържания резерват и прилежащите му територии.	Не са необходими препоръки.

1.21.2 Собственост

Показател	Оценка	Препоръки
Интереси на собствениците и ползвателите на земите и горите граничеши с ПР при различните форми на собственост и ползване с оглед статута на ПР.	Територията на ПР е изключителна държавна собственост. Интересите на собствениците в района не се нарушават.	Не са необходими препоръки.
Възможности за привличане на частните собственици за изпълнение на целите и задачите на Плана.	Към момента частни собственици не участват в изпълнението на дейности по управление на поддържания резерват.	Включване на частни собственици при изпълнение на дейности за популяризиране на поддържания резерват като обект за научни и образователни дейности, участието им при провеждане на акции по почистване на териториите, при провеждането на мониторинг и други.

1.21.3 Управление

Показател	Оценка	Препоръки
Степен на кадрова и материално-техническа осигуреност на РИОСВ - Бургас и на регионалните структури на МЗХ (ДЛС/ДГС) и ИАГ (РДГ), и необходимост от развитие.	РИОСВ-Бургас разполага с минималната необходима материално-техническа обезпеченост. Експертният капацитет по отношение на управлението на ПР е изцяло от служители на РИОСВ – Бургас. Няма назначена охрана на	Предвид големия брой защитени територии, които РИОСВ-Бургас управлява и интереса, който те представляват за обществеността е необходимо увеличаване на човешкия ресурс, който е отговорен за управлението на ЗТ, както

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Показател	Оценка	Препоръки
	ПР.	и значително подобряване на материалната база. Да се предвиди охрана.
Оценка на установените връзки и взаимодействие на РИОСВ-Бургас с регионалните структури на МЗХ (ДЛС/ДГС) и ИАГ (РДГ), общини, полиция, пожарна и др. и с неправителствени организации и необходимостта от разширяването им.	Установени са връзки и взаимодействие между институциите.	Създаване на устойчива във времето схема на взаимодействие между РИОСВ-Бургас, ДГС, ДЛС, Общините и Кметствата на територията, на които попада поддържания резерват по отношение на охраната на поддържания резерват; провеждане на образователни мероприятия; предприемането на противопожарни мерки и действия. Необходимо е провеждането на регулярни срещи (ежегодни) за планиране на общи превантивни действия по отношение на ПР.
Оценка на други органи или НПО, които изпълняват функции по: мониторинг на фактори на околната среда; обезпечаване сигурността и здравето на посетителите;	Провеждани са отделни дейности от други органи, научни институции и НПО. Не са установени дейности, свързани с	Създаване на устойчива във времето схема на взаимодействие. Включване на заинтересовани страни и НПО в дейностите по

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Показател	Оценка	Препоръки
борба с пожарите и други дейности (извън тези на РИОСВ и ДЛС/ДГС) на територията на ПР.	обезпечаване сигурността и здравето на посетителите, борба с пожарите и др..	мониторинг, обезпечаване сигурността и здравето на посетителите, борба с пожарите и други.

1.21.4 Формиране на основните и на специфичните проблеми на територията

Поддържания резерват изпълнява своите функции.

Основните и специфичните проблеми на територията, факторите и причините за тяхното възникване, са посочени в таблицата по-долу:

№	Констатиранни основни и специфични проблеми	Фактори и причини за възникване на проблемите
	Основни проблеми	
1.	Влошено здравословно състояние на еловите дървостои. Наличие на доста пречупени и изсъхнали дървета - повреди са описани за 55,9 % от залесената площ на елата.	Възрастно насаждение. Не са провеждани санитарни сечи.
2.	Протичане на нежелани сукцесионни процеси.	Паша в границите на поддържания резерват. Потискане на еловия подраст, поради навлизане на габъра в еловите насаждения.
	Специфични проблеми	
1.	Не са установени специфични проблеми.	

1.22 ПОТЕНЦИАЛНА СТОЙНОСТ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Защитената територията предоставя добри възможности за съхранение и възобновяване на естествените елови съобщества. Развиващите се сукцесионни процеси, изразяващи се в инвазия на обикновения габър в еловите насаждения, могат да бъдат повлияни чрез човешка намеса, в рамките на допустимата съгласно ЗЗТ.

Еловото находище има много добър потенциал за научно-изследователска дейност, но с ограничени възможности по отношение на природозащитно образование.

Оценка	Основание
Биологично разнообразие Оценка - висока	Значително биологично разнообразие, установени консервационно значими видове на национално, европейско и световно ниво и местообитания на национално и европейско ниво.
Място на обекта в Екологичната мрежа на страната и Европа	ПР попада в границите на ЗЗ “Котленска планина” (BG0002029) по Директивата за птиците 2009/147/ЕЕС и ЗЗ “Котленска планина” (BG0000117) по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания.
Територия за съхранение на местообитания и видове с европейско и световно консервационно значение Оценка - висока	Налични видове с национално, европейско и световно консервационно значение. Налични местообитания с национално и европейско значение.
Обект за образователни и научно-изследователски дейности Оценка - висока	Предлага много добри условия за научно-изследователски дейности.
Ресурси – обобщаваща оценка Оценка - висока	ПР предлага добри условия за провеждане на научно изследователски дейности в типични, редки и консервационно значими местообитания и видове.
Територия с възможности за развитие на туризъм и рекреация Оценка - ниска	Туризмът в границите на ПР е забранен.

1.23 ОЦЕНКА НА ПОСТИГАНЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РЕЖИМИТЕ И ЗАДАЧИТЕ, РАЗПИСАНИ В ЧАСТИ 2, 3 И 4 НА ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДДЪРЖАН РЕЗЕРВАТ „АРДАЧЛЪКА“, УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД № РД - 590/04.07.2002 г. НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ (ДВ БР. 85/05.09.2002 г.)

1.23.1 Анализ на състоянието на предмета и целите на опазване в ПР „Ардачлъка“ в следствие на изпълнението или неизпълнението на заложените дългосрочни цели и ограничения от Планът за управление от 2002 г.

Дългосрочната (идеална) цел на плана за управление на ПР „Ардачлъка“ е съхраняване, поддържане и възстановяване на естествено елово находище, разположено на 350-550 m н.в.

За постигането ѝ в План за управление 2001 г. са определени следните главни и второстепенни цели:

ГЛАВНИ ЦЕЛИ

А. Опазване и поддържане на съществуващите естествени елови съобщества чрез:

- поддържане на жизнеспособни и в добро санитарно състояние елови гори;
- осигуряване на условия за естественото възобновяване на елата;
- ограничаване на нежеланите сукцесионни процеси.

Б. Възстановяване на елови съобщества чрез:

- провеждане на екологосъобразни лесовъдски мероприятия за поетапно намаляване доминантната роля на обикновения габър;
- подпомагане на еловото възобновяване.

В. Въвеждане и поддържане на мониторинг върху състоянието на елата, условията на местообитанието ѝ и ефекта от проведените възобновителни мероприятия.

ВТОРОСТЕПЕННИ ЦЕЛИ

А. Оптимизиране капацитета на РИОСВ за охрана на поддържания резерват.

Б. Научни проучвания върху състоянието на популациите на консервационно значими видове, птици и прилепната фауна.

В. Създаване на условия за използване на поддържания резерват за учебно-познавателен туризъм и природозащитно образование.

Г. Оптимизиране границите на поддържания резерват и защитената местност.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

В периода на действие на ПУ 2001 г., поради липса на финансиране не са предприемани действия, които да подпомагат изпълнението на главните и второстепенни цели. В резултат от това еловото насаждение, предмет на опазване в поддържания резерват, е във влошено състояние и са необходими мерки за преодоляване на ограниченията и качествено изпълнение на заложените цели.

1.23.2 Анализ на степента на опазване и възстановяване на природни местообитания и местообитания на растителни и животински видове, предмет на опазване в следствие на съществуващото зонироване и функционално предназначение на зоните

В поддържания резерват няма функционално зонироване.

1.23.3 Анализ на степента на опазване и възстановяване на местообитания, растителни и животински видове, предмет на опазване в следствие на реализирането или нереализирането на предвидените планове и проекти

В ПУ 2001 г. има предвидени планове и проекти, които целят да подпомагат опазването на естественото елово находище, разположено на 350-550 m н.в., което е предмет на опазване в поддържания резерват.

По данни на РИОСВ-Бургас, предвидените проекти и планове не са реализирани поради липса на финансиране, което не благоприятства опазването.

Ч А С Т 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

2.1. ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ

2.1.1. Определяне на главните цели

Определянето на дългосрочните цели и ограничения е направено съгласно изискванията на Закона за защитените територии и приетата система за категоризация на Международния съюз за защита на природата IUCN.

Съгласно чл. 26. (2) от Закона за защитените територии поддържаните резерватите се управляват с цел:

1. поддържане на природния им характер;
2. научни и образователни цели и/или екологичен мониторинг;
3. възстановяване на популации на растителни и животински видове и/или условия на местообитанията им;
4. опазване на генетичните ресурси.

Основният принцип при определяне на дългосрочните цели, е територията да бъде управлявана по такъв начин, че спазвайки българското законодателство да се осигурява опазване и поддържане на биоразнообразието в дългосрочен план.

Идентифицирани са главните цели на управление на поддържания резерват, в съответствие с нормативните изисквания, направената оценка и изискванията, посочени в Заповедите за обявяване на защитената територия.

Главна цел 1: Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества

Опазване, поддържане и възстановяване на естествено елово находище, разположено на 350-550 m н.в., чрез провеждане на комплексни научни изследвания, санитарни мероприятия, подпомагане на естественото възобновяване и други дейности.

Главна цел 2: Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове и местообитания

Запазване на естествените местообитания на популациите на реликтни, ендемични, редки и застрашени растителни и гъбни видове.

Запазване на естествените местообитания на популациите на животински видове с висока консервационна тежест.

Главна цел 3: Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта

Опазване на характерния горски ландшафт.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Недопускане разширяването на техническата инфраструктура в района на поддържания резерват, с единствено изключение на такава, която допринася за неговото опазване и управление.

2.1.2. Определяне на второстепенните цели

Второстепенна цел 1: Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности

Поддържане на съществуващите пътеки за посетители.

Разкриване на потенциалната стойност и осигуряване на устойчиво развитие на територията.

Организиране на комплексен мониторинг.

Повишаване екологичната култура на местното население и посетителите.

Подобряване и поддържане обществената информираност за възможностите, значимостта и ценността на поддържания резерват.

Създаване и поддържане на база данни.

Второстепенна цел 2: Институционално развитие

Към момента институционалното развитие по отношение на организация и управление на поддържания резерват е добро. Експертите, отговорни за управлението на поддържания резерват са с добра квалификация и притежават необходимите знания за устойчиво управление. За постигане на целите на плана и устойчиво управление на резерватната територия е необходимо постоянно развитие, както на служителите, така и на управляващата институция като цяло, в това число и привличане на доброволци, експерти и местната общественост. Постигането на целта е възможно чрез изпълнението на следните дейности:

- Усъвършенстване на управлението чрез повишаване на квалификацията на служителите, имащи отношение към управлението на поддържания резерват;
- Постигане на дълготрайна подкрепа на местните общности за реализиране на целите на управлението;
- Осигуряване на охрана на ПР;
- Разработване на проекти и развиване възможностите за привличане и работа с доброволци, особено такива от селищата около поддържания резерват;
- Постигане на дълготрайна подкрепа на ключови партньори за целите на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

консервацията и устойчивото развитие на територията.

Разработеният спектър от главни и второстепенни цели и задачи осигурява устойчивото съществуване на поддържания резерват съобразно неговата естествена динамика.

2.2. ОГРАНИЧЕНИЯ

Постигането на посочените главни и второстепенни цели зависи от множество фактори на средата (от естествен или антропогенен произход), които както могат да стимулират тяхното осъществяване, така и да ограничат постигането им.

Ограниченията и заплахите за постигане на главните и второстепенни цели, съответстват на направените констатации и оценки. Оценката е направена като се използват един или съчетание на няколко подходящи критерии.

По-долу са представени основните фактори и тенденции, които потенциално биха могли да окажат влияние на изпълнението на целите, идентифицирани в процеса на изготвяне на настоящия план за управление.

Те са разпределени като тенденции с антропогенен и естествен характер и са подредени по значимост.

2.2.1. Тенденции от естествен характер

Промени в климата, почвите, хидроложкия режим

Глобалното затопляне е трайна тенденция, водеща до промяна на климата в световен мащаб и съответно локалните условия на средата. То може да води и до промяна в микроклиматичните условия, хидротермичния и хранителен режим на почвите, хидроложкия режим и върху други абиотични компоненти на средата. При трайно проявление е възможно да настъпи промяна във видовия състав, намаляване и дори изчезване на консервационно значими видове и местообитания. Има негативно въздействие и върху горското стопанство и други фактори за развитие на територията. По този начин се ограничава постигането на основните цели, свързани с опазването на консервационно значимите видове и местообитания.

Промените в климатичните условия и хидрологичния режим водят до промяна в условията на местообитание на елата. Заплахата е значителна, но върху нея не може да се въздейства.

Габърът разширява участието си в защитената територия, като потиска развитието на елата и затруднява естественото ѝ възобновяване. Последствията са протичане на нежелани сукцесионни процеси.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества	Високо	Местообитания (91ВА Мизийски гори от обикновена ела)	Повсеместно
Главна 2	Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове и местообитания	Високо	Видове	Повсеместно
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Високо	Местообитания	Повсеместно
Второстепенна 1	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Средно	Видове Местообитания	Потенциално Повсеместно
Второстепенна 2	Институционално развитие	-	-	-

Природни бедствия (пожари, калямитети и други)

Горските пожари и калямитетите са едни от основните причини, които могат да доведат до значителни загуби на биологично разнообразие и неизпълнение на целите на ПР. Други природни бедствия, които могат да окажат влияние върху биологичното разнообразие и да доведат до неизпълнение на целите на поддържания резерват са ветровали, ветроломи, снеговали, снеголоми, калямитети, смерч и други.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества	Високо	Местообитания, Видове	Повсеместно
Главна 2	Опазване, поддържане	Високо	Видове	Повсеместно

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
	и възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове и местообитания		Местообитания	
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Високо	Местообитания	Повсеместно
Второстепенна 1	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Средно	Видове Местообитания	Повсеместно
Второстепенна 2	Институционално развитие	Средно	За хората	Потенциално

Природна уязвимост на видовете и местообитанията (сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и други)

Природната уязвимост на основните консервационно значими видове и местообитания в поддържания резерват изисква повече усилия и по-комплексни мерки за тяхното опазване. Тясната специализация към местообитания и хранителна база, слабата репродуктивност и късният матуритет на част от приоритетните видове, междувидовата конкуренция, изолация, каламитетите, конкуренцията за хранителна база, промяна в протичането на естествените сукцесии, като цяло затруднява тяхното опазване. Явява се ограничител за постигане на основните консервационни цели. Основна заплаха е повсеместното настъпване на габъра, който измества естествените елови съобщества.

Находището на елата в Котленска планина и Източна Стара планина е локално разпространено, ограничено и изолирано, на значително по-ниска надморска височина от останалите находища на вида на Балканския полуостров. Настъпилите промени в локалния климат създават условия за цялостна ксерофитизация и до промяна на видовия състав. Като резултат, растителността от съседните на ПР широколистни

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

горски фитоценози има значително по-добри условия за развитие. Това води до разширяването на териториите, заемани от обикновения габър, поради което ценозите на елата като по-слаб конкурент, са силно уязвими.

По същия начин уязвимостта на приоритетни видове местообитания и различни групи - микота, водораслова, мъхова и висша флора и на голяма част от безгръбначната фауна и земноводните, са тясно свързани с микроклимата в поддържания резерват и ще изисква значително повече усилия за тяхното опазване, свързани с допълнителни мерки.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества	Високо	Местообитания	Повсеместно
Главна 2	Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове и местообитания	Високо	Видове Местообитания	Повсеместно
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Високо	Местообитания	Повсеместно
Второстепенна 1	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Ниско	За хората	Потенциално
Второстепенна 2	Институционално развитие	-	-	-

2.2.2. Тенденции от антропогенен характер

2.2.2.1 Конкретно установени в ПР заплахи или тенденции от антропогенен характер, възпиращи постигането на някои от главните или второстепенните цели

Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на условията на местообитанията

В поддържания резерват няма условия за развитие на ерозия, нарушения на ландшафта и установени увредени местообитания.

Въздействието е само потенциално, ниско, засягащо местообитанията.

Браконьерство по горите, лова, риболова и ползването на ресурси

Няма съставени актове за браконьерство и нерегламентирани сечи в границите на поддържания резерват. При посещения на терен е установено извършване на паша в границите на поддържания резерват. Необходимо е предприемането на мерки за ограничаване на пашата.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества	Високо	Местообитания, Видове	Локално
Главна 2	Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове и местообитания	Високо	Местообитания, Видове	Локално
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Високо	Местообитания	Локално
Второстепенна 1	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Ниско	Местообитания, Видове	Локално
Второстепенна 2	Институционално развитие	-	-	-

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Замърсяване на околната среда

В близост до поддържания резерват няма условия за генериране на емисии, битови отпадъци и шум, които биха повлияли негативно върху целите на опазване. Няма тенденция от замърсяване с отпадъци или генериране на шум, която да доведе до негативно влияние върху поддържания резерват.

Въздействието е само потенциално, ниско, засягащо видовете.

Нарушаване на водния режим

Няма условия за нарушаване на водния режим.

2.2.2.2 Ограничения и тенденции извън ПР

Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии

Не се прилагат дейности в селското и горското стопанство, които могат да окажат влияние върху биологичното разнообразие. Не съществува опасност за обитаващите животински видове извън поддържания резерват.

По отношение на практиките в селското стопанство се установява негативна тенденция за паша на домашни животни в границите на поддържания резерват.

Като цяло въздействието е ниско, локално, засягащо видове и местообитания.

Предвиждания на регионални и местни планове и програми

Предвижданията на регионални и местни планове и програми свързани с увеличаване на антропогенния натиск могат да доведат до намаляване на екологичната стойност на района и да доведат до загуба на биологично разнообразие. В конкретния случай, в близост няма одобрен ОУП или ПУП, които биха довели до негативно влияние върху предмета и целите на поддържания резерват.

По отношение на предвижданията на регионални и местни планове и програми въздействието не е установено.

Ниво на знанията и опита на местно ниво

Недостатъчното ниво на знания и опит много често е в основата на разрушителното отношение спрямо природата, което от своя страна води до намаляване на популациите на видове и местообитания, унищожаване на животни и растения от приоритетни и други видове. Ограничението може да въздейства върху постигането както на консервационните цели, така и на целите на устойчивото развитие.

Въздействието е високо, потенциално по отношение на видове и

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

местообитания.

Инфраструктура

Няма установени негативни тенденции.

Административни, финансови и др.

Липсата на финансиране е причина за неизпълнение на целите, заложи в плана за управление от 2001 г. Недостатъчният административен капацитет и неосигуряване на финансиране за изпълнение на заложените в настоящия ПУ програми и проекти би имало високо, потенциално въздействие, особено върху еловото насаждение.

Въздействието е високо, потенциално, върху видове и местообитания.

Прекомерен туристически натиск

Няма установени негативни тенденции.

2.2.3. Други ограничения и тенденции

Няма установени други ограничения и тенденции, които биха били заплаха за изпълнение на целите, заложи в плана.

ВТОРА ОЦЕНКА

2.3. ЕФЕКТ НА ОГРАНИЧЕНИЯТА ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ЦЕЛИ

Въздействието на ограниченията, които имат естествен характер може да доведе до промяна на местообитанията, загуба на видовото разнообразие - на индивидуално ниво (намаляване числеността); на групово ниво - намаляване на броя на популациите; на видово ниво - до евентуално изчезване (за ПР) на даден вид. При трайно проявление е възможна промяна в екосистемното и ландшафтно разнообразие.

Въздействието на антропогенните ограничения, като пряко унищожаване на видове, може да доведе до нарушаване на естествената стабилност на структурите на популациите от едри и дребни бозайници в дългосрочен план, и за поддържане на цялостния баланс в екосистемата. Липсата на достатъчно познания върху разпространението, числеността и динамиката на популациите на видове от различни организмови групи, не дава възможност за вземане на ефективни управленски решения. Най-добрият начин за решаване на този проблем е организиране и провеждане на комплексен мониторинг.

Недостатъчната екологична култура често е в основата на отрицателното поведение в природата, а това води до унищожаване на растения и животни.

В таблицата по-долу е дадена оценка на въздействието на ограниченията/тенденциите върху главните и второстепенни цели. Въздействията са оценени по значимост, обхват и честота. Представени са и мерки за справяне с неблагоприятните тенденции.

Оценката на ограниченията е направена по следната скала:

Значимост	Незначително	Средно	Значително
Обхват	Потенциално	Локално	Повсеместно
Честота	Рядко	Периодично	Постоянно

В плана за управление, предвидените за реализация проекти са степенувани по приоритетност, в съответствие с направената оценка на ограниченията в таблицата по-долу.

Ограниченията и заплахите с по-значимо влияние върху главните и второстепенни цели са маркирани в **шрифт Bold** в таблицата.

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
Главна цел 1: Опазване, поддържане и възстановяване на съществуващите естествени елови съобщества	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Значително	Повсеместно	Постоянно	Управленски решения на локално ниво. Извеждане на санитарни сечи. Подпомагане развитието на елата.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Локално	Рядко	Прилагане и актуализиране на противопожарни планове. Извеждане на санитарни сечи, при необходимост.
	Природна уязвимост на видовете и местообитанията (сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и други)	Значително	Повсеместно	Постоянно	Мониторинг. Провеждане на лесовъдски мероприятия, при необходимост.
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на условията на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг.
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползването на ресурси	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Нарушаване на водния режим	Незначително	Повсеместно	Рядко	Мониторинг.
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Средно	Локално	Периодично	Засилен контрол.
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Недопускане на дейности, застрашаващи изпълнението на заложените цели за опазване.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на поддържания резерват. Провеждане на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					образователни програми.
	Инфраструктура	Незначително	Локално	Рядко	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите.
	Административни, финансови и др.	Незначително	Локално	Рядко	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите, имащи отношение към управлението на поддържания резерват.
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Локално	Рядко	Спазване на условията за преминаване през поддържания резерват.
Главна цел 2: Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер и	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Значително	Повсеместно	Постоянно	Управленски решения на локално ниво. Извеждане на санитарни

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
ненарушеност на популации на видове и местообитания					сечи. Подпомагане развитието на елата.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Локално	Рядко	Прилагане и актуализиране на противопожарни планове Извеждане на санитарни сечи, при необходимост.
	Природна уязвимост на видовете и местообитанията (сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и други)	Значително	Повсеместно	Постоянно	Мониторинг. Провеждане на лесовъдски мероприятия, при необходимост.
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на условията на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг.
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползването на ресурси	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Нарушаване на водния режим	Незначително	Повсеместно	Рядко	Мониторинг.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Средно	Локално	Периодично	Засилен контрол.
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Недопускане на дейности, застрашаващи изпълнението на заложените цели за опазване.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на поддържания резерват. Провеждане на образователни програми.
	Инфраструктура	Незначително	Локално	Рядко	Недопускане изграждането на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите.
	Административни, финансови и др.	Незначително	Локално	Рядко	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите, имащи отношение към управлението на поддържания резерват.
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Локално	Рядко	Спазване на условията за преминаване през поддържания резерват.
Главна цел 3: Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Значително	Повсеместно	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Локален	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					района на поддържания резерват.
	Природна уязвимост на видовете и местообитанията (сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и други)	Значително	Повсеместно	Постоянно	Мониторинг. Извеждане на санитарни сечи. Подпомагане развитието на елата.
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на условията на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг.
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползването на ресурси	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Нарушаване на водния режим	Незначително	Повсеместно	Рядко	Мониторинг.
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Средно	Локално	Периодично	Засилен контрол.
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Недопускане на дейности, застрашаващи

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					изпълнението на заложените цели за опазване.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на поддържания резерват. Провеждане на образователни програми
	Инфраструктура	Незначително	Локално	Рядко	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите.
	Административни, финансови и др.	Незначително	Локално	Рядко	Постоянно повишаване на квалификацията на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					експертите, имащи отношение към управлението на поддържания резерват.
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Локално	Рядко	Спазване на условията за преминаване през поддържания резерват.
Второстепенна цел 1: Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Значително	Повсеместно	Постоянно	Управленски решения на локално ниво.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Локален	Рядко	Прилагане и актуализиране на противопожарни планове. Извеждане на санитарни сечи, при необходимост.
	Природна уязвимост на видовете и местообитанията (сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и други)	Незначително	Повсеместно	Постоянно	Провеждане на лесовъдски мероприятия, при необходимост.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на условията на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползването на ресурси	Средно	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Средно	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Нарушаване на водния режим	Незначително	Повсеместно	Рядко	-
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Средно	Локално	Периодично	Засилен контрол.
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Средно	Локално	Постоянно	Недопускане на дейности, застрашаващи изпълнението на заложените цели за опазване.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация имаща отношение към

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					управлението и опазването на поддържаения резерват. Провеждане на образователни програми.
	Инфраструктура	Средно	Локално	Рядко	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите.
	Административни, финансови и др.	Незначително	Локално	Рядко	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите имащи отношение към управлението на поддържаения резерват.
	Прекомерен туристически натиск	Средно	Локално	Периодично	Спазване на условията за преминаване през поддържаения резерват.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
Второстепенна цел 2: Институционално развитие	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	-	-	-	-
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	-	-	-	-
	Природна уязвимост на видовете и местообитанията (сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и други)	-	-	-	-
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на условията на местообитанията	-	-	-	-
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползването на ресурси	-	-	-	-
	Замърсяване на околната среда	-	-	-	-
	Нарушаване на водния режим	-	-	-	-
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в	-	-	-	-

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	съседните територии				
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	-	-	-	-
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Незначително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на информираността на местното население
	Инфраструктура	Незначително	Повсеместно	Постоянно	Осигуряване на изпълнението на целите на ПУ чрез осигуряване на финансиране.
	Административни, финансови и др.	-	-	-	-
	Прекомерен туристически натиск	-	-	-	-

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

2.4. ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

2.4.1. Потенциал на територията по отношение консервация на хабитати и видове при установен модел и режим на ниво на подпочвени води и заливане

Защитената територията предоставя добри възможности за съхранение и възобновяване на естествените елови съобщества. Влошеното здравословно състояние и развиващите се сукцесионни процеси, изразяващи се в инвазия на обикновения габър в еловите насаждения, могат да бъдат повлияни чрез човешка намеса.

2.4.2. Потенциални възможности за развитие на научно-познавателен туризъм и други рекреационни дейности на местно, национално и международно ниво.

Оценка на потенциала	Основание
Територии с възможност за развитие на рекреационни дейности – спорт, познавателен туризъм. Оценка – ниска	В границите на ПР не е разрешен туризъм. Има обособена пътека за посетители, която позволява посещения с научна и образователна цел. В околните на ПР територии е възможно практикуването на познавателен туризъм.

2.4.3. Други

Оценка на потенциала	Основание
Територии с възможност за развитие на научни дейности Оценка – висока	Еловото местообитание и свързаните с него фаунистично, флористично и гъбно разнообразие имат добър потенциал за научно-изследователска дейност и природозащитно образование.

ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

3.1. ЗОНИРАНЕ И ФУНКЦИОНАЛНО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ НА ЗОНИТЕ

Предложените режими и норми са определени на базата на нормативно определени изисквания и аналитичната информация и оценки, представени в Част 1. Тяхното налагане цели преодоляване или ограничаване на въздействието на заплахите, идентифицирани в Част 2. Осигуряват условия за контрол и взимане на управленски решения, като допускат известни възможности за гъвкавост при взимане на управленски решения, в случай на евентуални или очаквани промени в обстоятелствата. В съответствие са с нормативно определените режими и другите законови изисквания.

3.1.1. Териториално разположение на зони съобразно спецификата и целите на резервата

Режимите в поддържаните резервати се определят от чл. 17 (2, 3), 26, 27 и 28 на ЗЗТ. Съгласно тях и с оглед на по-рационалното стопанисване на поддържан резерват “Ардачлъка”, територията му се разделя на 3 зони.

На базата на проведените проучвания и оценки предлагаме зонироване на ПР на следните три зони:

Зона А - зона за опазване на обикновената ела

Обхват: Зона “А” обхваща еловите насаждения в границите на ПР (**Приложение № 3, карта № 14**). Зоната обхваща следните отдели/подотдели: 38/м, 38/г, 38/е, 39/а, 39/в, 39/д и 39/ж.

Площ: Общата площ на Зона А е 25,7 ha.

Функционално предназначение:

Опазване на местообитанията на обикновена ела;

Опазване на типични ландшафти;

Научни наблюдения;

Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите;

Екологичен мониторинг.

Зона Б - зона за регламентиран достъп по пътека за посетители.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Обхват: ивица с ширина 5 m, която обхващат регламентираната пътека за посетители и изградената посетителска инфраструктура.

Площ: 0,24 ha

Функционално предназначение:

Практикуване на посещения с научна и образователна цел;

Наблюдение и обучение по възрастови групи и интереси;

Зона В - Зона с поддържащи мерки

Обхват: Обхваща останалата част от резерватната територия, която не е включена в Зона А и Зона Б.

Площ: Общата площ на Зона В е 97,5 ha.

Функционално предназначение:

Функционалното предназначение на зона В е да предпазва зона А от антропогенно въздействие и да спомага за разширяването на естествените местообитания на обикновената ела.

Трите зони са представени в **Приложение № 3, Карта № 14.**

3.2. РЕЖИМИ И НОРМИ

В **Приложение № 25** са дадени режимите и нормите на защитената територия, определени в ЗЗТ, заповеди и други документи.

3.2.1 Режими и норми за всяка една зона във връзка с провеждане на обучения, научни изследвания и мониторинг и други такива, свързани със спецификата на резервата

(1) При провеждане на научни изследвания и използване на съоръжения, след приключване на наблюденията, да се демонтират и да се възстановява изходното състояние на терена.

(2) Изграждането на нагледната информационна система за поддържания резерват, свързана с маркировка, информационни табла, указателни табели и печатна информация се извършва съгласно утвърдени работни проекти и само в Зона Б на поддържания резерват или извън неговата територия.

(3) Разрешени дейности само в Зона Б:

- Изработване и поставяне на елементи от информационната система:
  - общи информационни табла със схема за обекта;
  - навес с общо информационно табло и кът за информационни материали;
  - указателни табла за поведение;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- информационни табла за растителни и животински видове;
- информационен плот;
- указателни табла за посока;
- пейки без облегалка.

3.2.2 Допълнителни режими, норми и условия за санитарните дейности, които се въвеждат с плана за управление, на основание ЗЗТ

В поддържания резерват се разрешава:

- (4) Извеждане на санитарни и принудителни сечи.
- (5) Определяне на пробни площи от чисти габърови и/или смесени широколистни насаждения за извеждане на сечи за подмяна на обикновения габър, чрез залесяване с ела.
- (6) Използване на биологични средства за растителна защита.
- (7) Изсичане на габъровите издънки и подраст, в местата с изведени мероприятия.

При провеждане на разрешените дейности се определят следните норми, ограничения и условия:

- (8) В еловите насаждения, санитарните и принудителните сечи да се извеждат при констатирани силни и необратими повреди, на или повече от 10 % от дървостоя.
- (9) В останалите насаждения, санитарните и принудителните сечи, вкл. интензивността им, да се определя според състоянието на засегнатите дървостои.
- (10) При извеждане на санитарните и принудителните сечи 5 % от изсечената маса да се оставя на място, равномерно разпределена.
- (11) При изваждане на суха и паднала маса, в резултат на природни бедствия, 10% да се оставят на място.
- (12) При напълно обгоряла дървесина, се допуска 100 % изнасяне на дървесината.
- (13) При определяне на дървета за изсичане, да се запазват отделни изсъхнали и гниеши дървета (с изключение на случаите, в които е установен опасен каламитет), както и дървета с гнезда и хралупи.
- (14) Извозът на добитата дървесина да се извършва по съществуващите пътеки, с животинска тяга или на самар.
- (15) Подпомагане на естественото елово възобновяване се допуска чрез разрохкване на повърхностния почвен слой през семеносни години.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

(16) Допуска се ежегодно изсичане на габъровите издънки и подраст, в местата с изведени мероприятия, при условия щадящи еловия подраст и тревния компонент.

(17) При извършване на санитарни дейности максимално да се ограничи използването на техника. По възможност да се прилагат ръчни методи (например ръчно пречупване на инвазивни видове).

(18) Да се прилагат щадящи природата технологии при сечта и извоза на дървесина. Изборът на технологията на дърводобива да се подбира внимателно - натискът върху почвата да се минимизира, да се опазват характерните за типа местообитание *91BA Мизийски гори от обикновена ела*, повърхност и микрорелефни особености. Повалянето на дърветата да е с предварително насочване за минимизиране на повредите върху подрастта, оставащите дървета и почвената повърхност. Подходящ сезон е зимата, при наличие на снежна покривка.

(19) При всяко лесовъдско мероприятие, съхраняването на ценния генетичен фонд от обикновена ела трябва да бъде постоянно изискване.

3.2.3 Условия, свързани с разрешителни или съгласувателни режими за осъществяване на дейности, произтичащи от ЗЗТ

(20) Посещенията в зона Б се осъществяват след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица.

(21) Почистване при необходимост на просеката за електропровод, подотдел 39-1, се допуска след съгласуване с МОСВ.

3.2.4 Строителство и инфраструктура

Строителството в границите на поддържания резерват е забранено.

3.2.5 Други режими и норми

(22) Допуска се залесяване с обикновена ела на прочистени от габърови насаждения територии.

(23) Допуска се преминаване през защитената територия, на собственици и ползватели до разположените сред територията на ПР “Ардачлъка” земеделски имоти (изключени от границите на ПР). Преминаването да става пеш и без отклоняване от съществуващата пътека за посетители, посочена на Картата на функционално зонироване.

Карта на функционалното зонироване и режими в подходящ мащаб, отразяваща резултатите от направените оценки и въведени норми, режими, условия и препоръки за осъществяване на дейности, е представена в Приложение № 3, Карта № 14.

3.2.6 Препоръки

Препоръки (мероприятия) за стимулиране на естественото възобновяване на еловата гора, предмет на опазване в ПР

- (1) Провеждане на санитарни сечи, като част от мъртвата дървесина не се изнася.
- (2) Подпомагане на естественото възобновяване на обикновената ела.
- (3) Наблюдения върху сукцесионните процеси в местообитание *91BA Мизийски гори от обикновена ела*.

Други

(4) Предложенията за научно-изследователски дейности съдържат следните сведения:

- В случай на стартирали вече проекти се дава представа за досегашните постигнати резултати;
- Конкретно се формулира проблематиката в проекта и се посочва как той служи на целите на опазването;
- Вид на данните и методика за получаването им.

(5) За посещения с научна цел и извършване на поддържащи дейности в обекта, да се информира РИОСВ-Бургас.

(6) При провеждане на научни изследвания и мониторинг, да се оставя екземпляр от разработките на разположение в РИОСВ-Бургас.

ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ

4.1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ

4.1.1. *Приоритетизиране на основните направления на работа за 10 годишния период на действие на Плана*

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, са формулирани следните **основни приоритети/направления** по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на поддържан резерват “Ардачлъка”:

- Провеждане на възстановителни и поддържащи мероприятия по отношение на насажденията от обикновена ела.
- Управление на природните ресурси чрез опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие.
- Координация на научни изследвания и публикации;
- Подобряване на условията за преминаване на посетители по нормативно определените пътеки, подновяване и добавяне на нови указателни табели;
- Природозащитно образование;
- Информационно осигуряване;
- Връзки с обществеността;
- Комплексен и дългосрочен мониторинг за опазване на биологичното разнообразие;
- Прилагане на законодателството и нормативната база.

Въз основа на определените приоритети, посочени по-долу, проектите са **степенувани** в тристепенна скала от 1 до 3, като с най-висок приоритет е 1, а най-нисък - 3.

4.1.2. *Критерии за определяне*

Разработените програми и проекти са в съответствие с националните и международни документи, планове и стратегии в областта на опазване на биологичното разнообразие. При тяхното разработване са взети предвид получените данни за състоянието на популациите на обикновената ела и местообитанието ѝ, които могат да се ползват като насочваща информация и направената в **точка 1.17** екологична и **точка 1.18** социално икономическа оценка. Също така, са отчетени приоритетите и нуждите на местното население.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

4.2. ПРОГРАМИ

С Програмите се постигат целите на управлението. За всяка от програмите са посочени **проекти**, които могат да се изпълняват през целия период на действие на Плана за управление.

4.2.1 Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове“.

Проекти по програмата

- Проучване на флората, фауната, микотата, растителността и природните местообитания.

4.2.2 Програма „Дейности в горите“.

Проекти по програмата

- Извеждане на санитарни сечи в насажденията с обикновена ела.
- Мерки за подпомагане на развитието на обикновена ела.

4.2.3 Програма „Научни изследвания и мониторинг“.

Проекти по програмата

- Мониторинг на гъбни, растителни и животински видове и приоритетни местообитания.
- Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения.

4.2.4 Програма „Развитие на посещения с научни и образователни цели“.

Проекти по програмата

- Поддържане на пешеходната пътека за посетители.

4.2.5 Програма „Връзки с обществеността и образование“.

Проекти по програмата

- Развитие на партньорство на различни нива.
- Издаване на брошури за поддържания резерват, разработване на разнообразни образователни пакети и заснемане на рекламен видеофилм за поддържания резерват.

4.2.6 Програма „Институционално развитие“.

Проекти по програмата

- Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората, управляващи територията на поддържания резерват.

4.3. ПРОЕКТИ

Предвидените за реализация проекти са степенувани по приоритетност, в съответствие с направената оценка на ограниченията. Използвана е тристепенна скала за оценка на приоритетността на предложените проекти, като Приоритет 1 е най-висок.

С по-висок приоритет са степенувани проекти, които биха довели до ограничаване на въздействието на ограничения, които биха имали по-значимо негативно въздействие върху поддържания резерват.

4.3.1. Проект “Проучване на флората, фауната, микотата, растителността и природните местообитания” – Приоритет 1

Цел:

Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за биологичното разнообразие и сравнителни анализи за състоянието на отделните елементи. Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за състоянието на популациите на ливаден дърдавец (*Crex crex*), чухал (*Otus scops*), бухал (*Bubo bubo*) и прилепната фауна в защитената територия и ЗМ.

Обект на прилагане:

Флора, микота, фауна, растителност и природни местообитания.

Ливаден дърдавец (*Crex crex*), чухал (*Otus scops*), бухал (*Bubo bubo*) и прилепна фауна.

Метод:

Трансектни и точкови методи; преки и косвени; картиране; за мониторинг на видове - прилагане на утвърдените методики в НСМБР.

Трансектни и точкови методи; преки и косвени; фотокапани.

Очакван резултат:

Установяване на нови видове и местообитания. Разширяване на познанията за биологичното разнообразие на територията на поддържания резерват. Разширяване на познанията за биологичното разнообразие на територията на поддържания резерват и охарактеризиране на популациите на целевите видове.

Срок за изпълнение:

2019 – 2020 г.

4.3.2. Проект “Извеждане на санитарни сечи в насажденията с обикновена ела” – Приоритет 1

Цел:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Подобряване на състоянието на насажденията на обикновена ела.

Обект на прилагане:

Обикновена ела.

Метод:

Провеждане на сечи, в съответствие с изискванията на ЗЗТ и нормите и режимите в настоящия план за управление.

Очакван резултат:

Подобряване на местообитанието на обикновена ела.

Срок за изпълнение:

Двукратно за срока на действие на плана – 2018 г.; 2023 г.

4.3.3. Проект “Мерки за подпомагане на развитието на обикновена ела” –

Приоритет 1

Цел:

Подобряване на състоянието на насаждението и разширяване на площите, заети с обикновена ела в рамките на поддържания резерват.

Обект на прилагане:

Обикновена ела.

Метод:

Горскостопански мероприятия в прилежащите територии. Изсичане на габъра; Залесяване; Други.

Очакван резултат:

Подобряване на състоянието на насаждението и разширяване на площите, заети с обикновена ела в рамките на поддържания резерват.

Срок за изпълнение:

2018 – 2027 г.

4.3.4. Проект „Мониторинг на гъбни, растителни и животински видове и приоритетни местообитания“ – Приоритет 2

Цел:

Създаване на база данни и допълване на познанията за територията на поддържания резерват.

Обект на прилагане:

Растителни, гъбни и животински видове и природни местообитания

Метод:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Растителни видове – трансектни и точкови методи; картиране

Гъбни видове - трансектни методи и картиране

Животински видове – директни наблюдения, анкети и използване на фотокапани (неинвазивни методи, които се прилагат успешно при редки, нощноактивни и горско живеещи обитатели.

Очакван резултат:

Основа за вземане на управленски решения.

Срок за изпълнение:

2018 - 2026 г.

4.3.5. Проект „Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения“ – Приоритет 1

Цел:

Установяване на здравословното състояние на насажденията от обикновена ела. Ежегодно проучване, което да служи за основа на предприемане на мерки, при необходимост. Съгласно ЗЗТ и статута на поддържан резерват “Ардачлъка”.

Обект на прилагане:

Обикновена ела

Метод:

Съгласно приета методика за оценка на здравословното състояние.

Очакван резултат:

Основа за вземане на управленски решения. Планиране на горски мероприятия.

Срок за изпълнение:

2018 - 2027 г.

4.3.6. Проект „Поддържане на пешеходната пътека за посетители“ – Приоритет 2

Цел:

Поддържане на пътека за посетители в добро състояние.

Обект на прилагане:

Зона Б на поддържания резерват

Метод:

Почистване, маркиране и подобряване на пътеката, в съответствие със ЗЗТ.

Очакван резултат:

Подобряване на условията за посещения с научна и образователна цел.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Срок за изпълнение:

2018 - 2027 г.

4.3.7. Проект „Развитие на партньорство на различни нива“ – Приоритет 2

Цел:

Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми, свързани с развитието на посещения с научна и образователна цел.

Обект на прилагане:

Поддържан резерват “Ардачлъка”.

Метод:

Провеждане на срещи, организиране на проекти, изработка на планове и други документи.

Очакван резултат:

Провеждане на различни мероприятия с цел популяризиране на поддържания резерват.

Срок за изпълнение:

2018 - 2027 г.

4.3.8. Проект „Издаване на брошури за поддържания резерват, разработване на разнообразни образователни пакети и заснемане на рекламен видеофилм за ПР“ – Приоритет 3

Цел:

Популяризиране на поддържания резерват. Създаване на информационна база, спомагаща за популяризиране на ценностите на поддържания резерват за различни възрастови групи, вкл. ученици и студенти.

Обект на прилагане:

Поддържан резерват “Ардачлъка”.

Метод:

Издаване на нагледни материали, образователни пакети и заснемане на филм.

Очакван резултат:

Популяризиране на поддържания резерват.

Срок за изпълнение:

2021 г.

4.3.9. Проект „Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората, управляващи територията на поддържания резерват“ – Приоритет 1

Цел:

Повишаване капацитета.

Обект на прилагане:

Служители на РИОСВ-Бургас.

Метод:

Посещения на обучения, научни конференции, образователни курсове, курсове за повишаване на квалификацията и други.

Очакван резултат:

Подобряване на управлението

Срок за изпълнение:

2018 - 2027 г.

4.4. ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ

Изброените оперативни дейности се отнасят до отговорностите на РИОСВ-Бургас по изпълнение на предвидените в Плана за управление програми и проекти. Те се изпълняват ежегодно в рамките на служебните задължения на служителите съгласно техните длъжностни характеристики.

При разработването на ежегодни планове за пожарна безопасност за горското стопанство, предварително се събира информация от отговорните служители. Тя включва пожароопасни места, състояние на съществуващите и необходимост от оборудване на нови депа и др.

Ежегодно се организира обучение и инструктаж на служители и доброволци преди началото на пожароопасния сезон. Организират се съвместно с местните власти и се провеждат със съответните служби на Национална служба по противопожарна и аварийна безопасност, МВР, Гражданска защита и др.

Ежегодно се разработва график за конкретните задачи и дейности, за които са осигурени партньори и средства за изпълнение и отговарят на определените в Част 3 режими, норми и препоръки.

Прилагането на програмите за мониторинг се извършва от служители или се възлага на външни изпълнители, в зависимост от техните компетенции, по предварително изготвени графици, съгласно Програмата за Комплексен мониторинг за опазване и поддържане на биоразнообразието.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

За проекти, финансирани от външни донори и спонсори, след съгласуване по съответния ред, се определя експерт от РИОСВ, който следи тяхното изпълнение и резултатност. След приключване на всеки един проект или етап от него, той прави актуализация и на данните в ГИС. Създаването и поддържането на такава база данни може да се ползва от заинтересовани институции и от експерти, ангажирани с разширяване и доразвитие на информационната система.

Възможните допълнителни източници на финансиране са ОП “Околна среда”, Life+ и други. За постигане на желаните ефекти (осигурено финансиране) е необходимо на базата на заложените проекти да се изработи качествено проектно предложение към съответната финансираща организация или фонд. За повишаване на ефективността на финансиране се определя експерт от РИОСВ-Бургас, който приоритетно да се занимава с кандидатстване по проекти. Задължително условие е експертът да притежава необходимите знания и опит за подготовка на качествено проектно предложение.

Работата в партньорство с местните правителствени и неправителствени организации предлага повече опит, познания и идеи. Целта е приемане на общи планове за действие и обмен на опит, разпространение на периодичен печатен и/или електронен бюлетин и др. Координира се от експерта за връзки с обществеността.

Основни партньори са общинските администрации, природозащитните екологични НПО, лесничействата, представители на търговски ориентиран и на социален туризъм, регионалните органи на РДВР, РИОСВ и други.

4.5. РАБОТЕН ПЛАН

Работен план за 3 години за изпълнение на приоритетните проекти и задачи е представен в таблицата по-долу.

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
Проучване на флората, фауната, микотата, растителността и природните местообитания	2019 - 2020 г.	Организация на работа. Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания. Изготвяне на окончателен доклад.	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на теренни проучвания по направления. Изготвяне на междинен доклад.
Извеждане на санитарни сечи в насажденията с обикновена ела	Двукратно за срока на действие на плана – 2018 г.; 2023 г.	Провеждане на санитарни сечи.			Провеждане на санитарни сечи
Мерки за подпомагане на развитието на обикновена ела	2018 - 2027 г.	Премахване на габърви индивиди; залесяване с обикновена ела; създаване	Премахване на габърви индивиди; залесяване с обикновена ела; създаване на	Премахване на габърви индивиди; залесяване с обикновена ела; създаване	Премахване на габърви индивиди; залесяване с обикновена ела; създаване на условия за самозалесяване

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
		на условия за самозалесяване.	условия за самозалесяване.	на условия за самозалесяване.	
Мониторинг на гъбни, растителни и животински видове и приоритетни местообитания	2018 - 2026 г.	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания.	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на теренни проучвания по направления Изготвяне на доклад
Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения	2018 - 2027 г.	Организация на работа. Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания.	Избор на обекти Провеждане на проучвания
Поддържане на пешеходната пътека за посетители	2018 - 2027 г.	Провеждане на мероприятия по поддръжка на пътеката за посетители.	Провеждане на мероприятия по поддръжка на пътеката за посетители.	Провеждане на мероприятия по поддръжка на пътеката за посетители.	Почистване на пътеките, възстановяване на маркировка и увредена инфраструктура

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
Развитие на партньорство на различни нива	2018 - 2027 г.	Изготвяне на списък с потенциални партньори. Изграждане на партньорство.	Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми, свързани с развитието на научни и образователни дейности.	Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми, свързани с развитието на научни и образователни дейности.	Изготвяне на списъци с потенциални партньори, осъществяване на контакти; изграждане на партньорска мрежа. Планиране на общи дейности.
Издаване на брошури за поддържания резерват, разработване на разнообразни образователни пакети и заснемане на рекламен видеофилм за поддържания резерват	2021 г.	Изготвяне на рекламни и образователни материали (брошури за поддържания резерват).			Изготвяне на рекламни и образователни материали (брошури за поддържания резерват) Заснемане на видеофилм

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Актуализиран план за управление на поддържан резерват „Ардачлъка“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
		Заснемане на видеофилм.			
Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората, управляващи територията на поддържания резерват	2018 - 2027 г.	Участие на отговорниците за управление на поддържания резерват в обучения, конференции и други. Назначаване на охрана, съгласно ЗЗТ.	Участие на отговорниците за управление на поддържания резерват в обучения, конференции и други. Охрана на територията.	Участие на отговорниците за управление на поддържания резерват в обучения, конференции и други. Охрана на територията.	Участие в поне едно обучение, научна конференция, свързана с управлението на ЗТ и опазване на биологичното разнообразие. Назначаване на охрана, съгласно ЗЗТ

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ

5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

5.1.1. Преглед на актуалността на поставените цели на управление на ПР и необходимост от корекции на петата година от влизане в сила на Плана, както и проверка доколко планираните и осъществени проекти и задачи ефективно водят до постигането на целите

Предвидените в настоящия ПУ дейности (програми и проекти) са планирани за изпълнение за 10 годишен период, съгласно ЗЗТ (чл. 55, ал. 2). След изтичане на 10 годишния период на действие на настоящия ПУ, той ще бъде актуализиран.

5.1.2. Схема за извършване на прегледа, включваща участници и критерии

Процесът на изготвяне на актуализацията на Плана започва непосредствено след публичното обсъждане на втория четиригодишен период от действието на Плана. На базата на направения пълен преглед и ревизия се изготвя план за действие през останалите две години и задание за актуализация на Плана за управление. Самата актуализация приключва на десетата година от действието на първоначално приетия План.

Участници в прегледа са представители на РИОСВ/МОСВ, авторите на ПУ и/или независими експерти. Критериите за оценка са осъвместени със схемата за извършване на текущ годишен преглед и резултатите от този преглед са показателни за изпълнението на целите на плана.

5.2. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАДАЧИТЕ

В края на всяка година се извършва отчет за изпълнените задачи и проекти и тяхното значение за постигане на оперативните цели на Плана. Оценка на извършената работа и изразходваните средства и време по изпълнението на проектите се прави текущо през годината. Това позволява да се променят приоритетите при изпълнение на дейностите и да се пренасочат средства.

Оценката на изпълнението на проектите се включва в годишните отчети пред МОСВ и представлява база за съставянето на годишния план и бюджет за следващата година. Критериите, по които ще се извърши оценката на изпълнение на плана, са обобщени в схемата за текущ годишен преглед (**Приложение № 21**).

В годишния план се вземат предвид и писмено изразени законосъобразни становища и препоръки на всички партньори на РИОСВ и отделни заинтересовани

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

физически и юридически лица. За тази цел е необходимо създаване на “Приемна” или “Пощенска кутия” към РИОСВ за изразяване на мнения и препоръки.

По отношение на състоянието на компонентите на околната среда, ежегодно да се представят доклади в РИОСВ за резултатите от мониторинговата дейност за всеки обект поотделно, в срок до месец март на следващата година, от оторизираната за това институция (организация) лице.

При констатирани отклонения от допустимите норми, да се предприемат мерки от РИОСВ за налагане на законовите санкции на виновната страна и спиране на дейности, довели до това замърсяване.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

